

INTEGRATIEBEVORDERING IN SPORT

DOOR

SPORTSTIMULERINGSPROGRAMMA'S VAN DE OVERHEID

Jasper van der Mark
186016

Scriptiebegeleiders:

Dr. A.R Edwards

Drs. E.P. Rutgers

Inhoud

Voorwoord		iii
Hoofdstuk 1 Inleiding		1
1.1 Probleemanalyse		1
1.2 Probleemstelling		3
1.3 Aanpak onderzoek	8	
1.4 Opzet rapportage		10
Hoofdstuk 2 Theoretisch kader		11
2.1 Integratie		11
2.1.1 Vormen van integratie	11	
2.1.2 Participatievormen van structurele integratie	13	
2.2 Sportdeelname: etniciteit, sekse, leeftijd en opleiding	16	
2.3 Samenvattend		19
2.4 Samenwerkingsverband	20	
2.4.1 Netwerk		20
2.4.2 Netwerkanalyse	21	
2.5 Strategieën	25	
2.5.1 Verschillende strategieën	25	
2.5.2 De rol van de overheid		26
2.6 Samenvattend		26
Hoofdstuk 3 Hockeyverenigingen en allochtonen	29	
3.1 Allochtone leden?		29
3.2 Abcoude		31
3.3 Saxenburg		31
3.4 Samenvattend		32
Hoofdstuk 4 Sportwensen en voorkeuren van allochtonen	35	
4.1 Sociale dimensie van sport	35	
4.2 De enquête	37	
4.3 Sportdeelname		38
4.3.1 Redenen om niet te sporten	39	
4.3.2 Favoriete sport en sportverband	39	
4.3.3 Motieven om een sport te beoefenen	41	
4.4 Allochtonen en hockey		43
4.4.1 Hockey: opleidingsniveau en etniciteit	45	
4.4.2 Allochtonen en hockeyverenigingen	45	
4.4.3 Verwachte ontvangst van allochtonen door 'witte' hockeyers	47	
4.5 Promoten van hockey		48
4.6 Samenvattend		51
Hoofdstuk 5 Sportstimuleringsprojecten	55	

5.1	Bos-impuls		55
5.1.1	Bos-project: Hoograven Sportwijk!	56	
5.1.2	Doelstellingen en projectleider	56	
5.1.3	Actoren		57
5.2	Uitvoering van het BOS-project Hoograven Sportwijk!		58
5.2.1	Inventariseren van sportwensen	58	
5.2.2	Activiteiten organiseren	58	
5.2.3	Doelgroep benaderen		59
5.3	Netwerkanalyse van Hoograven Sportwijk!		59
5.3.1	Theorie versus praktijk		59
5.3.2	Afhankelijkheid		62
5.3.3	Strategie		64
5.4	Samenvattend		64
5.5	Hockey in Geuzenveld-Slotermeer: Sportbuurtclub	65	
5.6	Netwerkanalyse van het hockeyproject Samenvattend	67	5.7
5.8	Samenvatting sportstimuleringsprojecten	69	
Hoofdstuk 6 Ervaringen uit het veld met sportstimulering onder allochtone jongeren 71			
6.1	Deelnemers aan sportstimuleringsprojecten	71	
6.2	Benaderen van allochtone jongeren	71	
6.3	Doorstroom naar verenigingen Allochtone verenigingen		6.4
		72	
6.5	Hockey binnen sportstimuleringsprojecten	74	
6.6	Samenvattend		75
Hoofdstuk 7 Conclusie en aanbevelingen 77			
7.1	Conclusie		77
7.2.	Aanbevelingen		80
7.2.1	Eerste kennismaking met hockey	80	
7.2.2	Hockeyactiviteit binnen een sportstimuleringsproject		80
7.2.3	Doorstroom naar vereniging Aanbevelingen per actor		7.3
		81	
7.3.1	Hockeyverenigingen		81
7.3.2	Projectleider, gemeente en centrale overheid	83	
7.3.3	De KNHB		84
7.4	Samenvattend		85
7.5	Aandachtspunten	85	
7.6	Slotbeschouwing		88
Literatuur			91
Bijlagen			93

Als sportliefhebber en geïnteresseerde in het integratiebeleid wilde ik bij mijn afstudeerproject voor mijn studie Bestuurskunde deze twee onderwerpen, sport en integratie, in mijn onderzoek vertegenwoordigd hebben.

De toegenomen aandacht voor sport als instrument om de integratie van allochtonen te bevorderen heb ik de afgelopen jaren met belangstelling gevolgd. Ondanks de initiatieven, sportstimuleringsprogramma's, van de overheid valt het mij op dat in sommige (team)sporten het aantal allochtonen zeer beperkt is. Wanneer ik bijvoorbeeld in het weekend langs het hockeyveld sta, constateer ik dat het voornamelijk autochtone Nederlanders zijn, die deze sport beoefenen. Het leek mij interessant om na te gaan of het mogelijk is dat sportstimuleringsprogramma's van de overheid het aantal allochtonen in de hockeysport kunnen vergroten. Wanneer sportstimuleringsprogramma's van de overheid de integratie van allochtonen in de witte, elitaire hockeysport kunnen bevorderen biedt dit immers ook perspectieven voor andere, minder elitaire en/ of witte, sporten.

Ik ben de KNHB zeer erkentelijk dat zij bereidt en enthousiast was om medewerking te verlenen aan mijn onderzoek. In het bijzonder wil ik mijn stagebegeleidster bij de KNHB, Marijke Fleuren, bedanken. Zij heeft mij goede adviezen gegeven, voornamelijk om af en toe afstand te nemen en tot de kern te blijven. Daarnaast heeft zij mij op een zeer aangename wijze begeleid. Dank gaat ook uit naar de personen, die tijd voor mij hebben vrijgemaakt om hen te interviewen of mij op andere wijze van informatie te voorzien. Een woord van dank past mijn scriptiebegeleider, de heer Edwards. Zijn suggesties, zowel voor de inhoud als de lay-out, waren zeer waardevol. Tot slot wil ik de heer Rutgers bedanken. Als tweede lezer heeft hij nog een aantal kritische opmerkingen geplaatst, in het bijzonder over hoe het verband tussen het theoretisch kader en de overige hoofdstukken verbeterd kon worden. Zonder de medewerking van deze personen zou deze scriptie niet tot stand zijn gekomen.

Jasper van der Mark
Utrecht, augustus 2006

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 Probleemanalyse

De tijd dat sport alleen werd gezien als een plezierige en ontspannen manier van (vrije)tijdsbesteding ligt achter ons. Sport heeft de afgelopen decennia een bredere maatschappelijke betekenis gekregen. De veronderstelling is dat sport een bijdrage kan leveren aan de bevordering van de gezondheid, het verbeteren van de leefsituatie in achterstandwijken en de integratie van minderheden.

Sport is niet alleen leuk, gezellig, gezond en ontspannend, maar er ontstaan ook sociale contacten en mogelijk zelfs vriendschappen en het kan de zelfwaardering en sociale vaardigheden vergroten (o.a. VWS; Wat sport beweegt 1996; sportnota 2006-2010).

Wanneer sport ter bevordering van integratie ingezet wordt dan is het van belang dat allochtonen sporten. De sportdeelname onder allochtone bevolkingsgroepen blijft echter achter bij die van de autochtone bevolking.

Het ministerie van VWS heeft in de Sportnota (2006-2010) een programma opgenomen, *Meedoen allochtone jeugd door sport*, dat specifiek gericht is op verhoging van sportdeelname onder allochtone jongeren. Het doel hiervan is hen meer mogelijkheden te bieden om zich een plaats in de samenleving te verwerven. Vanuit het integratiebeleid zijn al een aantal initiatieven in gang gezet waarop het programma *Meedoen allochtone jeugd door sport* goed aansluit.

In 2004 lanceerde het kabinet het programma *Breed Initiatief Maatschappelijke Binding*, waarin allochtone Nederlanders wegwijs worden gemaakt in de samenleving. In dit programma is sporten onder jongeren een belangrijk aandachtspunt. Ook het Landelijk Overleg Minderheden (LOM) besteedt in hun programma *Niet naast elkaar, maar met elkaar* aandacht aan sportactiviteiten. Het Service Centrum Integratie van Forum biedt gemeenten ondersteuning bij het opstellen van een lokale integratieagenda. Gemeenten worden verzocht voor sport hierbij een rol in te ruimen. Ondanks deze initiatieven is er nog altijd een achterstand in de sportdeelname van allochtone Nederlanders in vergelijking met autochtone Nederlanders.

Het programma *Meedoen allochtone jeugd door sport* is tot stand gekomen door samenwerking tussen de minister van Vreemdelingenzaken en Integratie en de staatssecretaris van VWS. In dit programma zal de sport gericht ingezet worden voor opvoedings- en integratiedoelinden van de allochtone jeugd. *Meedoen allochtone jeugd door sport* (2006-2010) is een programma waarbij een twee sporenbeleid gevolgd wordt. Enerzijds wordt van de bestaande sportinfrastructuur gevraagd zich meer 'open' te stellen. Anderzijds zal de allochtone jeugd gestimuleerd worden om aan sport deel te nemen en samen met hun ouders, actief in sportorganisaties te participeren. De overheid zal bij de totstandkoming van het programma de dialoog tussen allochtone organisaties en sportorganisaties stimuleren.

Voor sportorganisaties is het niet nieuw dat van hen verwacht wordt samen te werken met andere partijen. In het kader van de BOS-impuls werken veel sportorganisaties al samen met andere actoren.

De BOS-impuls¹ is door het ministerie van VWS in het leven geroepen als reactie op verschillende initiatieven in het land waarbij organisaties op het gebied van sport samenwerken met onderwijs- en/of buurtorganisaties. De BOS-impuls sluit onder andere goed aan bij de Brede

¹ De BOS-impuls wordt in hoofdstuk 5.1 nader toegelicht

School en de in 1999 gestarte Breedtesportimpuls (BSI) en geeft invulling aan de stelling van het kabinet dat zaken beter op lokaal niveau georganiseerd kunnen worden. Meer dan de helft van de Nederlandse gemeenten maakt gebruik van de BSI regeling. In de praktijk levert dit mooie voorbeelden op van projecten die sport- en bewegingsactiviteiten laagdrempelig maken door ze aan te laten sluiten op het onderwijs en de buurt, en daarmee op de dagindeling van jongeren. Deze betrokkenheid van de directe leefomgeving van de jongeren draagt bij aan het succes en creëert daarnaast samenhang tussen de bewoners. In 2009 worden de laatste gemeentelijke projecten binnen de BSI afgerond.

Daar sport een centrale positie in de BOS-Impuls en in het programma *Meedoen allochtone jeugd door sport* inneemt, zullen sportverenigingen een belangrijke rol spelen bij de totstandkoming en uitvoering van het beleid. Het betrekken van sportverenigingen bij het (lokaal)integratiebeleid is van belang omdat sportverenigingen de mogelijkheid bieden om sociaal kapitaal op te bouwen. Sociaal kapitaal verwijst naar sociale netwerken waarin zich normen van wederkerigheid ontwikkelen en waarin vertrouwen in de medemens wordt gegenereerd. Op sportverenigingen worden zakelijke, vriendschappelijke en zelfs amoureuze relaties aangeknoopt. Allerlei nuttige contacten, kennis en vaardigheden worden verworven.

Het beoefenen van een sport gebeurt in Nederland traditiegetrouw vaak in verenigingsverband (53% in 2003) (Sportnota 2006-2010). De sportdeelname (in verenigingsverband) verschilt echter per bevolkingsgroep. Allochtonen sporten minder dan autochtonen, dit geldt zowel voor sporten in algemene zin als voor sporten in verenigingsverband (Breedveld 2003). Daarnaast wordt de integrerende werking van teamsport hoger aangeslagen dan van individuele sporten (Steenbergen 1998). Van alle mensen die sporten doet 27% dit in de vorm van een teamsport (Sportnota 2006-2010). Tijdens het sporten in teamverband is er meer contact met andere (mede) sporters dan bij het beoefenen van een individuele sport. Hierdoor vinden er interacties plaats die integratie bevorderend (kunnen) werken. Individuele sporten, onder andere vecht- en verdedigingssporten en fitness, zijn onder allochtonen echter zeer populair (Breedveld 2003).

Hockey is op voetbal na de populairste teamsport in Nederland. Onder meisjes is hockey zelf de meest populaire teamsport (Ledental NOC*NSF over 2004). Het is opmerkelijk dat er in de hockeysport, als de op één na populairste teamsport, maar weinig allochtonen actief zijn. In de voetbalsport zijn daarentegen veel allochtonen actief. Er zijn zelfs voetbalverenigingen die voornamelijk of helemaal uit allochtone leden bestaan. In de hockeysport is dit zeker niet het geval.

Mede ingegeven door de politieke en maatschappelijke aandacht voor de integratie bevorderende werking van (team)sport en het feit dat in de hockeysport weinig allochtonen actief zijn, ziet de KNHB het als haar maatschappelijke verantwoordelijkheid om zich meer op allochtonen te richten.

De KNHB is benieuwd of het mogelijk is om meer allochtonen aan het hockeyen te krijgen, of anders gezegd, als lid te kunnen verwelkomen. De lokale sportstimuleringsprogramma's van de overheid (o.a. het programma *Meedoen allochtone jeugd door sport*, BOS-impuls) streven naar een toename van sportdeelname onder (allochtone) jongeren, daarnaast bieden deze programma's de mogelijkheid om hen bekend te maken met de hockeysport.

1.2 Probleemstelling

Sport heeft in de loop van de tijd een steeds prominentere plaats gekregen in het integratiebeleid. Ondanks dat sport het afgelopen decennia een steeds belangrijkere plaats heeft gekregen in het integratiebeleid is er over resultaten nog niet veel bekend. Dit komt doordat er weinig evaluatie naar sportdeelname onder allochtonen heeft plaatsgevonden en het moeilijk

vast te stellen is of sportdeelname tot betere integratie op andere terreinen in de samenleving leidt. Bovendien is sport een vrijetijdsbesteding, waarop de overheid niet veel directe invloed kan uitoefenen (Rijkschroeff 2003).

Verweel e.a. (2005) zijn van mening dat sport (in verenigingsverband) wel degelijk een positieve bijdrage kan leveren aan integratie. Zij komen in hun onderzoek naar de betekenis van de sportvereniging voor de multiculturele samenleving tot de conclusie dat zowel allochtonen als autochtonen in sportverenigingen veel sociaal kapitaal opbouwen. Sportverenigingen zijn plaatsen waar mensen kennis, vaardigheden en contacten opdoen die hen ten goede kunnen komen bij het functioneren in de samenleving.

De in 1999 door het ministerie van VWS gepresenteerde Breedtesportimpuls is een serieus signaal van de politiek dat het sport wil benutten bij het oplossen van sociale en maatschappelijke problemen. Met de Breedtesportimpuls wil de rijksoverheid het lokale sportaanbod duurzaam versterken. Om gemeenten te ondersteunen bij de uitvoering van het beleid, dat gericht is op het duurzaam versterken van het lokale sportaanbod, kon ieder gemeente (éénmalig) een subsidie aanvragen. Gemeenten moesten een projectvoorstel indienen om in aanmerking te komen voor subsidie. Een projectvoorstel bestond over het algemeen uit verschillende deelplannen/ arrangementen. De gemeenten waren vrij in hun keuze waar zij de impuls wilden inzetten. De arrangementen konden bijvoorbeeld gericht zijn op bepaalde doelgroepen die een sportachterstand hebben, maar ook op de vrijwilligersproblematiek bij sportverenigingen. In de praktijk werd voor het organiseren van sportprojecten regelmatig samenwerking gezocht met Brede Scholen.

De Brede School is in Nederland in het midden van de jaren negentig ontstaan. Halverwege de jaren negentig werden de eerste, toen nieuwe scholen genoemd, geopend. Het doel van de Brede Scholen is de ontwikkelingskansen van de leerlingen te vergroten door een netwerk van zorgen en opvoeding te zijn of te creëren. Dit gebeurt tijdens, maar ook buiten de reguliere lessen om. In de loop van de tijd is de samenwerking met welzijns-, jeugd- en andere organisaties geprofessionaliseerd. De gloriërende (op)bloei van de Brede School en de positieve ervaringen met dit concept zijn ook in de politiek niet onopgemerkt gebleven. Het ministerie steunt de ontwikkeling van de Brede School en op lokaal niveau volgen gemeenten de ontwikkeling van de Brede School nauwlettend.

De positieve ervaringen met samenwerking tussen vrije tijdsvoorzieningen, opvang, onderwijs en sport in het kader van de Breedtesportimpuls en de Brede School hebben het ministerie van VWS doen besluiten dit verder uit te bereiden.

De BOS-impuls bouwt verder op de successen van onder andere de Breedtesportimpuls en de Brede School, maar geeft de sport een meer centrale, een gelijkwaardige, plaats in het samenwerkingsverband. Het ministerie van VWS wil gemeenten stimuleren de BOS-aanpak in te zetten bij het bestrijden van achterstanden onder jongeren en de overlast in wijken. Samenwerking tussen organisaties die onderdeel uitmaken van de dagindeling en leefomgeving van de jongeren kunnen overlast van en achterstanden bij deze jongeren verminderen en ook integratie bevorderen.

Er wordt veel verwacht van samenwerkingsverbanden op lokaal niveau. In deze samenwerkingsverbanden heeft sport, naast wijkwelzijnsorganisaties en onderwijs, een belangrijke rol bij het verkleinen van achterstanden, het bestrijden van overlast en het meer laten deelnemen aan de maatschappij van achterstandsgroepen en probleemjongeren. Allochtone jongeren zijn in deze groepen over het algemeen oververtegenwoordigd.

De KNHB wil haar bijdrage leveren aan de integratie van allochtone jongeren. Het is echter zo dat weinig allochtonen hockeyen. Mogelijk dat hockey als onderdeel van lokale sportstimuleringsprojecten van de overheid de deelname van allochtonen aan de hockeysport kan vergroten. De keuze voor de hockeysport is zeer ambitieus, omdat hockey bekend staat als een 'witte' sport. Wanneer sportstimuleringsprogramma's van de overheid de deelname van allochtonen aan de hockeysport kunnen vergroten biedt dit voor de overheid zeker perspectief om nieuwe, andere sporten aan te bieden binnen sportstimuleringsprogramma's.

De centrale vraag in deze scriptie luidt:

Kunnen sportstimuleringsprogramma's van de overheid de integratie van allochtone jongeren in de hockeysport bevorderen?

Om deze vraag te beantwoorden heb ik de volgende **deelvragen** opgesteld.

Hoe staan "witte" hockeyverenigingen tegenover (het werven van) allochtone leden?

Wat zijn de (hockey)sportvoorkeuren van allochtone jongeren?

Welke rol hebben de verschillende actoren binnen sportstimuleringsprojecten?

Wat zijn de ervaringen in de praktijk met initiatieven om allochtonen in sport te laten integreren?

Hieronder zal per (deel)vraag een uitwerking van de belangrijkste begrippen uit de verschillende vragen gegeven worden en wordt de keuze voor de verschillende vragen toegelicht.

Kunnen sportstimuleringsprogramma's van de overheid de integratie van allochtone jongeren in de hockeysport bevorderen?

Sportstimuleringsprogramma's

Sport wordt gezien als één van de sectoren binnen de samenleving die een belangrijke bijdrage kan leveren aan de sociale integratie van minderheden. De veronderstelde sociale functie van sport als middel tot maatschappelijke integratie heeft een steeds meer centrale plaats in de politiek gekregen.

In de recent verschenen sportnota (2006-2010), met de titel *Tijd voor Sport*, komt dit tot uitdrukking in het programma *Meedoen door sport*. Het beleid van het kabinet is er opgericht om meer mensen via de sport met elkaar in contact te laten komen en meer mensen aan maatschappelijke activiteiten mee te laten doen. In samenwerking met en tussen andere actoren wil de overheid dit bereiken. De overheid vindt dat sport van zowel burgers, maatschappelijke organisaties als van de overheid zelf nu extra aandacht moet krijgen. Een belangrijk aandachtspunt is het vergroten van het aantal allochtonen dat aan sport doet (VWS 2005; pag.18). Om dit te verwezenlijken stelt het ministerie van VWS subsidiegelden beschik-

baar voor activiteiten die passen in het kader *Meedoen allochtone jeugd door sport* (VWS 2005; pag. 35).

Sportstimuleringsprogramma's van de overheid krijgen over het algemeen door sportstimuleringsprojecten een toepassing in de praktijk op lokaal niveau.

Integratie

De commissie Blok geeft in haar rapport *Bruggen Bouwen* een definitie van het begrip integratie:

"Een persoon of groep is geïntegreerd in de Nederlandse samenleving wanneer er sprake is van gelijke juridische positie, gelijkwaardige deelname op sociaal-economisch terrein, kennis van de Nederlandse taal en wanneer gangbare waarden, normen en gedragspatronen worden gerespecteerd."

Integratie is een tweezijdig proces: enerzijds wordt van nieuwkomers verwacht dat zij bereid zijn te integreren, anderzijds moet de Nederlandse samenleving die integratie mogelijk maken" (Pag. 105). Integratie is een proces van geven en nemen, van wederzijdse acceptatie en respect.

Hoe het begrip integratie in de context van mijn onderzoeksport gedefinieerd wordt, wordt in hoofdstuk 2 verder uitgewerkt.

Allochtonen

Voor het begrip allochtonen hanteer ik de ruime definitie van het CBS. In deze definitie wordt van een allochtoon gesproken wanneer een van beide ouders in het buitenland geboren is.

In de praktijk wordt er een onderscheid gemaakt tussen westerse en niet-westerse allochtonen. Tot de westerse allochtonen behoren mensen vanuit herkomstlanden uit Europa (zonder Turkije), Noord-Amerika, Oceanië, Japan en Indonesië (inbegrepen het voormalig Nederlands-Indië). De niet westerse herkomstlanden zijn Turkije, en alle landen in Latijns-Amerika, Afrika en Azië (uitgezonderd Japan en Indonesië).

Onder de niet-westerse allochtonen worden vier herkomst landen in veel gevallen nog specifiek genoemd: Turkije, Marokko, Suriname en de Nederlandse Antillen/Aruba.

In mijn onderzoek wil ik mij richten op jeugdige allochtonen uit deze laatste vier genoemde (herkomst)landen. Deze groepen allochtonen worden vaak onderscheiden van de overige allochtonen. Zij vormen de grootste groep niet-westerse allochtonen. Ook het CBS maakt dit onderscheid.

De vier Grote Steden hebben veel inwoners van Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse/ Arubaanse afkomst. Het Grote Stedenbeleid is er onder meer op gericht om jongeren uit deze bevolkingsgroepen beter te laten participeren in de samenleving. Relatief veel jongeren van genoemde ethniciteiten zorgen voor overlast en behoren tot de vroegtijdige schoolverlaters. (Minbzk 2004)

Het programma *Meedoen allochtone jeugd door sport* richt zich specifiek op allochtone jongeren. Door verhoging van de sportdeelname worden achterstanden onder en overlast van deze groepen jongeren bestreden. Binnen het programma *Meedoen Allochtone jeugd door sport* passen projecten ter bevordering van sportparticipatie onder jongeren op lokaal niveau.

Hockeysport

De hockeysport is de op één populairste teamsport. Alleen voetbal is populairder. Bij meisjes is hockey zelfs de meest populaire teamsport (cijfers NOC*NSF 2004). Bovendien groeit het ledenaantal sterk. In het begin van 2006 telt de Koninklijke Nederlandse Hockeybond bijna 185.000 leden. Tien jaar geleden bedroeg het aantal leden iets meer dan 126.000. In 1999

voorspelde de bond een ledenaantal van 175.000 in het jaar 2010. Vijf jaar eerder heeft de hockeybond dit aantal al ruimschoots overtroffen. Tussen 2005 en 2006 is het aantal leden met 7,2% toegenomen. De grootste stijging vindt plaats onder de junioren. De verwachting in 2006 is dat in 2015 het ledenaantal boven de 260.000 zal uitkomen (gegevens ledenstatistiek KNHB). Om al deze mensen te kunnen plaatsen zullen er onder meer zestig nieuwe verenigingen opgericht worden.

Opmerkelijk is dat waar mensen in het verleden vaak gingen hockeyen omdat familieleden ook aan hockey deden, hockey steeds populairder wordt onder mensen die geen affiniteit hebben met hockey.

Uit onderzoek van VODW marketing is gebleken dat de groeipotentie voor de hockeysport groot is. Zij constateerde dat de gemiddelde hockeyer te typeren is als ambitieuze beleggers, mensen die shoppen bij exclusieve winkels en vooral 'sportief genieten', het biertje na afloop. In deze groep vallen naar berekening van VODW nog 1,2 miljoen mensen die niet hockeyen. Dit maakte VODW bekend tijdens het achtste nationale hockeycongres.

Allochtonen in de hockeysport zijn er niet veel. Bij de KNHB en hockeyverenigingen zijn geen gegevens bekend over het aantal allochtonen dat lid is van een hockeyvereniging. Zowel de KNHB, als verschillende hockeyverenigingen geven echter aan dat het percentage niet-westerse allochtonen heel laag is. Elling² heeft mij gegevens verstrekt die dit bevestigen. De gegevens zijn AVO (Aanvullend Voorzieningen Onderzoek) data, verwerkt door Breedveld van het SCP (2003).

Hoe staan "witte" hockeyverenigingen tegenover (het werven van) allochtone leden?

Binnen de sportstimuleringsprogramma's wordt een belangrijke rol toegedicht aan sportverenigingen (Sportnota 2006-2010, pag. 21). Hockeyverenigingen zullen weinig problemen hebben met het toestaan van sportstimuleringsprogramma's op hun accommodatie wanneer deze toch niet gebruikt wordt, maar zullen de "witte" hockeyverenigingen het ook toejuichen als allochtone jongeren daadwerkelijk lid willen worden? Zijn zij ook bereid energie te stoppen in het werven van allochtone leden?

Wat zijn de (hockey)sportvoorkeuren van allochtone jongeren?

Bij het stimuleren van allochtone jongeren om te gaan sporten en in het bijzonder om te gaan hockeyen, zal rekening gehouden moeten worden met de (hockey)sportwensen van allochtone jongeren. Als er geen rekening wordt gehouden met de sportwensen en voorkeuren van de allochtone jongeren dan zullen de sportstimuleringsprogramma's bij deze groep minder aanslaan.

Welke rol hebben de verschillende actoren binnen sportstimuleringsprojecten?

Een manier om allochtone jongeren kennis te laten maken met de (hockey)sport is (hockey)sport als onderdeel van een sportstimuleringsproject aan te bieden. Sportstimuleringsprogramma's worden zowel maatschappelijk als politiek als een goede mogelijkheid beschouwd om (sport)achterstanden onder bepaalde groepen te bestrijden. Een belangrijk doel

² Agnes Elling werkt als docent en onderzoekster aan de UvT van waaruit zij verbonden is aan het Mullier Instituut.

van (veel van) deze programma's is meer mensen te laten doorstromen naar sportverenigingen. Deze doorstroom naar sportverenigingen leidt tot meer integratie van allochtonen binnen de sport en dit komt de sociale en maatschappelijke ontwikkeling van allochtonen ten goede.

De overheid gaat ervan uit dat sportstimuleringsprojecten tot stand komen door samenwerking met en tussen andere actoren. Van burgers, maatschappelijke organisaties en de overheid wordt verwacht dat zij extra aandacht aan sport besteden. Hoe dergelijke sportstimuleringsprojecten ingevuld worden en welke rol verschillende actoren hierin hebben wil ik met deze vraag beantwoorden. Zodoende ontstaat er duidelijkheid over de verwachtingen en de eisen die aan de verschillende actoren; scholen, overheid en sport(verenigingen), gesteld kunnen worden bij het benaderen van allochtone jongeren.

Door meer inzicht te verwerven in het functioneren van en binnen sportstimuleringsprojecten ontstaat er voor de verschillende actoren meer duidelijkheid over de wijze waarop zij deel kunnen gaan nemen aan dergelijke projecten. Wat van hen verwacht wordt of kan worden en wat het hen op kan leveren als zij deelnemen.

Wat zijn de ervaringen in de praktijk met initiatieven om allochtonen in sport te laten integreren?

In de praktijk is al ervaring opgedaan met sportstimuleringsprojecten en met andere projecten om allochtone jongeren aan sporten te krijgen. Tegen welke problemen liep men aan en welke lessen kunnen hier uit getrokken worden, zodat in de toekomst de participatie van allochtonen binnen de (hockey)sport verbeterd kan worden. Mogelijk dat bij sommige van deze projecten een plaats was ingeruimd voor de hockeysport. Wat de ervaringen van betrokkenen zijn wordt bij het beantwoorden van deze deelvraag uiteengezet.

1.3 Aanpak onderzoek

In deze paragraaf wordt eerst de keuze voor de doelgroep verantwoord. Vervolgens wordt per deelvraag behandeld op welke wijze informatie verzameld wordt om tot een antwoord te komen.

Bij het onderzoek worden bronnenonderzoek, vragenlijst en interviews als methoden van dataverzameling gebruikt. Het gebruik van meerdere methoden van dataverzameling vergroot de validiteit en betrouwbaarheid van het onderzoek.

De doelgroep bestaat uit jongeren van Marokkaanse, Turkse, Surinaamse of Antilliaanse/Arubaanse afkomst. Ook in de Sportnota 2006-2010 *Tijd voor sport; Bewegen, Meedoen, Presteren* wordt in het programma *Meedoen allochtone jeugd door sport* specifiek de aandacht op allochtone jongeren gericht. Marokkaanse, Turkse, Surinaamse en Arubaanse/Antilliaanse jongeren zijn specifiek genoemde groepen in uiteenlopend overheidsbeleid.

Daarnaast blijft de sportdeelname (en in het bijzonder in de hockeysport) bij deze groepen achter. Deze twee feiten hebben mijn keuze voor deze groepen jongeren hoofdzakelijk gefundeerd.

De eerste deelvraag luidt: *hoe staan "witte" hockeyverenigingen tegenover (het werven van) allochtone leden?*

Door mailcontact, bronnenonderzoek (o.a. Hockeymagazines) en interviews wordt een antwoord op deze vraag verkregen.

De belangrijkste vragen waarop ik antwoord wil krijgen zijn:

- Heeft u vereniging veel allochtone leden?

- Hoe staat uw vereniging tegenover (het werven) van allochtone leden?
- Heeft u verenigingen pogingen gedaan allochtone leden te verwerven?
- Zo ja, waarom en welke wijze? Bijvoorbeeld door middel van participatie in sportstimuleringsprojecten.

De KNHB heeft, in het najaar van 2005, een verenigingsenquête gehouden. Onderwerpen die hierbij aan de orde kwamen waren het (on)gewenste imago van de hockeysport en het aanboren van nieuwe doelgroepen. De resultaten uit de verenigingsenquête werden in het najaar, tijdens verschillende rondetafel bijeenkomsten, bediscussieerd. In januari 2006 werd de Strategische Visie 2015 gepresenteerd. Tijdens deze presentatie kwam het (al dan niet) aanboren van nieuwe doelgroepen, waaronder allochtonen, aan de orde.

Om inzicht te krijgen in de tweede deelvraag, *de (hockey) sportvoorkeuren van allochtone jongeren*, verzoek ik middelbare scholen in Amsterdam en Utrecht met veel leerlingen behorend tot etnische minderheden een door mij op internet geplaatste vragenlijst door leerlingen in te laten vullen.

Ook verricht ik bronnenonderzoek om informatie in te winnen over de sportwensen van jongeren uit etnische minderheidsgroepen.

Door scholen met veel leerlingen uit etnische minderheidsgroepen te benaderen en met verschillende opleidingsniveaus wil ik een representatief beeld krijgen van de (hockey)sportwensen en voorkeuren van deze jongeren.

De keuze voor leerlingen van middelbare scholen is gebaseerd op de veronderstelling dat zij beter dan leerlingen van een basisschool in staat zijn om de vragenlijst goed in te vullen. De uitkomsten uit de enquête kunnen vertaald worden naar beleid dat op de jongere jeugd gericht is. Om etnische minderheidsjongeren te werven en te behouden voor de sport is het van belang om rekening te houden met hun wensen.

Om een antwoord op de derde deelvraag *welke rol hebben de verschillende actoren binnen sportstimuleringsprogramma's* te krijgen ga ik een sportstimuleringsproject (BOS-Impuls) dat in Utrecht loopt en een naschoolse activiteit, waarbij hockey aangeboden werd, in Amsterdam analyseren.

Bij deze analyse maak ik gebruik van inzichten van Koppenjan en Klijn (2004), Oosterwijk (1995) en Peters (2001). Wanneer hockeyverenigingen in samenwerking met andere actoren allochtone leden (proberen te) werven (eerste deelvraag) dan wordt ook gebruik gemaakt van deze auteurs.

Door na te gaan hoe sportstimuleringsprojecten ontwikkeld worden, in de praktijk vorm krijgen en wat de rol van de verschillende actoren is, wordt duidelijk wat er van de verschillende actoren verwacht mag worden en hoe (hockey)sportverenigingen betrokken kunnen raken bij dergelijke projecten.

De keuze voor de stad Utrecht is gebaseerd op de werkzaamheden van Vereniging Sport Utrecht. Zij is als projectleider betrokken bij het BOS-project Hoograven Sportwijk! De kerntaken van VSU bestaan uit individuele begeleiding van topsporters en talenten, verenigingsondersteuning voor top- en breedtesport en belangenbehartiging. Paul Verweel is voorzitter van het dagelijks bestuur van VSU. Daarnaast is hij als hoogleraar verbonden aan de Utrechtse School voor Bestuurs- en Organisatiewetenschappen. Paul Verweel is een wetenschapper die met beide benen in de praktijk staat. Als wetenschappelijke ervaringsdeskundige acht ik Paul Verweel en andere medewerkers (o.a. Shams Raza en Joop Stellingwerf) van VSU van grote waarde voor mijn onderzoek. Ten eerste vanwege hun praktijkervaring, maar daarnaast ook vanwege het netwerk waarin zij functioneren.

Amsterdam heb ik in mijn onderzoek betrokken, omdat na een eerste inventarisatie bleek dat er in Amsterdam ervaring is opgedaan met de hockeysport als onderdeel van een sportstimuleringsproject. Daarnaast liggen in Amsterdam hockeyverenigingen in wijken waar veel mensen uit etnische minderheidsgroepen wonen.

De laatste deelvraag heeft betrekking op de in de praktijk opgedane ervaringen met projecten om jongeren uit etnische minderheidsgroepen meer te laten sporten. Ervaringsdeskundigen, mensen die betrokken zijn of waren bij sportstimuleringsprojecten, kunnen mij van informatie voorzien over welke formules de jongeren aanspreken, welke opzet van projecten in de praktijk goed blijkt te functioneren en in welke vorm (hockey)sport het best aangeboden kan worden. Daarnaast hebben zij inzicht in de sportwensen en voorkeuren van de verschillende groepen jongeren en op welke wijze zij het best benaderd kunnen worden.

Ervaringen uit de praktijk kunnen wijze lessen voor de toekomst zijn.

1.4 Opzet rapportage

In deze paragraaf wordt uiteengezet wat er in de verschillende hoofdstukken besproken zal worden.

In hoofdstuk 2, het theoretisch kader, wordt het begrip integratie uitgediept en wordt aangegeven van welke definitie/ vorm van integratie in dit onderzoek wordt uitgegaan. Ik laat enkele definities van het begrip integratie die in de context van sport bestaan aan de orde komen. Ik maak hierbij gebruik van een onderzoek van De Knop en Elling (2000) naar sport en sociale integratie. Vervolgens verantwoord ik de keuze voor de definitie die ik kies.

Het begrip integratie houdt zonder meer verband met deelnemen. Deelnemen kan in verschillende vormen. Naar welke vorm van deelname aan de hockeysport wordt gestreefd, wordt ook uitgelegd.

Daarnaast komen ook verschillen tussen takken van sport op het gebied van integratie en knelpunten voor allochtonen om te sporten aan bod.

In hoofdstuk 2 wordt ook het onderwerp samenwerkingsverbanden behandeld. Onder andere komt hierbij aan de orde welke kenmerken netwerken hebben en welke redenen aan samenwerking ten grondslag kunnen liggen.

Om allochtone jongeren aan het sporten te krijgen wordt er samenwerking tussen verschillende partijen verlangd. Hoe de verschillende partijen bij elkaar gebracht kunnen worden en waarmee rekening gehouden dient te worden bij de samenwerking zijn onderwerpen die behandeld worden. Hierbij maak ik gebruik van een door Oosterwijk (1995) ontwikkeld stappenplan dat kan helpen bij het analyseren van een netwerk rond een centraal thema of een centrale actor.

Na het beantwoorden van de deelvragen in de hoofdstukken drie tot en met zes volgt in hoofdstuk zeven de conclusie, het antwoord op de vraag of *sportstimuleringsprogramma's de integratie van allochtone jongeren in de hockeysport kunnen bevorderen*. Ook worden in hoofdstuk zeven aanbevelingen gegeven om in de toekomst (betere) resultaten te kunnen boeken.

Hoofdstuk 2 Theoretisch Kader

In dit hoofdstuk wordt het begrip integratie en de theorie over netwerken verder uitgewerkt. Het eerste doel van dit hoofdstuk is om tot een definitie van het begrip integratie te komen dat past in de context van sport. Vervolgens zullen er factoren besproken worden die van invloed zijn op sportdeelname (van verschillende groepen) allochtonen.

Sportstimuleringsprojecten vereisen samenwerking tussen verschillende actoren. Om meer inzicht in dergelijke samenwerkingsverbanden te krijgen heb ik literatuur over netwerken geraadpleegd. Hoe deze samenwerking en de keuze voor bepaalde actoren binnen netwerken tot stand kan komen en ingevuld kan worden is het tweede doel van dit hoofdstuk.

2.1 Integratie

In hoofdstuk 1 is aangegeven dat onder integratie het volgende wordt verstaan: "wanneer een persoon of groep is geïntegreerd in de Nederlandse samenleving is er sprake van gelijke juridische positie, gelijkwaardige deelname op sociaal-economisch terrein, kennis van de Nederlandse taal en wanneer gangbare waarden, normen en gedragspatronen worden gerespecteerd". Onder deelname op sociaal-economisch terrein valt, naar mijn mening, ook sport. Er zijn er echter veel verschillende manieren in welk verband men kan sporten, bijvoorbeeld bij een vereniging, of het hebben van een abonnement bij een sportschool of zwembad, individueel of in groepsverband.

2.1.1 Vormen van integratie

Om een duidelijke afbakening van het begrip integratie te krijgen volgt nu een onderverdeling naar inzicht van De Knop en Elling (2000). Zij onderscheiden in hun studie drie dimensies als verschillende vormen van het overkoepelende proces van maatschappelijke of sociale integratie.

Structurele integratie

Bij structurele integratie gaat het om het naar behoren functioneren in de samenleving op grond van (verplichte en meer vrijblijvende) participatie aan verschillende maatschappelijke terreinen, waaronder ook sport. Het principe van gelijke kansen en mogelijkheden staat hierbij centraal. Gelijke kansen en mogelijkheden berusten zowel op functionele als morele gronden. In een nationaal team hoort geselecteerd te worden op sportspecifieke vaardigheden en kenmerken. Huidskleur, leeftijd of seksuele voorkeur mag geen rol spelen.

Structurele integratie in de sport kan worden opgevat in termen van participatie en toegankelijkheid.

Sociaal-culturele integratie

In het geval van sociaal-culturele integratie gaat het vooral om de aspecten als veranderde beeldvorming, waarden en normen. Van groot belang hierbij zijn respect voor pluriformiteit van waardeoriëntaties, identiteitsvorming en –beleving. Verschillende groepen hanteren bepaalde eigen 'culturele normbeelden'. Binnen de sport is er de laatste tijd steeds meer aandacht voor de pluriformiteit van (culturele) waarden en normen. Sportverenigingen, overheid en de georganiseerde sport zijn zoekende naar manieren om met deze pluriformiteit om te gaan.

Beeldvorming, acceptatie en respect zijn termen die bij sociaal-culturele integratie van groot belang zijn.

Sociaal-affectieve integratie

Bij deze vorm van integratie gaat het om het aangaan van sociale contacten, vriendschappen en partnervorming/ huwelijken. Sociaal-affectieve integratie is sterk verbonden met de overige twee vormen van integratie, maar het moeilijkst 'afdwingbaar'.

Bij de motivatie om een bepaalde tak van sport te beoefenen zijn naast het plezier van het spel, specifieke bewegingselementen en het (individueel of groepsgebonden) presteren, ook sociale aspecten zeer belangrijk.

De Knop en Elling (2000) zijn van mening dat de bijdrage die sport kan leveren aan de integratie van minderheden niet beperkt blijft tot de actieve sportbeoefening. Het heeft ook betrekking op participatie in brede zin (als kaderlid of professional, als toeschouwer in het stadion of voor de televisie) en varieert van verenigings- of buurniveau, tot het stedelijk en nationaal niveau. Naast de al 'gevestigde' integratie beleidsterreinen, arbeid, onderwijs, huisvesting, wordt sport steeds meer gezien als instrument ter bevordering van integratie van minderheden.

De verschillende dimensies van sociale integratie, die De Knop en Elling onderscheiden, hebben zowel betrekking op de sportdeelname zelf als op een breder kader (zie figuur 2.1).

Tussen de verschillende integratie sferen en vormen bestaan wederzijdse relaties. Soms kunnen integratieprocessen elkaar versterken en zijn zij overdraagbaar naar andere sferen. Het samen sporten kan bijdragen aan het aan het vergroten van het respect tussen bevolkingsgroepen en het doorbreken van vooroordelen. Bepaalde integratieprocessen kunnen echter ook tegenstrijdige gevolgen hebben. Het in eigen kring sporten kan bijvoorbeeld negatieve gevolgen hebben voor het doorbreken van vooroordelen.

In de rest van mijn onderzoek richt ik mij hoofdzakelijk op structurele integratie in de (hockey)sport. Het doel is immers om meer allochtonen in de hockeysport te laten participeren, ofwel, lid te laten worden van een hockeyvereniging.

Bij structurele integratie is het, in verhouding met de overige twee vormen van integratie, bovendien beter na te gaan of er sprake is van integratie. Het aantal allochtonen dat deelneemt aan de hockeysport is concreet meetbaar. De andere twee vormen van integratie zijn meer abstract. Dit betekent overigens niet dat de andere twee dimensies van sociale integratie niet aan de orde komen. Wanneer het streven is om allochtonen lid te laten worden van een hockeyvereniging is het van belang om met hun wensen en voorkeuren rekening te houden. Om participatie te bereiken moet aandacht besteed worden aan de sociaal-culturele en sociaal-affectieve dimensies van sociale integratie.

Figuur 2.1 Drie dimensies van sociale integratie in de sportpraktijk en in de samenleving door sportbeoefening

	Structureel (participatie)	Sociaal-cultureel (acceptatie)	Sociaal-affectief (vriendschap)
<i>In sport</i> (sportpraktijk)	Bijv. competitief organisatorisch omgekeerd 'direct'	aanpassing tolerantie respect gelijke kansen pluriformiteit	sociale contacten vriendschappen (in 'eigen' kring/ gemengd)
<i>Door sport</i>	(onbetaald) werk sociale mobiliteit	doorbreking van vooroordelen	sociale contacten vriendschap

(overige sociale sferen)	huisvesting	zichtbaarheid tolerantie emancipatie	partner/ huwelijk (in 'eigen' kring/ gemengd)
--------------------------	-------------	--	---

Bron: samenleving & sport; gelijkheid van kansen en sport (2000).

In de hockeysport zijn weinig allochtonen actief. Een heel belangrijke voorwaarde om als (hockey)sport een bijdrage te kunnen leveren aan de integratie van minderheidsgroepen is dat zij in (de desbetreffende) sport participeren. Het voornaamste doel van de KNHB is structurele integratie, deelname van allochtonen in de hockeysport te vergroten.

Wanneer er meer allochtonen in de hockeysport actief zijn, zal de bijdrage van deze sport aan de integratie, op alle drie de dimensies, van allochtonen een (grotere) bijdrage kunnen leveren. Hierbij is het besef aanwezig dat integratie van twee kanten moet komen.

2.1.2 Participatievormen van structurele integratie

Knop en Elling (2000) hebben in hun onderzoek vijf verschillende vormen van structurele integratie onderscheiden. Zij hebben zich beperkt tot de georganiseerde vormen van min of meer regelmatige (wedstrijd)sportbeoefening in groepsverband, omdat alleen dan over verschillende vormen van sociale integratie gesproken kan worden. Wat niet wil zeggen dat het samen met vrienden sporten in het park en de meer individuele sportbeoefening niet kunnen bijdragen aan sociale integratie.

Formele integratie

Van formele integratie is sprake als de enige vorm van integratie uit contacten via bepaalde overlegorganen bestaat. Contact kan plaats vinden tussen bijvoorbeeld de gehandicapten-sport en reguliere sportbonden of via een lidmaatschap. Deze vorm van integratie vindt voornamelijk plaats bij gehandicaptensport en ouderensport en in enkele gevallen ook bij allochtone verenigingen. Deze groepen kunnen specifieke begeleiding nodig hebben die reguliere verenigingen en sportbonden niet altijd kunnen bieden.

Competitieve integratie

Een tweede vorm van structurele integratie die De Knop en Elling onderscheiden, vindt plaats door middel van deelname aan een reguliere competitie of een sporttoernooi. Deze vorm van integratie komt voornamelijk voor bij verenigingen van allochtone (en homoseksuele) sporters, waarbij tegen andere autochtone en heteroseksuele teams wordt gespeeld.

Vanwege de 'zichtbaarheid' van een bepaalde minderheidsgroep en de mogelijkheid tot behoud van 'eigen' culturele aspecten en omgangsvormen (in tegenstelling tot assimilatie in een groep) kan deze vorm van structurele integratie vooral bijdragen aan sociaal-culturele integratie.

Sociale-affectieve integratie zal voornamelijk binnen de eigen kring plaatsvinden. Alleen tijdens en na wedstrijden zal er gemengd contact mogelijk kunnen zijn.

Verweel e.a. (2005) zijn van mening dat allochtone verenigingen (competitieve) integratie meer kunnen bevorderen dan vaak verondersteld wordt. Zij komen tot de conclusie dat, in tegenstelling tot de overheersende opvatting dat sport in eigen kring slecht zou zijn voor de integratie in Nederland, allochtone sportclubs weldegelijk inburgering bevorderen. In Neder-

land overheerst de gedachte dat mensen in allochtone clubs vooral *bounding capital* opbouwen: kapitaal dat de groepsbinding versterkt en identiteit stimuleert. Allochtone clubs bestaan echter zelden uit leden van een specifieke etniciteit. Binnen deze clubs valt naast *bounding capital* veel *bridging capital* (leren omgaan met andersdenkenden en dat leidt tot een betere integratie) te leren, zij het tussen allochtonen van verschillende afkomst. De verschillende allochtonen in een allochtone vereniging leren om te gaan met de (negatieve) beeldvorming die de autochtone bevolking in Nederland over hen heeft. Daarnaast wisselen zij informatie uit over hoe zij om kunnen gaan met Nederlanders en met maatschappelijke processen en organisaties.

Ook trekken allochtone clubs leden uit verschillende sociale lagen aan. Zo worden onder andere 'succesvollere allochtonen' betrokken bij bijvoorbeeld het besturen van de club, waardoor het zelfvertrouwen van de minder succesvolle allochtonen toeneemt. Ze bouwen op die manier een netwerk op en helpen elkaar ook buiten die sportclub. Deze socialisatie vergroot volgens Verweel e.a. de algemene deelname aan de maatschappij.

Organisatorische integratie

Een voorbeeld van organisatorische integratie is een allochtoon team binnen een, verder autochtone, vereniging. Bij deze vorm van structurele integratie is een nauwere samenwerking tussen verschillende groepen dan bij competitieve integratie. De mogelijkheden tot sociaal-culturele en sociaal-affectieve integratie zijn bij deze vorm van integratie ook groter dan bij zuiver competitieve integratie.

Directe/ participatorische integratie

Bij deze integratievorm gaat het om individuen van bepaalde achterstandsgroepen die in 'regulier' verband meedoen aan trainingen en wedstrijden, waarbij alleen categorieën bestaan die gebaseerd zijn op wedstrijdintrinsieke principes (leeftijd, sekse en niveau). Directe integratie kan beschouwd worden als het meest structureel geïntegreerd. Dit houdt niet per definitie in dat er ook sprake is van sociaal-culturele of sociaal-affectieve integratie. Binnen teams kan er immers ook groepsvorming plaatsvinden.

Directe integratie wordt als het meest wenselijk ervaren. Binnen deze vorm van integratie spelen etniciteit, religie en/of cultuur geen rol bij het beoefenen van sport. Verweel e.a. (2005) komen in hun onderzoek tot de conclusie dat het door velen gekoesterde ideaal van gemengd sporten in de praktijk lang niet altijd haalbaar is. Gemengd sporten wordt als de meest wenselijke vorm van integratie beschouwd, omdat hierbij de meeste etniciteit overschrijdende contacten plaatsvinden. Zij constateren echter ook dat waar allochtonen en autochtonen elkaar ontmoeten er ook een reële kans op misverstanden, onbegrip, wantouwen en discriminatie bestaat. Bij menging kunnen zich nog wel eens subtiele processen van in- en uitsluiting voordoen.

Omgekeerde integratie

Van omgekeerde integratie is sprake als personen uit meerderheidsgroepen samen sporten met (voornamelijk) personen uit gemarginaliseerde groepen.

Dit onderscheid in verschillende vormen van integratie in de sport zal mogelijk ook van pas komen tijdens mijn onderzoek. Bij het inspelen op wensen van allochtonen kan dit onderscheid in participatievormen tot meer duidelijkheid leiden. In hoofdstuk vijf zal hier dieper op ingegaan worden.

Het streven is om uiteindelijk te komen tot direct/ participatorische integratie; lidmaatschap van een hockeyvereniging. Dit is de meest vergaande vorm van structurele integratie. Achtergrondkenmerken van sporters zijn in dit geval niet meer van belang bij de keuze van een sport en/of sportvereniging. De kans op interactie tussen verschillende (bevolkings)groepen is in deze situatie het grootst.

Steenbergen e.a. (1998) hebben onderzoek gedaan naar de integratie bevorderde werking van sport gedaan. Zij kwamen onder meer tot de volgende conclusies:

- Op lager wedstrijd- en recreatief niveau kunnen mensen met zeer uiteenlopende vaardigheden samen sporten, maar op grond van maatschappelijke verschillen vindt hier vaak een sterke mate van segregatie ('eigen' verenigingen) plaats.
- Terwijl voetbal in Nederland een sport is met een sterk 'integrerend' imago ten aanzien van allochtonen, lijkt deze sport minder integrerend te werken voor homoseksuele mannen.
- Andere populaire 'Hollandse' takken van sport zoals schaatsen, volleybal, hockey blijken bovendien ook minder integratief op de dimensie etniciteit.
- Over het algemeen hebben team sporten een sterker 'integrerend' imago dan individuele sporten. Niettemin biedt bijvoorbeeld een (hard)loopevenement meer mogelijkheden tot gezamenlijk sporten van valide mensen met 'rolstoelers'.
- Vanuit (functionele) sportspecifieke principes dragen 'eigen' verenigingen van allochtonen of homoseksuelen (net als christelijke of beroepsverenigingen) niet bij aan sociale integratie in de sport, maar vanuit sportoverstijgende uitgangspunten kunnen dergelijke clubs een emanciperende en integrerende werking hebben.

2.2. Sportdeelname; etniciteit, sekse, leeftijd en opleiding

Uit verscheidene onderzoeken komt naar voren dat meedoen aan sport ofwel sportparticipatie afhankelijk is van een aantal factoren.

Resultaten uit verschillende onderzoeken (Breedveld 2003 en Rijkschroeff 2003) laten duidelijk zien dat er grote verschillen bestaan in sportdeelname naar etniciteit. Uit deze onderzoeken komt naar voren dat de sportdeelname onder allochtonen lager is dan onder autochtonen.

Breedveld (2003) van het Sociaal Cultureel Planbureau heeft de resultaten van twee verschillende onderzoeken uit 1999, het Aanvullend voorzieningen onderzoek (SCP) en het Tijdbestedings-onderzoek (SCP en partners) onder 13000 (ad random) inwoners van Nederland bewerkt. Het verschil in sportparticipatie tussen autochtonen en allochtonen wordt voornamelijk toegeschreven aan allochtonen van de eerste generatie en de allochtone vrouwen. De sportdeelname onder allochtone mannen van de tweede generatie is bijna gelijk aan die van autochtone mannen. De sportdeelname van allochtone vrouwen blijft echter ver achter bij de andere groepen. Daarnaast is het, in verband met mijn onderzoek, het vermelden waard dat de sportdeelname onder jongeren hoger is dan onder ouderen. Binnen de hockeysport, ledenopgave 2005 KNHB, is het aandeel jeugdigen ook aanzienlijk groter dan volwassenen. De kans dat allochtone jongeren geënthousiasmeerd kunnen worden voor de hockeysport zal waarschijnlijk groter zijn dan bij ouderen, zij zijn immers actiever op sportgebied (Rijkschroeff e.a. 2003).

Wanneer de allochtonen specifiek naar etniciteit worden onderverdeeld en vervolgens naar sportdeelname wordt gekeken blijkt dat Turken en Marokkanen het minst sporten. Binnen deze groepen is er een erg groot verschil naar sekse. Vrouwen van Turkse en Marokkaanse afkomst doen aanzienlijk minder aan sport dan mannen met dezelfde afkomst. Mannen en

vrouwen van andere allochtone groepen en de autochtone bevolking sporten meer (Rijkschroeff e.a. 2003).

Etniciteit is niet alleen van invloed op de sportparticipatie in het algemeen, maar zeker ook op de beoefening van verschillende sporten (Breedveld 2003; Elling 2002). Zo is bijvoorbeeld auto-/ motorsport vooral populair bij autochtone mannen en fitness/ aerobisch bij allochtone vrouwen (Breedveld 2003). Op deze verschillen in sportvoorkeur kom ik in hoofdstuk vijf terug.

Binnen de hockeysport in Nederland is het verschil tussen deelname van de verschillende groepen heel erg groot. De hockeysport wordt niet zonder reden getypeerd als een "witte" sport. In Nederland zijn maar weinig allochtonen die de hockeysport beoefenen. Absolute cijfers hierover zijn niet beschikbaar. Zowel bij de KNHB als bij hockeyverenigingen wordt niet naar de etniciteit van leden gevraagd. Uit cijfers van het SCP (Breedveld 2003) en navraag bij hockeyverenigingen kwam duidelijk naar voren het aantal leden van allochtone afkomst heel laag is. Uit de gegevens van Breedveld bleek dat het percentage hockeyende Turkse en/of Marokkaanse respondenten aan twee onderzoeken (Aanvullend voorzieningen onderzoek (SCP) en het Tijdbestedings-onderzoek (SCP en partners)) in 1999 0% is. Het percentage hockeyende Antillianen/Arubanen en/of Surinamers lag daarentegen met 1.9% zelfs nog hoger dan de 1,2% hockeyende autochtonen. Het hoge percentage hockeyende mensen van Surinaamse en/of Antilliaanse afkomst dat uit het onderzoek naar voren kwam vond ik en met mij de hockeyverenigingen en de KNHB heel opmerkelijk hoog. Cijfers over dezelfde onderzoeken uitgevoerd in 2003 waren bij dit schrijven nog niet openbaar. Breedveld heeft mij echter laten weten dat de percentages met betrekking tot de hockeysport en etniciteit nauwelijks veranderd zijn. Het totale percentage respondenten uit de twee onderzoeken dat aangeeft te hockeyen komt overeen met gegevens van de hockeybond. De hockeybond heeft ongeveer 185.000 leden en Nederland telt ongeveer 16.000.000 inwoners.

Naast sekse, leeftijd en etniciteit spelen ook opleiding en het daarmee vaak verband houdende inkomen een rol bij sportparticipatie. Hoog opgeleiden en hogere inkomensgroepen sporten meer dan laag opgeleiden en mensen uit sociaal lagere klassen. (Duyvendak en Veldboer 2001; Breedveld 2003)

Uit de cijfers van Breedveld is af te lezen dat de hockeysport voornamelijk onder hoogopgeleiden populair is. Dat hockey onder hoogopgeleiden aanzienlijk populairder is dan onder laagopgeleiden, verklaart ook mogelijk het verschil tussen het verschil in hockeydeelname onder de verschillende etnische groepen. Het opleidingsniveau onder mensen met een Turkse en Marokkaanse afkomst blijft achter bij de overige allochtone groepen en bij de autochtone bevolking (SCP 2005).

Etniciteit blijkt een belangrijke belemmerende factor te zijn bij sportdeelname. Zoals aangegeven blijft de sportdeelname van allochtonen achter bij die van autochtonen. Het W.J.H. Mulier Instituut heeft onderzoek gedaan naar oorzaken voor de achterblijvende sportdeelname in verenigingsverband onder allochtonen. De uitkomsten van dit onderzoek zijn verwerkt in de prospectus *Allochtone en sport* (Janssens & Hettema 1992). In deze prospectus worden de verschillende factoren die een rol spelen bij de mindere sportdeelname van allochtonen in vijf categorieën onderverdeeld:

- Informatie
- Kosten
- Tijd
- Cultuur

- Acceptatie

Hier wil ik zelf nog een zesde factor aan toevoegen:

- Imago

Informatie

Bij mensen van allochtone afkomst ontbreekt het vaak aan essentiële informatie over de mogelijkheden om aan sport te doen. Veel allochtonen zijn niet bekend met het verenigingsleven, zoals dat in Nederland georganiseerd is. In het land van herkomst, bijvoorbeeld Turkije, speelt sport zich voornamelijk af in steden en dan voornamelijk op school en op straat. Lid zijn van een sportvereniging is slechts weggelegd voor de elite.

Kosten

Allochtonen zijn relatief sterk vertegenwoordigd in de lage inkomensklasse en onder uitkeringsafhankelijken. Bovendien zijn gezinnen van allochtonen vaak groter dan autochtone gezinnen. De kosten, die sportbeoefening met zich meebrengt, kunnen daardoor een belangrijke belemmering vormen.

Van huis uit zijn allochtonen niet gewend om (veel) geld uit te geven aan sport. De waarde van het lid zijn van een sportvereniging is bij hen onbekend. Geld wordt liever aan meer 'nuttige' zaken besteed.

Tijd

Niet alleen geld, maar ook kostbare tijd moet nuttig besteed worden. Veel allochtonen beschikken over minder vrije tijd die vrij ingevuld kan worden. De werksituatie van veel allochtonen is hier deels debet aan. Relatief veel allochtone mannen hebben een baan waarbij in ploegendiensten gewerkt wordt. Dit kan inhouden dat zij overdag slapen en 's nachts werken. Allochtonen zijn bovendien gewend hun tijd anders te besteden dan autochtonen. Verplichtingen als familiebezoek en religieuze activiteiten vergen veel tijd van allochtonen.

In islamitische landen is het gebruikelijk dat meisjes in hun vrije tijd elkaar voornamelijk binnenshuis ontmoeten. Meisjes besteden veel tijd aan naaien, breien en huishoudelijk werk. In Nederland is dat ook geval. In vergelijking met autochtone meisjes speelt het leven van Turkse en Marokkaanse meisjes zich meer binnenshuis af. Van autochtone meisjes wordt minder hulp in de huishouding verwacht dan van Turkse en Marokkaanse meisjes (o.a. Hutschemaekers en Zarouali, 1991 en Elling 2002).

Cultuur

Regels en gedragsregels die voortvloeien uit de cultuur of religie kunnen een actieve sportbeoefening in de weg staan. Bij de leeftijd waarop men geslachtsrijp wordt, houdt voor veel moslim meisjes de sportdeelname op. Alleen onder bepaalde voorwaarden is het voor moslim meisjes soms toch mogelijk om aan sport te doen. Bijvoorbeeld als zij een lange broek en/of een t-shirt met lange mouwen kunnen dragen of wanneer zij duidelijk afgeschermd van jongens en mannen hun activiteiten kunnen doen.

Sportdeelname en de voorkeuren voor bepaalde sporten onder allochtonen heeft onder andere te maken met tradities in het land van herkomst.

Sporten die in het land van herkomst populair zijn worden in Nederland door desbetreffende bevolkingsgroepen relatief veel beoefend. Zo wordt er bijvoorbeeld door Aziaten veel aan badminton gedaan. Bij Antilliaanse mannen en vrouwen is honk- en softbal populair. Oost-Europeaanen zijn sterk vertegenwoordigd bij het worstelen.

De sportcultuur in de landen van herkomst wijkt nogal af van de Nederlandse sportcultuur. Zo komt sporten in verenigingsverband, met contributie en andere verplichtingen, in veel landen niet of nauwelijks voor.

Van de Turkse en Marokkaanse immigranten in Nederland komt de meerderheid van het platteland. In Turkije en Marokko zijn op het platteland nauwelijks sportaccommodaties. Bovendien is het bij traditionele Turkse en Marokkaanse gezinnen niet gebruikelijk dat vrouwen en meisjes aan sport doen. Vrouwen en meisjes uit Turkse en Marokkaanse gemeenschappen in Nederland doen relatief weinig aan sport. Van deze toch al kleine groep sportende vrouwen en meisjes in Nederland is slechts een zeer klein deel lid van een sportvereniging. Ook de sterke groepsgerichtheid van Turken en in iets mindere mate Marokkanen is cultuurgebonden (Duyvendak en Veldboer 2001).

Acceptatie

Allochtonen voelen zich, en zijn ook niet altijd welkom bij een sportvereniging.

Als allochtonen wel van harte welkom zijn, voelen zij zich toch niet altijd thuis in de voor hen onbekende cultuur van de sportvereniging. Een gebrekkige beheersing van de Nederlandse taal kan van grote invloed zijn op acceptatie en het zich thuis voelen van allochtonen.

Imago

Naast deze redenen om, in het algemeen, niet aan sport te doen, wil ik nog een categorie toevoegen: Imago. Het imago van een sport kan immers ook een reden zijn waarom mensen desbetreffende sport niet willen beoefenen. Zo wordt er bijvoorbeeld van turnen gezegd dat het een meisjessport is en van hockey dat het een 'witte kak' sport is (Elling 2002). Bij het imago van de sport is een belangrijke rol weggelegd voor 'sporthelden'. Bevolkingsgroepen, vooral jongeren, willen zich graag identificeren met een 'sportheld' uit de eigen bevolkingsgroep (Elling, 2002).

2.3 Samenvattend

Van teamsporten wordt verondersteld dat zij op het gebied van integratie beter scoren dan individuele sporten. Op het gebied etniciteit blijkt het 'Hollandse' hockey echter minder integratief dan bijvoorbeeld de meer "internationale" voetbalsport.

Van de drie vormen van door Knop en Elling onderscheiden dimensies van sociale integratie kies ik ervoor mij in de rest van het onderzoek hoofdzakelijk te richten op structurele integratie. Deze vorm van integratie sluit het best aan bij het streven om meer allochtonen deel te laten nemen aan de hockeysport. Daarnaast is het beter, dan bij de ander twee vormen, meetbaar of er resultaten zijn. De andere twee vormen kunnen wel voortvloeien uit of invloed hebben op structurele integratie.

Het lidmaatschap van allochtonen van een bestaande hockeyvereniging (directe/ participatorische integratie) is de meest vergaande vorm van structurele integratie. Binnen deze vorm van structurele integratie vindt de meeste interactie tussen mensen uit verschillende bevolkingsgroepen plaats. Lidmaatschap van een sportvereniging levert immers een positieve bijdrage aan het functioneren binnen de samenleving (Verweel 2005). Om lidmaatschap van allochtonen van hockeyverenigingen te bereiken zal men rekening moeten houden met algemene factoren die van invloed zijn op sportbeoefening:

- Etniciteit
- Geslacht
- Opleidingsniveau/ inkomen

- Leeftijd
- Religie en cultuur

En de specifieke factoren die sportdeelname van allochtonen belemmeren.

- Informatie
- Kosten
- Tijd
- Cultuur
- Acceptatie
- Imago

Of directe/ participatorische integratie binnen de hockeysport haalbaar is, zal in de loop van het onderzoek moeten blijken.

2.4. Samenwerkingsverband

De afgelopen decennia heeft er een verandering plaats gevonden in de bestuurlijke verhoudingen tussen de overheid en de maatschappij. Het principe van een centrale overheid die de maatschappelijke sector top-down stuurt is ter zijde geschoven. Als gevolg van de ontzuiling, individualisering, urbanisatie en een toegenomen immigratie is de Nederlandse maatschappij veel pluriformer en complexer geworden. Daarnaast is het door technologische ontwikkelingen, voor iedereen, veel gemakkelijker geworden om informatie en kennis te vergaren. Dit kan echter ook leiden tot een overvloed aan informatie, zodat het nemen van beslissingen er niet makkelijker op wordt. Bovendien kan informatie in veel gevallen verschillend geïnterpreteerd worden. Al deze ontwikkelingen dragen er toe bij dat voorspellingen moeilijker te maken zijn (Rosenthal 1996). Als gevolg van het moeten verlaten van het idee van de maakbare samenleving, heeft er ontwikkeling plaatsgevonden in de richting van meer zelfsturing van de maatschappelijke sector. De overheid geeft mede richting aan in een netwerk van meer maatschappelijke actoren, die eveneens richting geven aan het netwerk (Kickert 1993).

Van sport wordt verondersteld dat het de integratie van allochtonen kan bevorderen. Sportstimuleringsprogramma's van de overheid zijn er opgericht om allochtonen meer te laten sporten. Om allochtonen aan het sporten te krijgen heeft de overheid de inzet/ hulp van andere partijen, het onderwijs, sportaanbieders, welzijnsorganisaties nodig. Hoe deze samenwerking met verschillende andere actoren tot stand kan komen en op welke manier deze samenwerking verder vorm kan krijgen wordt nu behandeld.

2.4.1 Een netwerk

Als gevolg van decentralisatie, specialisatie, professionalisering, individualisering en informatisering is het voor de overheid onmogelijk geworden om maatschappelijke problemen alleen op te lossen. Van een probleem is sprake wanneer er een discrepantie is tussen de werkelijke situatie en de gewenste situatie. De complexiteit van problemen, het feit dat problemen zelden op zichzelf staan en een betere kennis van zaken bij andere partijen zorgen ervoor dat de overheid met andere actoren moet samenwerken.

De overheid is zich ervan bewust dat betere resultaten verkregen worden door samen te werken met anderen. Het gevolg hiervan is dat het hiërarchische organisatieprincipe veel van zijn betekenis heeft verloren. Het model van de 'eenzame organisatie' die haar beleid geïsoleerd van invloed van anderen maakt is achterhaald. De mogelijkheden van een overheid die de maatschappij vanuit één centraal punt stuurt zijn sterk afgenomen.

Hiërarchische verhoudingen worden vervangen door horizontale relaties, waarin uiteenlopende waarden en normen samenkomen; netwerken.

Het begrip netwerk wordt heel breed toegepast (Peters 2001). Peters heeft namens het NIGZ onderzoek gedaan naar conceptualisaties van en ervaring met netwerken. Het woord netwerk lijkt een containerbegrip voor veel verschillende samenwerkingsverbanden. Het kan zowel betrekking hebben op niet-intensieve relaties als informatie-uitwisseling, beleidsvoorbereiding, coöperatie en coördinatie, maar ook op intensieve relaties als coalities en partnerships.

Peters komt daarnaast tot de conclusie dat veel auteurs van mening zijn dat het meest geschikte type netwerk afhankelijk is van het doel dat wordt nagestreefd, maar vervolgens vergeten zij te vermelden welk type netwerk dan het meest geschikt is voor welk soort doel.

Uit de studie blijkt wel duidelijk dat het om *relaties tussen personen, groepen of organisaties* gaat en dat er van *een gemeenschappelijk doel of belang* sprake is. Dat er sprake is van *wederzijdse afhankelijkheid om het doel te bereiken, de relatie is niet hiërarchisch, de relatie is vrijwillig en/ of de relatie is gebaseerd op wederzijds vertrouwen* zijn kenmerken die veelvuldig, maar zeker niet altijd, worden genoemd als het over netwerken gaat.

Peters constateert dat er algemene opvattingen in de literatuur zijn over bevorderende en belemmerende factoren voor netwerken.

Enkele belangrijke bevorderende factoren zijn:

- Het identificeren en betrekken van alle relevante partijen.
- Het onderschrijven van dezelfde doelstelling.
- Het erkennen van elkaars perspectieven, motieven en eigen doelen.
- Een positieve kosten-baten balans voor alle partners.
- Goede communicatie- en informatiestromen.
- Afspraken over het proces en de structuur van de samenwerking.

Enkele belangrijke belemmerende factoren:

- Kost veel tijd, menskracht en energie.
- Voor- en nadelen kunnen ongelijk verdeeld zijn over de betrokken actoren.
- Trage of moeizame besluitvorming.
- Verlies of vervaging van verantwoordelijkheden en identiteit.

2.4.2 Netwerkanalyse

De netwerken waar ik mij in mijn onderzoek op wil richten zijn de netwerken die gevormd zijn rondom twee sportstimuleringsprojecten. Binnen sportstimuleringsprojecten is de projectleider de spil. Hij/ zij is er verantwoordelijk voor dat de (opgelegde) doelstellingen gehaald worden. Hoe deze behaald worden mag, mits aan de in de subsidie bepaalde voorwaarden wordt voldaan, de projectleider naar eigen inzicht invullen.

Oosterwijk (1995; hoofdstuk 5) heeft een stappenplan ontwikkeld dat als leidraad kan dienen bij het maken van een netwerkanalyse rondom een centraal thema of een centrale actor. De keuze voor Oosterwijk is gebaseerd op het feit dat hij uitgaat van een centrale actor. Andere auteurs (o.a. Mast& Ten Brummeler 1994) gaan er van uit dat binnen netwerken sprake is van een hoger besluitvormend orgaan, waarin vertegenwoordigers uit verschillende deelnemende partijen participeren. Dit komt niet overeen met de gang van zaken rondom sportstimuleringsprojecten. Bij de sportstimuleringsprojecten zijn de projectleiders de centrale actoren. Zij nemen (op mandaat) van de gemeente, binnen bepaalde voorwaarden, besluiten aangaande welke actoren voor welke expertise benaderd worden en welke weg er in grote lijnen bewandeld wordt. De projectleiders zijn verantwoordelijk voor het behalen van de, van hoger hand opgelegde, doelstellingen.

Het maken van een netwerkanalyse, het in kaart brengen van mogelijk betrokken actoren en diens belangen, machtsbronnen en afhankelijkheidsrelaties, kan de kans op succesvol beleid vergroten.

Stap 1: keuze centrale actor en het thema.

Bij het bepalen van de centrale actor moet er kritisch gelet worden op het feit dat maatschappelijk functies of organisaties functioneren als zelfstandig denkende en handelende wezens. De motivaties, meningen en betrokkenheid van de mensen binnen deze organisaties is voor de analyse echter van grotere betekenis. Zij vertegenwoordigen de organisatie.

Het thema dat het uitgangspunt vormt voor de netwerkanalyse is vaak onderdeel van een complexe werkelijkheid. Daarom moet het probleem uiteen gerafeld worden tot hanteerbare onderdelen. Daarnaast is het gemakkelijker om compacte, heldere problemen aan te pakken dan grote complexe problemen.

Stap 2: inventariseer de probleembetrokkenen

De tweede stap bij het maken van een netwerkanalyse is een lijst maken van maatschappelijke functies die iets met het probleem te maken hebben. In eerste instantie gaat om algemene functies, zoals orde en veiligheid, hulpverlening en maatschappelijk zorg. Vervolgens worden deze maatschappelijke functies aan organisaties gekoppeld en tot slot worden deze functies aan personen die bij deze organisaties werken verbonden.

Stap 3: belangen en machtsbronnen van betrokkenen

De volgende stap is om, vanuit het perspectief van de centrale actor, te beoordelen hoe de verschillende probleembetrokkenen het probleem ervaren. Het gaat hierbij om hun beleving van het probleem, het belang dat zij hebben bij (participeren in) het oplossen van het probleem en de machtsbronnen waarover zij beschikken. Deze machtsbronnen kunnen immers als middel ingezet worden bij het oplossen van het probleem.

De vijf vragen die in deze stap geprobeerd worden te beantwoorden zijn:

1. zal het probleem door de probleembetrokkenen herkend worden zoals het nu is geformuleerd;
2. zal de betrokkene medewerking willen verlenen bij het oplossen van het probleem;
3. welke belangen heeft de probleembetrokkene ten aanzien van het probleem;
4. is de betrokkene in principe een voor- of tegenstander;
5. over welke machtsbronnen beschikt de betrokkene die gebruikt kunnen worden bij het oplossen van het probleem.

Om systematisch te blijven werken maakt Oosterwijk gebruik van een systeemkaart:

Figuur 2.2

Systeemkaart

Naam, adres, postcode, woonplaats, telefoon probleembetrokkene				
Algemene karakteristiek				
Herkenning probleem	Handelingsbereidheid	Belang	Voor-/ tegenstander	Mogelijke machtsbronnen

Oosterwijk onderscheidt zeven motieven om mee te werken binnen netwerken.

- 1 Ruilmotief: Door uitwisselen van kennis, faciliteiten en dergelijke kan er effectiviteits- en efficiëntiewinst geboekt worden zowel voor het netwerk, als de afzonderlijke betrokkenen.
- 2 Prestatiemotief: Door samenwerking zal het geheel groter zijn dan de som der delen, betere prestaties.
- 3 Efficiëntiemotief: Het optimaliseren van de middelen en mogelijkheden van elkaar zal leiden tot een kostenbesparing voor zowel de afzonderlijke partijen als het netwerk.
- 4 Dwangmotief: Samenwerking wordt verplicht gesteld, door de partij waar de overigen afhankelijk van zijn. Deze partij beheerst belangrijk sleutelwaarden.
- 5 Machtsmotief: Om zich te weren tegenover meer-machtige partijen kan samenwerking een goed middel zijn, zo kan er een sterke tegenmacht ontstaan.
- 6 Principeel motief: Dit motief gaat uit van de veronderstelling dat samenwerking altijd tot betere resultaten leidt.
- 7 Inhoudelijk motief: De basis voor samenwerking is de overtuiging van de partijen dat een integraal en multifunctioneel kader tot een situatie leidt, waarin creativiteit en aanvulling op inzichten van elkaar goed tot uiting komen.

De positie en de onderlinge afhankelijkheid van de verschillende partijen in het samenwerkingsverband is afhankelijk van de belangen, machtsbronnen en motieven die zij hebben om mee te werken.

De probleembetrokkenen die het probleem (nog) niet (willen) herkennen of (nog) niet handelingsbereid zijn, worden voorlopig ter zijde geschoven. Zij worden echter niet van de lijst gehaald. In een later stadium kan het perspectief van de probleembetrokkenen veranderen.

Stap 4: Breng rangorde aan

De lijst met probleembetrokkenen kan heel erg uitgebreid en divers zijn. Niet alleen wat betreft organisaties en personen, maar ook wat betreft hun afstand tot het probleem van de centrale actor.

Bij stap vier gaat het erom de omgeving van het probleem in beeld te brengen ('nabijheid-analyse'). Welke personen en/of organisaties functioneren in de directe nabijheid van de centrale actor en welke personen en/of organisaties vormen de omgeving waarin het probleem wordt gedefinieerd.

Stap 5: Inventariseer de afhankelijkheidsrelaties

De onderlinge afhankelijkheid van de verschillende actoren is sterk afhankelijk van de machtsbronnen waarover de actoren beschikken en de mate waarin de centrale actor hier gebruik van wil maken. Koppenjan en Klijn (2004, pag. 47) hebben dit in een schema samengevat.

Figuur 2.3 Afhankelijkheidsrelaties

	<i>Inwisselbaarheid van de bronnen/middelen</i>	
<i>Belangrijkheid van de Bronnen/middelen</i>	Hoog	Laag

Groot	<i>zwakke afhankelijkheid</i>	<i>sterke afhankelijkheid</i>
Klein	<i>onafhankelijkheid</i>	<i>zwakke afhankelijkheid</i>

Oosterwijk (1995, pag. 107) maakt onder afhankelijkheid geen onderscheid naar groot of klein, maar naar de onderlinge verhouding hierbij tussen actoren.

Eenzijdige afhankelijkheid:

Er is sprake van eenzijdige afhankelijkheid wanneer de ene actor over geen enkele machtsbron beschikt en de andere wel. De ene actor is dan volledig afhankelijk van de andere actor. Het kan echter wel zo zijn dat de centrale actor geen betekenis hecht aan de machtsbron of dat deze makkelijk te vervangen is. De waarde van de machtsbron wordt dus vooral bepaald door de waarde die andere partijen aan de bron hechten.

Asymetrische afhankelijkheid:

Van asymetrische afhankelijkheid is sprake wanneer beide actoren over bronnen beschikken die zowel voor de andere actoren van belang zijn, als moeilijk vervangbaar zijn. De machtsbronnen verschillen echter wel in belangrijkheid van elkaar. De ene actor is meer afhankelijk van de andere actor dan omgekeerd het geval is.

Symetrische afhankelijkheid:

Wanneer de machtsbronnen van de verschillende actoren even belangrijk zijn, is er sprake van symetrische afhankelijkheid. Deze afhankelijkheidsrelatie biedt het gunstigste vertrekpunt voor de uitwisseling van machtsbronnen.

Stap 6: classificeer de actoren

Of alle organisaties en personen die op de lijst staan ook daadwerkelijk deel gaan uitmaken van het netwerk is afhankelijk van de inschatting van de centrale actor. Oosterwijk onderscheidt drie basiscriteria aan de hand waarvan selectie kan plaatsvinden.

1. overeenkomstigheid van belangen
2. positie in de besluitvorming
3. nabijheid ten opzichte van de centrale actor

Welke actoren deel gaan uitmaken houdt verband met strategische afwegingen/ veronderstellingen van de centrale actor.

Stap 7: het netwerk tegen de maatschappelijke achtergrond

Het analyseren van betrokkenen vanuit het perspectief van de centrale actor kan een heldere analyse opleveren, maar men moet zich wel realiseren dat de andere betrokkenen in werkelijkheid niet alleen te maken hebben met het probleem van de centrale actor. Het gedrag van de betrokkenen binnen het netwerk is ook afhankelijk van omstandigheden, relaties van deze actoren met andere partijen en interne of persoonlijke aangelegenheden. Door deze laatste stap aan de analyse toe te voegen kan het gedrag van betrokkenen mogelijk beter ingeschat en/of beïnvloed worden.

Oosterwijk geeft aan dat in de praktijk een netwerkplanning minder vloeiend blijkt te verlopen. De stappen hoeven niet noodzakelijkerwijs achterelkaar genomen te worden. Soms moeten stappen ook herhaald worden.

2.5. Strategieën

Nadat er inzicht is gekregen in de onderlinge verhouding/ relatie met betrokken actoren kan er een strategie ontwikkeld worden door de centrale actor om de meest gunstige resultaten te behalen.

2.5.1 Verschillende strategieën

Koppenjan en Klijn (2004) komen tot de constatering dat actoren verschillende strategieën kunnen volgen wanneer zij in een onderlinge afhankelijkheidsrelatie verkeren.

1. Alleen-gaan strategieën. Betrokken actoren kunnen deze strategieën toepassen door een zelfstandige oplossing voor een probleem te formuleren en dit te realiseren ondanks strategische afhankelijkheid. Dit type strategie kan resulteren in een selectieve oplossing met al zijn voor- en nadelen. Deze strategie zal echter ook stuiten op verzet van andere actoren en uitmonden in blokkades.
2. Conflict strategieën. Deze strategieën zijn erop gericht om oplossingen of beleid te voorkomen of te blokkeren, omdat deze voor de betrokken actor niet wenselijk zijn.
3. Vermijdende strategieën. Actoren kunnen deze strategieën toepassen als zij niet echt tegen een bepaalde oplossing zijn, maar geen zin hebben om kosten, tijd en energie te stoppen in medewerking of conflicten. Zij stellen zich dan passief op.
4. Coöperatieve strategieën. Wanneer actoren zich bewust zijn van hun afhankelijkheid van anderen dan kunnen zij deze strategieën toepassen. Zij hebben er heel veel voor over om andere partijen voor hun plannen te interesseren en gunstige resultaten in het onderhandelingsproces te bereiken.
5. Faciliterende strategieën. Deze strategieën zijn erop gebaseerd dat samenwerking noodzakelijk is om voor alle betrokkenen gunstige oplossingen te bereiken. Zij zijn erop gericht om partijen samen te brengen, conflict bemiddeling, e.d. Deze strategieën kunnen voortkomen uit een zelfstandige doelstelling van een actor, maar kunnen ook voortkomen uit de wens om de transactiekosten te beperken of het besef van verantwoordelijkheid voor de gang van zaken binnen een bepaald terrein.

2.5.2 De rol van de overheid

De overheid initieert sportstimuleringsprogramma's. Om de inzet van sport te optimaliseren is de overheid echter afhankelijk van de medewerking van anderen. Er bestaan, volgens Koppenjan en Klijn (2004), twee doctrines over de wijze waarop de overheid zich in dergelijke samenwerkingsverbanden op kan stellen. De strategie(ën) die ontwikkeld word(en) zal/zullen aansluiten bij het verschil tussen in doctrines.

De eerste is die van de primaat van de politiek. Dit model legt de nadruk op politieke controle en de hiërarchie van het ambtelijke en uitvoerende apparaat. De (politiek) verantwoordelijke kan de uitvoerende macht en verschillende belangen die bij zijn/ haar plannen betrokken zijn controleren. Dit idee van democratie leidt tot meer controle en centralisatie om de politieke sturing te versterken. New Public Management maatregelen passen binnen deze doctrine. De (politiek) verantwoordelijke plaatst de uitvoering op afstand, dit kan zowel binnen de eigen organisatie als daarbuiten zijn. Door middel van vooraf vastgelegde afspraken/ opdrachten, contracten, over te behalen resultaten, heeft de verantwoordelijke toch controle over de uitvoering.

De tweede doctrine is die van democratische bemiddeling. In deze visie staat de overheid niet boven de andere partijen, maar zet zij zich in voor gelijke mogelijkheden voor verschillende individuen en partijen. Burgers en belangen groepen worden betrokken bij het besluitvormingsproces en de uitvoering van het beleid.

Wanneer de doctrine van het primaat van de politiek aangehangen wordt dan zal de regie sterk in handen zijn en blijven van de overheid (coöperatieve strategie). Echter als de andere doctrine, democratische bemiddelen, wordt gevolgd dan zal de overheid meer op de achtergrond, als samenbrenger van en bemiddelaar tussen partijen/ actoren functioneren (faciliterende strategie).

2.6 Samenvattend

Een netwerkanalyse moet mij helpen om inzicht te krijgen in de posities van de betrokken actoren rondom en in sportstimuleringsprojecten. Een analyse vindt plaats volgens een stappenplan. Hierbij komen onder andere onderwerpen als het centrale thema, de inventarisatie van betrokkenen, de belangen en machtsbronnen van de betrokkenen en de onderlinge afhankelijkheid aan de orde. Daarnaast is er ook aandacht voor de verschillende strategieën die een (centrale) actor kan volgen.

Hoofdstuk 3 Hockeyverenigingen en allochtonen

In dit hoofdstuk ga ik na wat de houding van de “witte” hockeyverenigingen ten aanzien van allochtone leden is. Om allochtonen meer te laten sporten wordt er van sportverenigingen verwacht dat zij zich meer ‘open’ stellen. Sportverenigingen moeten actiever zijn in het integreren van allochtone jongeren in hun vereniging. Het gaat hierbij voornamelijk om de sociaal-culturele dimensie van sociale integratie om participatie (structurele integratie) te kunnen bewerkstelligen. Sportverenigingen moeten hun best doen om allochtone leden te werven en te behouden. Dit verlangt van de verenigingen respect voor gewoonten en gebruiken van allochtonen en dat deze binnen de verenigingen geaccepteerd worden. Door samen te werken met andere organisaties/ instanties die aansluiten bij de dagindeling van de allochtone jongeren kan participatie van allochtone jongeren volgens de overheid bereikt worden (*Mee-doen allochtone jeugd door sport*).

Of hockeyverenigingen bereid zijn om tijd en energie te stoppen in het werven van allochtone jeugdleden wordt in dit hoofdstuk behandeld. Wanneer hockeyverenigingen hier niet toe bereid zijn, zal deelname van hockeyverenigingen aan sportstimuleringsprojecten niet van de grond komen. Samenwerken in een netwerk rond sportstimuleringsproject kost immers tijd en energie. Peters (2001) geeft aan dat dit een belemmerende factor kan zijn voor een netwerk.

Wanneer hockeyverenigingen de moeite hebben gedaan of doen om allochtone jeugdleden te werven is de vraag waarom zij dit hebben gedaan en hoe de ledenwerving heeft plaatsgevonden. Mogelijk door samenwerking met andere partijen. Tot slot is het interessant om na te gaan wat de ervaringen met allochtone jeugdleden zijn.

3.1 Allochtone leden?

Wanneer er bij een hockeyvereniging formeel geïnformeerd wordt naar de mening over toetreding van allochtonen binnen de vereniging, dan wordt in heel veel gevallen het (maatschappelijk wenselijke) antwoord gegeven dat iedereen welkom is bij de vereniging.

In november organiseerde de KNHB rondetafelgesprekken, waarin de beleidsvisie voor de komende 10 jaar werd bediscussieerd met vertegenwoordigers van hockeyverenigingen uit verschillende districten. Deze visie was mede gestoeld op de resultaten uit de verenigingsenquête die in het najaar van 2005 onder de hockeyverenigingen was gehouden.

Ik heb het rondetafelgesprek in het district Midden Nederland bijgewoond. Een van de onderwerpen die tijdens deze bijeenkomst aan de orde kwam was het doelgroepenbeleid. Een punt dat in de doelgroependiscussie werd ingebracht was of allochtonen een aparte doelgroep zouden moeten gaan vormen. De KNHB bracht dit onderwerp ter discussie, omdat zij van mening is dat het haar maatschappelijk verantwoordelijkheid is om een steentje bij te

dragen aan de integratie van etnische minderheden. Door de overheid wordt veel verwacht van sportinzet met betrekking tot de bevordering van integratie van minderheden. De politiek heeft een aanzienlijk bedrag vrijgemaakt voor de sport en in het bijzonder voor sportstimuleringsprojecten om de integratie door middel van sport in de komende jaren ook daadwerkelijk handen en voeten te kunnen geven. De extra (financiële) aandacht voor sport(stimuleringsprojecten) biedt, naar de mening van de KNHB, de hockeysport een extra stimulans om bij een breder publiek bekendheid te vergaren en zodoende mogelijk ook meer allochtonen in de hockeysport te integreren; lid te laten worden van een hockeyvereniging. Een aangename bijkomstigheid van betrokken raken van deze (eventuele) nieuwe doelgroep bij de hockeysport is, dat onder de jongeren uit deze groep op termijn (potentieel) talent kan zitten. Dit kan het niveau van de hockeysport in Nederland naar een (nog) hoger niveau brengen.

Uit de enquête kwam naar voren dat de verenigingen afwillen van het conservatieve, elitaire karakter van de hockeysport. Tijdens het 8^e nationale hockeycongres werd vermeld dat er nog 1,2 miljoen mensen zijn die binnen de huidige typering van 'hockeyer' vallen en nog hockeyen. De nadruk op het stereotype hockeyer is, naar mijn mening tegenstrijdig, met de wens om van het 'witte' elitaire karakter af te komen dat uit de enquête naar voren kwam.

De uitkomsten uit de enquête bleken echter niet, zonder meer, te betekenen dat het voorstel van de KNHB om allochtonen als een eventuele nieuwe doelgroep te formuleren op veel enthousiasme van de hockeyverenigingen kon rekenen. Tijdens de discussie over de doelgroepen kwam een duidelijk signaal vanuit de verenigingen dat het merendeel van hen (nog) niet toe is aan een doelgroep allochtonen. Zij gaven aan dat zij al hun aandacht en energie op andere zaken moeten richten. De voornaamste punten van zorg voor de hockeyverenigingen zijn de te beperkte veldcapaciteit als gevolg van de sterke groei die de hockeysport doormaakt, onvoldoende kader om het toenemende aantal leden naar tevredenheid te kunnen voorzien in hun behoeften en de uitstroom van studerende leden.

Het formuleren van allochtonen als een nieuwe doelgroep betekent voor de hockeyverenigingen dat van hen verwacht wordt dat zij energie en tijd stoppen in het benaderen van deze doelgroep. Hier hebben zij, naar eigen zeggen, geen mankracht voor. Over het algemeen staan hockeyvereniging niet afwijzend of vijandig tegenover integratie van allochtonen in de hockeysport. Zij willen of kunnen hier echter geen tijd, energie en/of geld voor vrijmaken. De hockeysport maakt een sterke groei door. De noodzaak om nieuwe doelgroepen te benaderen is er niet en door de groei binnen verenigingen hebben verenigingen vaak al genoeg moeite om alles binnen de eigen vereniging naar wens te laten verlopen.

Van enkele hockeyverenigingen gaven bestuurleden duidelijk te kennen dat zij in het geheel niet zitten te wachten op integratie van allochtonen in de hockeysport. De reden hiervoor is dat allochtonen (altijd) voor problemen zorgen. Zij verwijzen hierbij naar berichten in de media over problemen met allochtonen en concluderen vervolgens dat allochtone hockeyleden voor problemen gaan zorgen.

Er zijn echter ook enkele hockeyverenigingen die de moeite hebben genomen om allochtone jongeren in contact te brengen met de hockeysport. Met allochtone jongeren worden hier niet alleen jongeren van Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Arubaanse/ Antiliaanse afkomst bedoeld.

3.2 Abcoude

Bal heeft in het Hockeymagazine (november 2005) een artikel gewijd aan hockeyclub Abcoude. Hockeyclub Abcoude geeft iedere maandagmiddag een groepje kinderen van 8 tot 12 jaar, afkomstig uit Ghana, Nigeria, de Nederlandse Antillen, Sierra Leone en Suriname training

om de beginselen van de hockeysport onder de knie te krijgen. Vanuit de Bijlmerdrieschool in Amsterdam worden ze eenmaal per week met busjes naar de hockeyclub vervoerd. Het project is een vervolg op een buitenschoolse activiteit. Na een kennismakingsles met de hockeysport (met plastic hockey-sticks), waren een aantal zo enthousiast dat zij graag een keer wilden trainen bij een echte hockeyclub. In samenspraak met Abcoude werden een paar proeftrainingen georganiseerd. Hockeyclub Acoude was hier, zo melde voorzitter Onno Knoppert, bereid aan mee te werken vanuit maatschappelijke verantwoordelijkheid. Na een proefperiode werd besloten een vervolgtraject op te starten.

De kinderen worden met middelen uit het jeugdsportfonds voorzien van een hockeyoutfit. Langzaam maken kinderen uit deze groep de overstap naar een regulierteam. Hoe deze volledige integratie binnen de hockeyclub gaat verlopen is afwachten. Onno Knoppert geeft aan dat het tot op heden erg goed gaat en ook de reacties vanuit de eigen vereniging erg positief zijn. Zo hebben al een aantal jeugdtrainers hun diensten aangeboden om trainingen van het Bijlmerdrieschoolproject te verzorgen. Het project is zo'n succes dat Abcoude contacten wil gaan leggen met andere scholen in Amsterdam Zuid-Oost. De voorzitter geeft echter wel aan de balans binnen de club in de gaten gehouden wordt. In sommige culturen is het minder vanzelfsprekend om vrijwilligerswerk binnen een vereniging te doen, met tot gevolg dat veel werk dan op de schouders van de autochtone leden. Dit zou de ondergang van de club kunnen betekenen.

Uit het artikel blijkt dat de hockeyclub nog kan groeien. Het inwonersaantal van de gemeente Abcoude is gering. Het werven van leden (uit nieuwe rekruteringsgebieden) biedt hier een oplossing voor. Meer leden betekent ook meer financiële armslag. De gemeente draagt niet veel bij aan de accommodatie, zij heeft daar geen geld voor (over). De prioriteiten liggen elders. Dus naast de maatschappelijke verantwoordelijkheid levert het de vereniging zelf ook nog wat op. Eigenbelang speelt, naar mijn mening, naast maatschappelijke verantwoordelijkheid ook een rol. De vereniging gaat ervan uit dat kosten-baten balans na verloop van tijd positief zal zijn. De tijd en energie die in de werving van allochtone leden gestopt wordt zal zich 'uitbetalen' in nieuwe leden.

3.3 Saxenburg

Een hockeyvereniging die ervaring heeft met allochtone leden is

HMHC Saxenburg. HMHC Saxenburg is een hockeyvereniging in Haarlem-Zuid, met een kunstgrasveld en een grasveld. Het grasveld zal spoedig vervangen worden door een tweede kunstgrasveld. De vereniging heeft ongeveer 400 leden, verdeeld over 21 teams en twee groepen trimhockeyers. Het merendeel van het aantal leden zijn jeugdleden.

Ik heb met de heer Bartels, secretaris, gesproken om inzicht te krijgen in de genomen initiatieven en de problemen waar tegenaan gelopen werd. Bartels gaf aan dat de hockeyvereniging ernaar streeft om midden in de wijk te staan. Alle groepen bewoners van de wijk, rijk of arm, autochtoon of allochtoon, zouden zich thuis moeten voelen op bij HMHC Saxenburg.

In samenwerking met een aantal basisscholen in de wijk organiseert de hockeyvereniging jaarlijks een schoolhockeytoernooi. Bij Islamistische basisscholen propageert HMHC Saxenburg haar bestaan. Deze scholen maken incidenteel gebruik van het complex. Ook is er de jaarlijks terugkerende opendag. Op deze dag zijn alle wijkbewoners van harte welkom om kennis te maken met de hockeysport en HMHC Saxenburg. Een manier om nader kennis te maken met hockey en de hockeyvereniging is het volgen van kennismakings-/ proeftrainingen. Een aantal jaar geleden resulteerde dit in de aanmelding van een aantal allochtone kinderen als nieuw lid. De laatste jaren is de aanwas van nieuwe allochtone leden, in tegenstelling tot de algemene tendens bij HMHC Saxenburg, teruggelopen. Een deel van de allochtone

kinderen die zich in het verleden had aangemeld is inmiddels, tot teleurstelling van de hockeyvereniging, weer vertrokken. De reden voor dit vertrek lag in de onbekend van de ouders met het Nederlandse verenigingsleven. De ouders waren niet bekend met de rijbeurten en gewenste betrokkenheid bij het team en de hockeyvereniging waar hun kinderen lid zijn. Daarnaast was er één ouderpaar dat van mening was dat hun dochter beter een “eigen cultuur” gerelateerde hobby, volksdansen of een bepaald muziekinstrument bespelen, kon gaan doen. Een ander ouderpaar vond dat hun kind haar tijd nuttiger kon besteden door haar moeder op zaterdag te gaan helpen.

Bartels is van mening, dat het essentieel is om bij het behouden van allochtone jeugdleden contact te onderhouden met ouders van deze jeugdleden. De ouders dienen geïnformeerd te worden over het Nederlandse verenigingsleven, wat van hen verwacht wordt en zij moeten overtuigd worden van de positieve bijdrage die het verenigingsleven aan de (sociale) ontwikkeling van hun kind kan leveren. Het onderhouden van deze contacten is echter zeer tijdrovend en energieverslindend. Besturen van een sportvereniging is in veel gevallen vrijwilligerswerk. De tijd en de energie die noodzakelijk is voor het opbouwen en onderhouden van de contacten ontbreekt vaak.

3.4 Samenvattend

Doorgaans zijn hockeyverenigingen er (nog) niet aan toe om allochtonen als nieuwe doelgroep te omarmen.

Dit komt doordat zij druk zijn met interne problemen als kader(werving) en (veld)capaciteit. In de praktijk is bovendien gebleken dat het werven en het behouden van allochtone leden een zeer energie vergende en tijdrovende zaak.

Hockeyverenigingen hebben daarnaast moeite met hun kant van de (sociaal-culturele dimensie van) sociale integratie. Aanpassingen van de kant van de vereniging kan de verenigingscultuur beïnvloeden; dit kan op verzet van de ‘oude’ leden stuiten.

Omdat de hockeysport hard groeit, is er ook geen noodzaak om op zoek te gaan naar nieuwe doelgroepen. Nieuwe doelgroepen zouden bovendien het capaciteitsgebrek nog groter maken. Het algemene belang van toename van allochtone jongeren aan sport is, naar de mening van de verenigingen, niet verenigbaar met het eigen belang van de verenigingen, intern alles goed laten verlopen. De beperkte beschikbaarheid van tijd en mankracht noodzaakt de verenigingen om voor de eigen vereniging te kiezen.

Een kleine groep bestuurders van hockeyverenigingen geeft aan dat zij simpelweg niet zitten te wachten op allochtonen. Zij zouden synoniem staan voor problemen.

Hockeyverenigingen die wel moeite doen om allochtone jeugdleden te werven/ te integreren in de hockeysport doen dit niet door deel te nemen aan sportstimuleringsprojecten van de overheid. Zij nemen onder andere op eigen initiatief contact op met scholen. Op deze scholen promoten zijn hun bestaan of benaderen de leerlingen voor kennismakingstrainingen.

Voor deze verenigingen geldt echter ook dat de tijd en energie die aan het werven en behouden van allochtone jeugdleden besteed wordt wel moet leiden tot een positieve kosten-baten balans. Het moet wel resulteren in (voldoende) allochtone jeugdleden zonder dat dit problemen binnen de eigen vereniging oplevert.

Dat hockeyverenigingen geen deel uitmaken van sportstimuleringsprogramma's is niet alleen te wijten aan de hockeyverenigingen zelf. Andere oorzaken hiervan komen in hoofdstuk vijf en zes aan de orde.

Hoofdstuk 4 Sportwensen en voorkeuren van allochtonen

In dit hoofdstuk komen sportwensen van voornamelijk allochtone jongeren aan de orde. Wanneer er naar gestreefd wordt om meer allochtone jongeren te integreren in het Nederlandse sportverenigingsleven dan is het van belang dat er aangesloten wordt bij de voorkeuren en wensen van allochtone jongeren; sociaal-culturele integratie van de kant van verenigingen. Integratie moet immers van twee kanten komen. Enerzijds moeten allochtonen zich houden aan de regels en gewoonten die in het Nederlandse verenigingsleven gelden. Anderzijds moeten sportverenigingen zich meer 'open' stellen voor allochtonen. Dit houdt ondermeer in dat rekening gehouden wordt met voorkeuren en wensen van hen.

Eerst zal een onderzoek van Duyvendak en Veldboer (2001) naar de sociale dimensie, als aanvulling op het onderscheid in dimensies van sociale integratie van Knop en Elling (2000), van sport besproken worden. Dit dient als een korte inleiding en als achtergrond informatie bij de enquête.

Vervolgens zullen de uitkomsten van de enquête worden behandeld. In de enquête kwamen de in hoofdstuk 2.2.1 genoemde factoren die van invloed zijn op sportbeoefening, zowel algemene als specifiek voor allochtonen belemmerende factoren, aan de orde. De resultaten worden vergeleken met de resultaten uit een onderzoek van Elling (2002) naar deelname van jongeren aan en beelden over sport naar sekse en etniciteit. Daarnaast werden er ook nog enkele vragen specifiek met betrekking tot de hockeysport gesteld.

Om inzicht te krijgen in de sportwensen heb ik literatuur over dit onderwerp bestudeerd en is er een enquête onder scholieren van een middelbare school in Amsterdam gehouden, het Calandlyceum in het stadsdeel Osdorp. Het Calandlyceum is een school met voorzieningen voor (top)sporters. Het plan was om ook onder scholieren van een Utrechtse middelbare school de enquête uit te zetten. Helaas waren de door mij benaderde middelbare scholen in Utrecht niet bereid om mee te werken. Zij gaven aan dat zij het te druk hadden met andere bezigheden.

4.1. Sociale dimensie van sport

Naast de in hoofdstuk twee genoemde factoren, die van invloed zijn op sportbeoefening, is voor veel mensen het sociale aspect van sport van belang bij de keuze om te gaan sporten, maar zeker ook bij de keuze voor een bepaalde sport.

Knop en Elling (2000) onderscheidden naast structurele integratie, ook sociaal-culturele integratie en sociaal-effectieve integratie als dimensies van sociale integratie. Deze twee laatste dimensies kunnen van belang zijn om directe integratie te bereiken. Wanneer allochtonen zich niet geaccepteerd voelen op een vereniging of liever met etniciteitgenoten sporten dan zal het moeilijk worden om directe participatie plaats te laten vinden. Vandaar dat ik in mijn enquête ook aandacht aan de sociaal-culturele en sociaal-affectieve dimensies van sociale integratie heb besteed.

Duyvendak en Veldboer (2001) hebben onderzoek gedaan naar de sociale dimensie van sport. Zij concluderen dat het voornamelijk drie vormen van intrinsieke motivaties zijn, die ten grondslag liggen aan sportbeoefening.

- Als eerste noemen zij de sociabiliteit-dimensie. Hierbij gaat het dan om gezelligheid, mensen ontmoeten en tot een groep behoren.
- De tweede dimensie noemen zij de individualiteits-dimensie. Deze dimensie heeft betrekking op competitieve individuele sportbeoefening en 'met mezelf bezig zijn'.
- De laatste dimensie is de eigengroep-dimensie. Deze dimensie heeft te maken met het verkeren met mensen uit eigen kring en individuele ontwikkeling en een negatieve relatie met 'verschillende soorten mensen ontmoeten' (Duyvendak & Veldboer 2001: 91)

De sociabiliteits-dimensie en eigengroep-dimensie zijn een specificering van wat Knop en Elling de sociaal-affectieve dimensie noemen.

De motivaties om aan sport te doen verschillen tussen sporters met verschillende etnische en culturele achtergrond. Bij autochtone Nederlanders zijn de gezelligheid en het ontmoeten van mensen van buiten de eigen vriendenkring belangrijke sociale motivaties om aan sport te doen. Een minder belangrijke motivatie van autochtone Nederlanders om aan sport te doen is dat men wil sporten met mensen uit de 'eigen groep'. Het motivatiepatroon van Antilliaanse, Arubaanse en Surinaamse sporters is grotendeels gelijk aan dat van autochtone Nederlanders. Het ontmoeten van mensen van buiten de eigen vriendenkring is voor hen ook een dominant motief, wel in minder mate dan bij Nederlanders, om aan sport te doen. Ook de mate van lidmaatschap van een sportvereniging komt onder Antillianen, Arubanen en Surinamers veel meer overeen met dat van autochtonen. Turken en Marokkanen zijn aanzienlijk minder vaak lid van een sportvereniging.

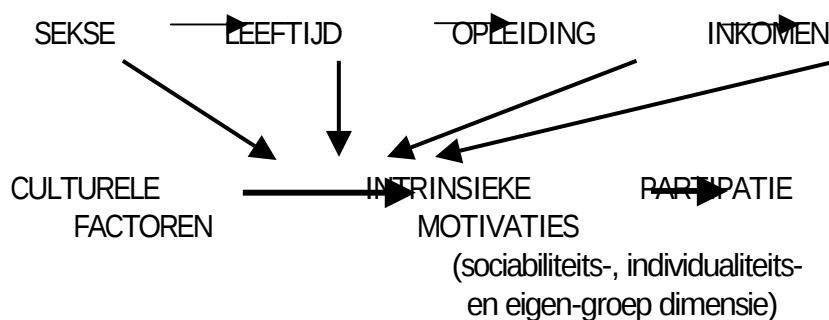
Bij Turkse sporters is het van groot belang dat men kan sporten binnen een vertrouwde omgeving met mensen uit de eigen groep.

Een tweede belangrijke motivatie voor Turken om aan sport te doen is dat men (nieuwe) mensen kan ontmoeten, maar wel met als doel door de sport ergens bij te horen. Beide motivaties maken duidelijk dat voor Turkse sporters sport identiteitsbevorderend is.

Een derde motivatie voor Turken om aan sport te doen kan aangeduid worden als het zoeken naar gezelligheid binnen de eigen groep. Bij Marokkaanse sporters is er evenzeer sprake van een identiteitsbevorderende motivatie. Deze identiteit is echter minder collectief gericht dan bij Turkse sporters. Op jongere leeftijd speelt deze identiteitsbevorderende motivatie een veel minder prominente rol om te gaan sporten dan op oudere leeftijd. (Duyvendak & Veldboer 2001: 91-92; Elling, 2002: hfdst. 6; De Knop en Elling, 2000: 26; Rijkschroeff 2003).

De maatschappelijke wenselijkheid van gemengd sporten stuit op het, uit verschillende onderzoeken naar voren komend, probleem dat de motieven van etnische groepen om te sporten lang niet altijd berusten op het verlangen van deze groepen om 'extern' te integreren. Turkse sporters en in mindere mate Marokkaanse, Antilliaanse en Surinaamse sporters hechten veel waarde aan het sporten binnen de eigen groep. Het in de vrije tijd onder elkaar verkeren is erop gericht om de eigen identiteit te versterken. (Duyvendak & Veldboer, 2001). Duyvendak en Veldboer hebben de sociale dimensie (intrinsieke motivaties), die aan sportbeoefening ten grondslag ligt, samen met de factoren, sekse, leeftijd, opleiding, inkomen en cultuur uit hoofdstuk 2 in een schema opgenomen.

Figuur 4.1 Factoren die van invloed zijn op sportparticipatie:

4.2 De enquête

In de enquête, die ik door scholieren in heb laten invullen, kwamen de hierboven genoemde factoren aan bod (zie bijlagen). Er waren vragen over welke motieven een rol spelen bij sportdeelname, welke sporten populair zijn, in welke vorm er gesport wordt en met wie. Wanneer er niet gesport wordt, welke redenen hieraan dan aan ten grondslag ligt.

Daarnaast werd er gevraagd naar redenen voor de beperkte deelname van allochtonen aan de hockeysport en mogelijkheden om dit te bevorderen.

De enquête is ingevuld door 157 leerlingen van het Calandlyceum. Het Calandlyceum ligt de het stadsdeel Slotervaart. Van de 157 leerlingen vielen 125 leerlingen binnen mijn definitie van allochtoon of autochtoon. Mijn definitie van allochtoon is een persoon (of van wie een of beide ouders) uit de herkomst landen Turkije, Marokko, Suriname of de Nederlandse Antillen komt. Er was een slechts één respondent van Antilliaanse Afkomst. Deze ene persoon heb ik verder niet meegenomen in mijn analyse. Er is geen waarde te hechten aan de antwoorden van deze ene Antilliaan voor mijn onderzoek.

De populatie van mijn onderzoek bestaat uiteindelijk uit 124 respondenten, 57 autochtonen, 31 Marokkanen, 24 Turken en 12 Surinamers. De respondenten varieerden in de leeftijd van twaalf tot en met vijftien jaar.

Door het ontbreken van toezicht/ begeleiding bij het, via internet, invullen van de enquête zijn helaas niet alle enquêtes even zorgvuldig ingevuld. Wanneer bijvoorbeeld de keuzemogelijkheid *anders* werd aangekruist, werd de toelichting hierop niet altijd ingevuld. Ook is het voor-

gekomen dat er vragen zijn overgeslagen. Het gevolg hiervan is dat bij de analyse van de verschillende vragen het aantal missings groter is dan verwacht of eigenlijk het geval had moeten zijn.

Daarbij genomen dat de populatie al niet erg groot is, maakt dat de resultaten uit het onderzoek niet generaliseerbaar zijn.

Van de 124 overgebleven respondenten hebben drie, twee Nederlandse en een Marokkaanse respondent, de vraag over hun geslacht niet ingevuld. De verdeling naar etniciteit en geslacht ziet er voor de resterende 121 respondenten als volgt uit (Figuur 4.2):

Figuur 4.2 Geslacht en etniciteit respondenten

			eticiteit respondent				Total
			nederlands	surinaams	turks	marokkaans	
Geslacht	vrouw	Count	31	6	10	19	66
		% of Total	25,6%	5,0%	8,3%	15,7%	54,5%
	man	Count	24	6	14	11	55
		% of Total	19,8%	5,0%	11,6%	9,1%	45,5%
Total		Count	55	12	24	30	121
		% of Total	45,5%	9,9%	19,8%	24,8%	100,0%

Bij verschillende vragen wordt de groep allochtonen onderverdeeld naar sekse en etniciteit. Het gevolg hiervan is dat de groepen kleiner worden en daardoor de uitkomsten minder generaliseerbaar zijn dan wanneer de groep allochtonen als één groep wordt beschouwd. Ik heb onderscheid binnen de groep allochtonen gemaakt omdat in de literatuur naar voren kwam dat er tussen de verschillende etniciteiten (en seksen) grote verschillen in sportdeelname bestaan. Het verschil in sportdeelname is ook mogelijk terug te zien in verschillende sportvoorkeuren, opvattingen over sport(en) en benaderingswijze bij de verschillende groepen. Vandaar dat ik dit onderscheid bij veel vragen gehanteerd heb.

4.3 Sportdeelname

Ik heb de respondenten gevraagd of zij aan sport doen. Van de respondenten geeft 69% (86 respondenten) aan, aan sport te doen. Van de 31% die niet sport, wordt 76% gevormd door allochtonen.

Wanneer er een onderscheid naar geslacht gemaakt wordt blijkt dat er vier extra missings zijn. Onder de niet sportende allochtonen zijn de meisjes veel sterker vertegenwoordigd dan de jongens.

Figuur 4.3 Sportbeoefening respondenten

	Autochtone jongens (n=24)	Allochtone jongens (n=31)	Autochtone meisjes (n=31)	Allochtone Meisjes (n=34)
Sportbeoefening	92%	71%	77%	43%

Om na te gaan in hoeverre deze resultaten overeenkomen met resultaten uit ander onderzoek, zijn deze percentages vergeleken met resultaten uit een onderzoek naar deelname van jongeren (middelbare scholieren) aan en beelden over sport naar sekse en etniciteit (Elling, 2002)

Het percentage autochtonen dat aan sport doet is in mijn onderzoek groter dan in het onderzoek van Elling (figuur 4.4). Voor mijn onderzoek is voornamelijk de groep allochtonen interessant. Deze percentages komen redelijk goed overeen. Uit beide onderzoeken komt naar voren dat de sportdeelname onder allochtone meisjes achterblijft ten opzichte van de andere groepen. De sportparticipatie onder Marokkaanse en Surinaamse meisjes ligt op ongeveer 50%. Het percentage sportende Turkse meisjes ligt op slecht 20%.

Bij de jongens was het opvallend dat alle Marokkaanse jongens aangaven aan sport te doen en dat de Turkse jongens, net als Turkse meisjes, het minst aan sport doen.

Figuur 4.4 Sportbeoefening respondenten in onderzoek Elling

	Autochtone jongens (n=306)	Allochtone jongens (n=148)	Autochtone meisjes (n=341)	Allochtone Meisjes (n=190)
Sportbeoefening	77%	71%	63%	39%

Allochtone jongens sporten minder dan autochtone jongens maar meer dan autochtone meisjes. Allochtone meisjes sporten het minst. Bij zowel de jongens als de meisjes sporten jongeren van Turkse afkomst duidelijk minder dan de anderen.

4.3.1 Redenen om niet te sporten

Bij de vraag naar redenen waarom er, voornamelijk door allochtone meisjes, niet gesport wordt, werden keuzemogelijkheden voorgelegd die verwezen naar de in hoofdstuk 2.4 genoemde oorzaken van achterblijvende sportdeelname onder allochtonen. De voornaamste reden om niet aan sport te doen is geen tijd hebben om te sporten. 60% van de niet-sportende allochtone meisjes geeft tijdgebrek als voornaamste reden om niet te sporten. Door niet sportende Marokkaanse meisjes zelfs 88%. In de enquête is hier verder niet op door gevraagd omdat het een enquête is naar sportwensen van de scholieren.

In de literatuur is hier wel informatie over te vinden. Agnes Elling (2002) en Hutschemaekers en Zarouali (1991) geven aan dat islamitische meisjes vaak veel moeten helpen in het huishouden en daarom geen tijd hebben om te sporten. In principe zouden zij wel graag willen sporten. Tijdgebrek blijkt dus met cultuur te maken (te kunnen) hebben.

Als één na vaakst genoemde reden werd door allochtone meisjes het ontbreken van mogelijkheden om de gewenste sport in de buurt te doen genoemd (15%). Slechts één respondent gaf ook aan welke sport dit dan was, handbal.

De kosten verbonden aan sport, gebrek aan informatie en imago en acceptatie bleken geen belemmering te zijn. Dit is mogelijk te verklaren omdat sporten niet gespecificeerd werd. Sporten op straat werd ook tot sporten gerekend.

4.3.2 Favoriete sport en sportverband

In de enquête werd de sportende respondenten gevraagd welke sport zij het vaakst beoefenen (figuur 4.5). Deze vraag is door 81 van de 86 sportende respondenten ingevuld. De meest beoefende sport komt voor drie van de vier groepen overeen met de resultaten uit het onderzoek van Elling (figuur 4.6). Deze vraag is door haar gesteld aan 609 respondenten. Hoe de verdeling bij Elling naar afkomst (allochtoon of autochtoon) en geslacht precies is wordt niet aangegeven. De verhouding zal ongeveer gelijk zijn als in de eerdere tabel van haar.

Figuur 4.5 Meest beoefende sport van respondenten

	Autochtone jongens (n=21)	Allochtone jongens (n=21)	Autochtone meisjes (n=23)	Allochtone Meisjes (n=16)
Meest beoefende sport in %	Voetbal 52	Voetbal 72	Dans 29	Dans/ Voetbal 19

Figuur 4.6 Meest beoefende sport van respondenten in onderzoek Elling

	Autochtone jongens	Allochtone jongens	Autochtone meisjes	Allochtone Meisjes
Meest beoefende sport in %	Voetbal 50 Hockey 18 fitness 13	voetbal 66 basketbal 20 fitness 18	dans/ballet 26 fitness 25 paardrijden 18	fitness 44 zwemmen 22 basketbal 15

Alleen de groep allochtone meisjes laat een eerste voorkeur voor een andere sport zien. Bovendien is de sportvoorkeur onder allochtone meisjes minder eenduidig dan in het onderzoek van Elling. Dans en voetbal komen zelfs niet in de top 3 voor in het onderzoek van Elling.

Dat hockey in haar onderzoek zo populair is verbaasde haar erg, omdat hockey in ander onderzoek (o.a Breedveld 2003) niet tot de populairdere sporten behoort. Zij verklaart de populariteit van hockey doordat het op een (onderzochte) school in Tilburg erg populair was. Van al mijn respondenten bleek slechts één autochtoon meisje te hockeyen.

De groep sportende allochtone meisjes in mijn onderzoek bestaat uit 11 Marokkaanse, 3 Surinaamse en 2 Turkse meisjes. Beide Turkse meisjes doen aan een verdedigingsport. Twee van de drie Surinaamse meisjes dansen en de ander voetbalt. Onder de elf Marokkaanse meisjes is de sportvoorkeur heel divers, voetbal en atletiek zijn net iets populairder dan andere sporten.

Uit antwoorden op de vraag waar het vaakst gesport wordt, kwam naar voren dat de sportende allochtone meisjes over het algemeen het vaakst sporten op een vereniging of bij een sportschool/ -centrum. Dit is vergelijkbaar met autochtone meisjes. Er is echter maar een klein deel van de allochtone meisjes dat in het openbaar (op straat of in het park) sport. Autochtone meisjes sporten daarentegen wel regelmatig op straat.

In tegenstelling tot de allochtone meisjes beoefenen allochtone jongens sport het vaakst op straat of in het park. Lidmaatschap van een sportvereniging bij deze groep blijft achter vergeleken bij allochtone meisjes, autochtone meisjes en autochtone jongens.

Dat het voornamelijk allochtone jongens zijn die op straat of in het park sporten komt overeen met resultaten uit het onderzoek van Elling (2002; p.127).

Het geringe aantal allochtone jongens dat lid is van een sportvereniging en het relatief veel voorkomend lidmaatschap van allochtone meisjes van een vereniging komt echter niet overeen. Het verschil in het lidmaatschap van allochtone jongens van een sportvereniging kan verklaard worden doordat Elling meer etniciteiten tot haar allochtonen rekent. Daarnaast is mijn groep Surinamers relatief klein. Zij geeft aan dat jongens uit Suriname en Indonesië het vaakst lid zijn en Turken en Marokkanen het minst.

Voor het lidmaatschap van een sportvereniging van veel allochtone meisjes heb ik geen verklaring. Mogelijk dat dit komt door de populariteit van voetbal onder hen en dat straat sporten, in tegenstelling tot hun mannelijke etniciteitgenoten, niet gebruikelijk is bij hen.

Voetbal is bij autochtone jongens en zowel bij allochtone jongens als allochtone meisjes de meest favoriete sport. Bij allochtone meisjes is voorkeur voor voetbal echter minder overtuigend dan bij de beide jongens groepen. Allochtone jongens beoefenen hun favoriete sport voornamelijk op straat en, in het bijzonder Turkse en Marokkaanse jongens, zijn relatief niet vaak lid van een sportvereniging. Allochtone meisjes sporten het minst vaak op straat, maar zij zijn wel relatief vaak lid van een sportvereniging. Het relatief veel sporten in verenigingsverband door allochtone meisjes wordt echter niet door andere onderzoeken onderschreven.

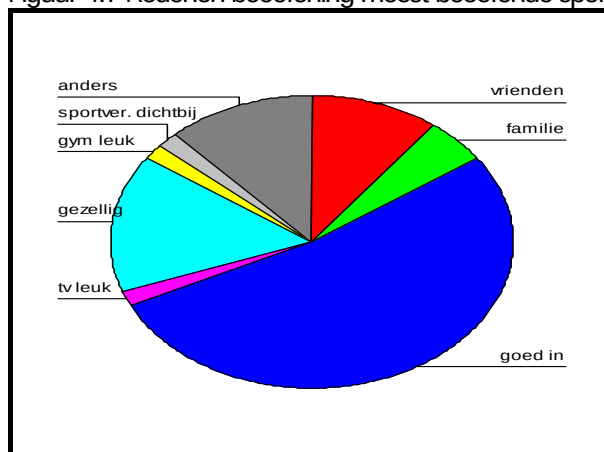
4.3.3 Motieven om een sport te beoefenen

De vraag naar welke motieven er aan ten grondslag liggen om de meest beoefende sport te gaan doen (figuur 4.7) is slecht beantwoord. Slechts 55 % van de respondenten die sport heeft deze vraag beantwoord. Onder hen zijn er een aantal die de keuzemogelijkheid *anders* hebben ingevuld en hier vervolgens geen toelichting op hebben gegeven.

In grote lijnen zijn voor de verschillende etniciteiten en geslachten de motieven om hun meest beoefende sport te doen het zelfde. Goed in de sport zijn is voor velen van belang bij het beoefenen van deze bepaalde sport. Daarnaast is gezelligheid belangrijk. Voor meisjes is dit belangrijker dan voor jongens.

De veronderstelling dat verschillende groepen allochtonen meer waarde hechten aan eigen identiteitsbevordering door te sporten met vrienden en familie dan autochtonen wordt niet bevestigd.

Figuur 4.7 Redenen beoefening meest beoefende sport

Omdat de vraag was gericht op de sport die het meest beoefend wordt is het mogelijk dat meer algemene vragen over sportbeoefening een ander beeld laten zien. Wanneer het binnen de "eigen kring" sporten belangrijk wordt geacht dan zal dit van invloed zijn op de samenstelling van de groep mensen met wie samen gesport wordt.

De vragen waar dit mee getoetst werd zijn *met wie men liever sport* (figuur 4.8) en *hoeveel verschillende etniciteiten hebben de mensen met wie wordt gesport* (figuur 4.9). Deze laatste vraag is aanzienlijk minder goed beantwoord dan de vraag over voorkeur van samenstelling van de groep waarmee of waarin gesport wordt.

Figuur 4.8 liever sporten met

Geslacht		etniciteit respondent				Total
		nederlands	surinaams	turks	marokkaans	
Vrouw	liever met sporten	12	0	1	6	19
	liever met vrienden even goede sporters	12	3	1	4	20
	Total	24	3	2	10	39
Man	liever met sporten	13	3	3	1	20
	liever met vrienden alleen met vrienden even goede sporters	0	0	0	4	4
	Total	8	1	4	6	19
Total		21	4	7	11	43

Figuur 4.9 Etniciteit sportpartners

Geslacht		etniciteit respondent				Total
		nederlands	surinaams	turks	Marokkaans	
Vrouw	sporten met 1 etniciteit	12		1	6	19
	Total	12		1	6	19
Man	sporten met 1 etniciteit	13	3	3	1	20
	verschillen-de etniciteiten	0	0	0	4	4
Total		13	3	3	5	24

Het enige wat zou kunnen duiden op een sterk groepsgevoel is, dat enkele Marokkaanse jongens aangeven het liefst alleen met vrienden te sporten. De overige antwoorden zijn echter niet dusdanig dat de theorie van Duyvendak en Veldboer, dat bepaalde groepen allochtonen sterk(er) gericht zijn op het bevorderen van de eigen identiteit dan anderen, overtuigend bevestigd wordt.

Opmerkelijk bovendien is dat op de vraag met hoeveel verschillende etniciteiten er gesport wordt, het juist de Marokkaanse jongens zijn die aangeven gemengd te sporten. Uit het onderzoek van Elling (pag. 207) komt ook naar voren dat allochtone jongeren meer gemengd sporten dan autochtone jongeren.

De theorie dat voornamelijk Turken en in mindere mate Marokkanen uit identiteitsbevorderende motieven gaan sporten wordt niet onderschreven door de antwoorden op deze vragen uit mijn enquête. Dit is mogelijk te verklaren doordat mijn respondenten vrij jong, tussen de 12 en 15 jaar, waren. Op oudere leeftijd wordt de gerichtheid op de eigen identiteit groter. Op jongere leeftijd speelt het prestatieniveau nog een belangrijkere rol.

De voornaamste redenen om de meest beoefende sport te doen zijn, onder mijn respondenten, gezelligheid en het goed in een bepaalde sport zijn. Voor meisjes geldt dat zij gezelligheid vaker belangrijker vinden dan jongens en de jongens het goed vinden vaker belangrijk vinden. Dit geldt voor zowel allochtonen als autochtonen.

Vragen gericht op de voorkeur van de samenstelling van de mensen waarmee (het liefst) gesport wordt laten geen duidelijke voorkeur van bepaalde groepen minderheden voor sporten in eigen kring zien. Dit is mogelijk te verklaren door de leeftijd van de respondenten.

4.4 Allochtonen en hockey

Er is heel wat gefilosofeerd over redenen waarom zo weinig allochtonen hockeyen. Is het omdat zij onbekend zijn met de hockeysport? Voelen zij zich niet thuis tussen het over het algemeen witte hockeypubliek?

Om er achter te komen waarom er weinig allochtonen hockeyen kan het ook aan allochtonen zelf gevraagd worden.

In de enquête zijn vragen opgenomen om een beeld te krijgen van wat de jongeren van de hockeysport vinden, wat naar hun mening de oorzaken zijn van de zeer beperkte deelname van allochtonen aan deze sport en hoe dit mogelijk vergroot kan worden.

Om na te gaan of de jongeren een beeld hebben van hockey is hen gevraagd of zij wel eens gehockeyd hebben, of zij het leuk vonden en in welk verband zij gehockeyd hebben.

De eerste vraag specifiek over hockey was of zij wel eens gehockeyd hadden.

Het percentage allochtone meisjes dat wel eens gehockeyd heeft is ongeveer gelijk aan dat van de autochtone meisjes. Bij de jongens is het percentage allochtone jongeren dat gehockeyd heeft lager dan autochtone seksegenoten. Van de Marokkaanse jongens heeft slechts de helft van de respondenten wel eens gehockeyd. Alle Surinaamse jongens daarentegen hebben weleens gehockeyd (Figuur 4.10). Dit verschil is opmerkelijk omdat het overgrote deel van de respondenten die aangeven wel gehockeyd hebben, dit tijdens gymnastiekles op school hebben gedaan (Figuur 4.11).

Bijna 80% van de allochtone respondenten geeft aan wel eens gehockeyd te hebben, voornamelijk tijdens de gymles. Van de allochtone respondenten die wel eens gehockeyd hebben vond 70% het leuk. Onder de Surinaamse respondenten is dit percentage zelfs 90%. Bij de autochtonen ligt dit percentage lager, 53%. Bij Turkse meisjes ligt dit percentage op 50%, het laagst van alle groepen respondenten (Figuur 4.12).

Figuur 4.10 Gehockeyd?

geslacht			etniciteit respondent				Total
			nederlands	surinaams	turks	Marokkaans	
vrouw	gehockeyd	ja, gehockeyd	26	5	9	15	55
		nee, nooit gehockeyd	5	1	1	3	10
	Total		31	6	10	18	65
man	gehockeyd	ja, gehockeyd	21	5	11	5	42
		nee, nooit gehockeyd	3	0	3	5	11
	Total		24	5	14	10	53

Figuur 4.11 In welk verband gehockeyd

geslacht			etniciteit respondent				Total
			nederlands	surinaams	turks	Marokkaans	
vrouw	in welk verband gehockeyd	gym	21	3	7	16	47
		straat/ park	2	0	0	0	2
		schoolhockey-toemooi	0	0	1	0	1
		andere	1	2	0	0	3
	Total		24	5	8	16	53
man	in welk verband	gym	17	4	9	5	35

gehockeyd	straat/ park	3	1	0	0	4
		1	0	2	0	3
	andere	21	5	11	5	42
Total						

Figuur 4.12 Hockeyen leuk?

geslacht			etniciteit respondent				Total
			Nederlands	surinaams	turks	Marokkaans	
vrouw	hockey leuk	leuk	13	4	4	9	30
		niet leuk	11	1	4	6	22
	Total		24	5	8	15	52
man	hockey leuk	leuk	11	5	8	4	28
		niet leuk	10	0	3	1	14
	Total		21	5	11	5	42

Om allochtonen binnen de hockeysport te laten participeren is het van belang dat zij hockey leuk vinden. Als zij het niet leuk vinden zullen zij ook niet (lang) deelnemen aan hockeyactiviteiten en over een eventueel lidmaatschap van een hockeyvereniging hoeft dan helemaal niet gesproken te worden.

Uit de enquête komt naar voren dat een heel groot deel van de respondenten kennis heeft gemaakt met hockey en het merendeel, van zowel de allochtonen als de autochtonen, hockey leuk vindt. Van de verschillende etniciteiten vinden Surinamers hockey het leukst. Voor alle groepen geldt dat jongens hockey over het algemeen leuker vinden meisjes.

4.4.1 Hockey; opleidingsniveau en etniciteit

Hockey staat bekend als een witte elitaire sport (Elling 2002). Het ligt dus voor de hand dat hockey onder autochtone VWO leerlingen het populairst is. De uitkomsten van mijn enquête laten echter een ander beeld zien.

Uit de enquête komt niet duidelijk naar voren dat het percentage leerlingen dat hockey leuk vindt toeneemt naarmate het opleidingsniveau hoger is. Van de VWO leerlingen geeft wel het grootste percentage (56%) aan hockey leuk te vinden, maar bij VMBO leerlingen ligt het percentage (53%) hoger dan bij HAVO leerlingen (45%). De verschillen zijn bovendien niet erg groot. Ik ben tot deze percentages gekomen door het aantal respondenten per opleidingscategorie dat hockey niet leuk vindt van het totaal aantal leerlingen per opleidingscategorie af te trekken.

Vervolgens heb ik nog een onderscheid gemaakt naar etniciteit. Opmerkelijk hierbij is dat het percentage autochtone VWO leerlingen dat hockey leuk vindt (30%), lager ligt dan bij de overige groepen. Van de Turkse en Surinaamse (dit was er slechts één) VWO leerlingen geeft 100% aan hockey leuk te vinden. Bij de Marokkaanse VWO leerlingen ligt dit percentage op 57%.

Een andere merkwaardige uitkomst van mijn onderzoek is dat onder autochtonen het percentage leerlingen dat hockey leuk vindt afneemt naarmate het opleidingsniveau toeneemt; VMBO (55%), HAVO (45%) en VWO (31%). Hockey wordt echter hoofdzakelijk door witte hoogopgeleiden beoefend. Bij de Turkse (VMBO 20%, HAVO 42% en VWO 100%) en Surinaamse (VMBO 63%, HAVO en VWO beide 100%) respondenten is wel duidelijk te zien dat

naar mate het opleidingsniveau toeneemt het percentage leerlingen dat hockey leuk vindt toeneemt. Bij de Marokkaanse respondenten is hockey minder populair onder HAVO (33%) leerlingen dan onder VMBO (63%) en VWO (57%) leerlingen.

Uit de resultaten van mijn enquête blijkt dat de veronderstelling dat hockey leuker gevonden wordt naarmate het opleidingsniveau toeneemt niet bij alle groepen wordt bevestigd. Onder Turken en Surinamers klopt dit wel. Het beeld wordt echter niet bevestigd onder de Marokkanen en de autochtonen. Onder Marokkaanse havo leerlingen is hockey het minst populair. Voor de autochtone respondenten geldt zelfs het tegenovergestelde patroon, hoe hoger het opleidingsniveau hoe minder vaak hockey leuk gevonden wordt.

4.4.2 Allochtonen en hockeyverenigingen

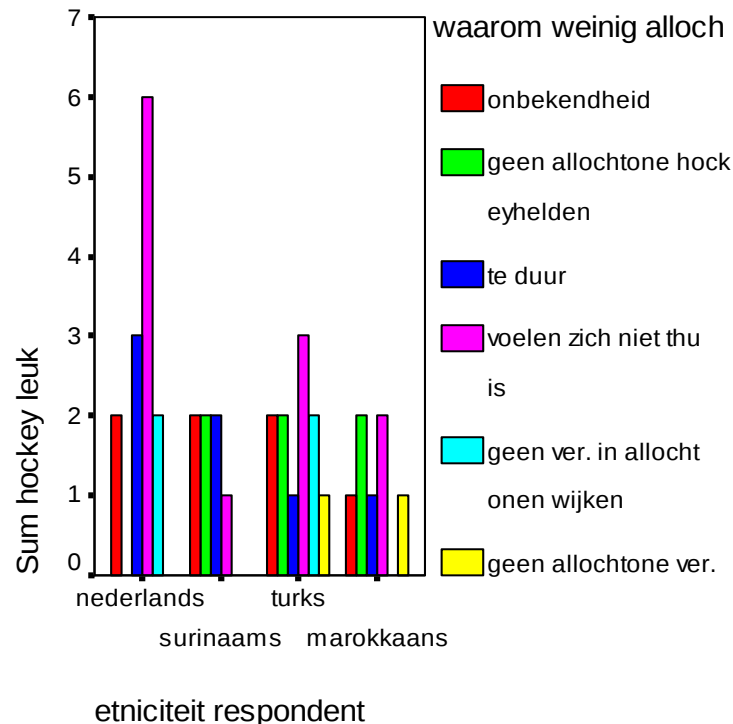
In de praktijk blijken echter maar weinig allochtonen de gang naar hockeyverenigingen te vinden. Voor mogelijke redenen om niet te gaan hockeyen bij een vereniging zijn de in hoofdstuk 2.4 genoemde oorzaken van mindere sportparticipatie onder allochtonen, cultuur, kosten, informatie (onbekendheid), acceptatie en imago, als leidraad gebruikt bij vragen hierover.

Inzicht in de voornaamste redenen van de achterblijvende deelname aan de hockeysport onder allochtonen komt uit antwoorden op de vraag hiernaar niet echt duidelijk naar voren. De keuzemogelijkheid *anders* is het meest ingevuld, de toelichting hierop is echter niet ingevuld. Uit antwoorden op andere vragen, kan heel voorzichtig afgeleid worden dat de keuzemogelijkheid *anders* in veel gevallen als, vinden hockey niet leuk, geen interesse beschouwd kan worden. Respondenten die hockey zelf niet leuk vinden, geven dit in veel gevallen als reden voor het niet/ weinig hockeyen van allochtonen. Onder de respondenten die hockey wel leuk vinden is het percentage dat *anders* ingevuld heeft aanzienlijk lager.

Respondenten die hockey wel leuk vinden laten bovendien zien dat volgens hen de belangrijkste reden voor de impopulariteit van hockey onder allochtonen hoofdzakelijk te maken heeft het zich niet thuis voelen op een hockeyvereniging. Verder spelen zaken als de kosten, onbekendheid met de sport en *anders* een rol. Wanneer de categorie *anders*, deze levert niets concreets op, buiten beschouwing wordt gelaten voor de respondenten die hockey leuk vinden dan ziet de verdeling er als volgt uit (Figuur 4.13):

Figuur 4.13

Waarom zijn er weinig allochtone hockeyers, volgens respondenten die hockey leuk vinden. (n=57)

Ondanks dat er maar een kleine groep respondenten overblijft, wil ik toch wat zaken aanstippen.

Opvallend is dat meer autochtonen dan allochtonen denken dat het niet hockeyen van allochtonen aan het zich niet thuis voelen van allochtonen op een hockeyvereniging ligt. Alleen onder de Turkse respondenten is dit ook de grootste antwoordcategorie.

Alle allochtone groepen geven aan dat het ontbreken van allochtone hockeyhelden een rol speelt. Autochtonen denken echter dat dit geen invloed heeft op de keuze van allochtonen om te gaan hockeyen.

Een andere opmerkelijke uitkomst is dat zowel onder Turkse als Marokkaanse respondenten de wens voor allochtone verenigingen uitgesproken wordt. Dit kan de theorie dat het voornamelijk Turken en Marokkanen zijn de graag binnen de eigen kring sporten bevestigen.

Het ontbreken van hockeyverenigingen in wijken waar veel allochtonen wonen wordt door zowel Turken als autochtonen, maar niet door Marokkanen, genoemd voor de beperkte hockeyparticipatie van allochtonen.

4.4.3 Verwachte ontvangst van allochtonen door 'witte' hockeyers

Als allochtonen willen gaan hockeyen bij een vereniging zullen zij dan geaccepteerd worden/zich geaccepteerd voelen?

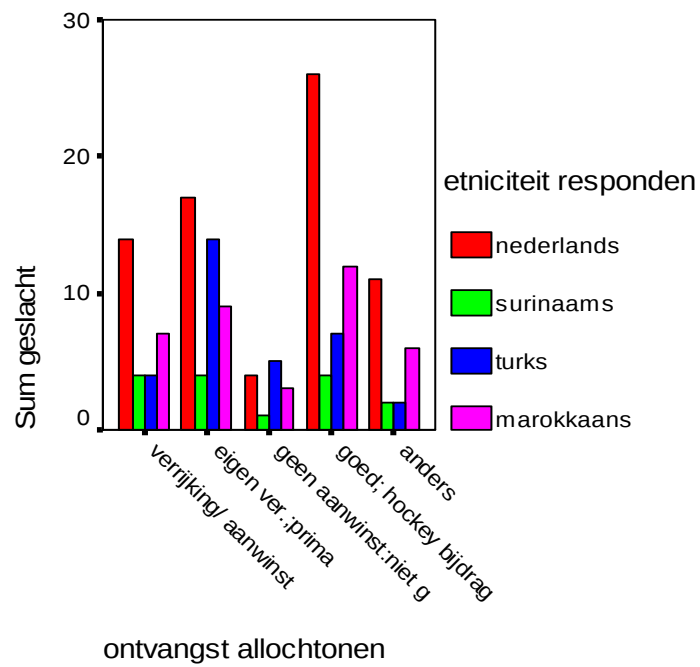
Hoofdzakelijk autochtone respondenten verwachten dat allochtonen welkom zijn, omdat de hockeysport zo ook bij kan dragen aan de integratie van allochtonen. Turkse respondenten zijn het minst positief.

Meisjes zijn hierover het algemeen positiever gestemd dan jongens.

Voornamelijk autochtone, Surinaamse en Marokkaanse meisjes verwachten dat allochtonen welkom zijn. Turkse meisjes zijn duidelijk minder positief. Zij geven meer dan iedere andere groep aan dat zij verwachten dat hockeyers niet zitten te wachten op allochtonen omdat zij hun hockeycultuur kunnen beschadigen. Turkse jongens zijn ook niet erg positief. Het me-

rendeel van hen denkt dat de hockeyers het prima vinden als allochtonen gaan hockeyen, zolang zij er maar geen last van hebben (eigen verenigingen) (Figuur 4.14 en 4.15).

Figuur 4.14 verwachte ontvangst allochtonen door hockeywereld (n=108)

Figuur 4.15 Verwachte ontvangst allochtonen door hockeywereld

Geslacht			etniciteit respondent				Total
			Nederlands	surinaams	turks	marokkaans	
Vrouw	ontvangst allochtonen	verrijking/ aanwinst voor de sport	4	2	2	3	11
		eigen ver.;prima	7	0	2	3	12
		geen aanwinstniet goed voor hockeycultuur	0	1	3	1	5
		goed; hockey bijdrage aan integratie	12	2	3	6	23
		Anders	5	0	0	4	9
	Total		28	5	10	17	60
Man	ontvangst allochtonen	verrijking/ aanwinst voor de sport	5	1	1	2	9
		eigen ver.;prima	5	2	6	3	16
		geen aanwinstniet goed voor hockeycultuur	2	0	1	1	4
		goed; hockey bijdrage aan integratie	7	1	2	3	13
		Anders	3	1	1	1	6
	Total		22	5	11	10	48

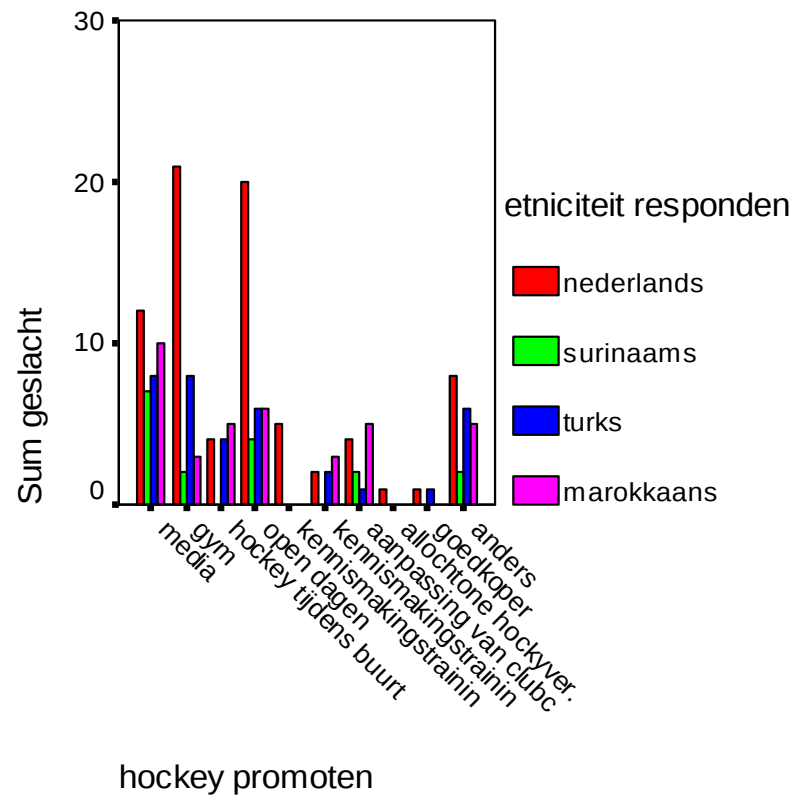
Voornamelijk autochtone en Marokkaanse meisjes verwachten dat allochtonen positief worden ontvangen bij hockeyverenigingen. Vooral Turkse en Marokkaanse jongens denken dat de 'witte' hockeyers het best vinden als allochtonen willen hockeyen, zolang zij dit maar niet bij hun vereniging doen. Zij moeten maar eigen verenigingen oprichten. Turkse meisjes zijn het minst positief. Zij zijn het sterkst vertegenwoordigd in de antwoordcategorie dat allochtonen geen aanwinst zijn voor de hockeysport. Allochtonen zouden de hockeycultuur schade toebrengen.

4.5 Promoten van hockey

Om de onbekendheid van allochtonen met de hockeysport te bestrijden is de jongeren gevraagd op welke wijze de hockeysport, naar hun mening, het best gepromoot kan worden. Naar de mening van de allochtone respondenten, kan de hockeysport het best gepromoot worden door meer media aandacht. Autochtone respondenten verwachten het meeste succes door hockey tijdens de gymles aan te bieden. Opendagen op hockeyverenigingen worden door alle groepen ook vaak genoemd.

Opvallend is verder dat voornamelijk Turkse en Marokkaanse jongeren aangeven, dat het volgens hen zinvol kan zijn om hockey ook tijdens buurtactiviteiten te promoten. Dit sluit aan bij de praktijk dat het voornamelijk jongens van deze etniciteiten zijn die aan dergelijke activiteiten deelnemen (Figuur 4.16 en Figuur 4.17).

Figuur 4.16 Manieren om hockey te promoten (n=115)

Figuur 4.17 Manieren om hockey te promoten (n=115)

etniciteit respondent			geslacht		Total
			vrouw	man	
nederlands	hockey promoten	Media	6	3	9
		Gym	9	6	15
		hockey tijdens buurtactiviteiten	2	1	3
		open dagen	6	7	13
		kennismakingstrainingen	1	2	3
		kennismakingstrainingen door tophockeys	2	0	2
		aanpassing van clubcultuur	0	2	2
		allochtone hockyver.	1	0	1
		goedkoper	1	0	1
		anders	2	3	5
		Total	30	24	54
surinaams	hockey promoten	media	3	2	5
		gym	0	1	1
		open dagen	2	1	3
		aanpassing van clubcultuur	0	1	1
		anders	0	1	1
turks	Total		5	6	11
		hockey promoten	media	0	4
gym	2		3	5	
hockey tijdens buurtactiviteiten	2		1	3	
open dagen	2		2	4	
kennismakingstrainingen door tophockeys	2		0	2	
aanpassing van clubcultuur	1		0	1	
goedkoper	1		0	1	
anders	0		3	3	
Total	10		13	23	
marokkaans	hockey promoten		media	8	1
		gym	1	1	2
		hockey tijdens buurtactiviteiten	3	1	4
		open dagen	0	3	3
		kennismakingstrainingen door tophockeys	3	0	3
		aanpassing van clubcultuur	1	2	3
		anders	1	2	3
		Total	17	10	27

4.6 Samenvattend

In het theoretische kader zijn factoren genoemd die van invloed zijn op structurele integratie in de sport, algemene factoren die van invloed zijn op sportbeoefening en specifieke factoren die sportdeelname van allochtone belemmeren. In de enquête heb ik deze factoren aan de orde laten komen.

Duyvendak en Veldboer zijn van mening dat factoren als, sekse, leeftijd, opleiding, inkomen en cultuur niet alleen invloed hebben op sportdeelname in het algemeen, maar ook op de samenstelling waarin gesport wil worden; intrinsieke motivaties om aan sport te doen. Ook naar de samenstelling waarin bij voorkeur gesport wordt heb ik in mijn enquête gevraagd. Knop en Elling (2000) onderschrijven dat deze intrinsieke motivaties van belang zijn bij integratie in de sport. Deze dimensie kan de structurele integratie versterken/ bevorderen. Wanneer rekening gehouden wordt met de intrinsieke motivaties kan de (vorm van) structurele integratie hierop aangepast worden.

De sportdeelname onder allochtonen blijft achter bij de sportdeelname van autochtonen. Deze achterstand is bij Turkse jongens en meisjes in vergelijking met hun sekse genootjes het grootst. De voornaamste reden, in het bijzonder voor allochtone meisjes, om niet aan sport te doen is geen tijd hebben. Uit andere onderzoeken blijkt dit tijdgebrek verband te houden met cultuur.

Bij de jongeren die wel sporten is voetbal populair. Onder zowel allochtone jongens als meisjes en autochtone jongens is voetbal het populairst. Allochtone jongens beoefenen het meest van alle groepen sport op straat. Allochtone meisjes daarentegen sporten zelden op straat, maar zijn relatief vaak lid van een sportvereniging. Dit is opmerkelijk, want dit komt niet overeen met andere onderzoeken.

Bij het beoefenen van sport vinden meisjes, zowel autochtoon als allochtoon, gezelligheid heel belangrijk (sociaal-affectief aspect). Jongens, ongeacht etniciteit, geven aan dat het goed zijn in de desbetreffende sport (structureel-aspect) naast gezelligheid van groot belang is.

Wanneer ernaar wordt gestreefd om meer allochtonen in de hockeysport te laten participeren is het van belang dat zij hockey leuk vinden. Als zij het niet leuk vinden, er negatieve ervaringen, opvattingen over hebben zullen zij niet snel geënthousiasmeerd kunnen worden om te gaan hockeyen.

Uit de enquête komt naar voren dat een heel groot deel van de respondenten kennis heeft gemaakt met hockey en het merendeel van hen, onder zowel allochtonen als autochtonen, hockey leuk vindt. Van de verschillende groepen respondenten, naar etniciteit, vinden Surinamers hockey het leukst. Voor alle groepen geldt dat jongens hockey over het algemeen leuker vinden meisjes.

Dat hockey onder hoogopgeleiden populairder is dan onder laag opgeleiden wordt in mijn enquête niet bij alle groepen bevestigd. Onder Surinamers en Turken wordt dit beeld wel bevestigd, maar onder de autochtone respondenten neemt het percentage dat hockey leuk vindt, af naar mate het opleidingsniveau hoger wordt.

De vraag waarom er maar weinig allochtonen lid zijn van een hockeyvereniging is erg slecht ingevuld. Dat er maar weinig allochtonen lid zijn van een hockeyvereniging heeft volgens de autochtonen en Turken hoofdzakelijk te maken met dat zij zich niet thuis zullen voelen op een 'witte' hockeyvereniging. De andere groepen allochtonen geven ook aan dit van groot belang is. Alle groepen allochtonen, in tegenstelling tot de autochtonen, geven aan dat het ontbreken van allochtone hockeyhelden ook van grote invloed is op de beperkte participatie van alloch-

tonen in de hockeysport. Onbekendheid met de hockeysport wordt door alle groepen respondenten als oorzaak genoemd voor de geringe hockeydeelname onder allochtonen.

Een (relatief) groot percentage Turkse en Marokkaanse jongens gaven aan zij verwachten niet welkom te zijn op een 'witte' hockeyvereniging. Zij verwachten dat zij wel 'mogen' hockeyen, maar dan moeten zij wel hun eigen vereniging op richten. Dat hoeft niet problematisch te zijn want onder alleen Turkse en Marokkaanse respondenten wordt als (mogelijke) oorzaak voor het niet hockeyen van allochtonen de afwezigheid van allochtone hockeyverenigingen genoemd. Dat het juist deze twee groepen zijn die dit aangeven kan verband hebben met de voorkeur voor het in eigen kring sporten van voornamelijk Turken en in mindere mate Marokkanen. Turkse meisjes zijn over het algemeen het meest negatief. Onder hen is het grootste percentage respondenten dat veronderstelt dat allochtonen helemaal niet welkom zijn omdat zij de hockeycultuur schade zouden toebrengen. Autochtone en Marokkaanse meisjes verwachten echter dat allochtonen wel welkom zijn.

Dat er weinig allochtonen lid zijn van een hockeyvereniging heeft dus voornamelijk te maken met sociaal-culturele aspecten.

Voor het promoten van de hockeysport kan, volgens de respondenten, het best gebruik gemaakt worden van meer media-aandacht. Ook opendagen op hockeyverenigingen wordt door alle groepen respondenten aanbevolen. Hockey tijdens de gymles wordt door voornamelijk Turkse en autochtone respondenten als promotiemiddel gezien. Het aanbieden van hockey tijdens buurtactiviteiten wordt door voornamelijk Turkse en Marokkaanse jongens gewaardeerd. Dit is te verklaren door het feit dat zij veel op straat sporten.

Van de in het theoretisch kader genoemde factoren spelen acceptatie, imago, informatie, cultuur (sociaal-culturele aspecten) volgens de respondenten een belangrijke rol bij het zeer beperkte lidmaatschap van allochtonen van een hockeyvereniging. Bij sportdeelname in het algemeen vormt vooral de factor tijd een belemmering voor met name allochtone meisjes. Tijdsgebrek blijkt echter vaak cultuur gerelateerd te zijn.

Het imago van de hockeysport als een 'witte' elitaire sport, draagt er toe bij dat allochtonen verwachten dat zij zich niet thuis voelen of zelf niet geaccepteerd worden. Het ontbreken van hockeyhelden wordt door de allochtone respondenten als een andere belangrijke reden genoemd. Dat er weinig allochtone hockeyhelden zijn komt doordat er in de herkomst landen heel weinig of niet gehockeyd wordt. Er kan gezegd worden dat hockey dus niet in de sportcultuur van de allochtonen zit, met het gevolg dat veel allochtonen onbekend zijn met de hockeysport.

Het uit andere onderzoeken naar voren komen van een voorkeur voor sporten in eigen kring (sociaal-affectief aspect) onder bepaalde groepen allochtonen wordt door de uitkomsten van mijn enquête niet duidelijk bevestigd. Er zijn wel enkele aanwijzingen die hierop kunnen duiden. Op jonge leeftijd speelt de identiteitbevorderende motivatie bij sportkeuze nog geen grote rol. De mogelijkheid tot directe participatie, de meest gewenste vorm van structurele integratie, van allochtonen heeft dus de meeste kans van slagen als zij op jonge leeftijd lid worden van een sportvereniging. Hierbij dient extra aandacht besteed te worden aan allochtone meisjes, Zij doen immers het minst aan sport. Dit heeft (veel) te maken met hun culturele achtergrond.

Hoofdstuk 5 Sportstimuleringsprojecten

Na een korte beschrijving van de BOS-impuls worden in dit hoofdstuk twee sportstimuleringsprojecten behandeld.

Het eerste sportstimuleringsproject dat besproken is een Bosproject in de Utrechtse wijk Hoograven. Bij het behandelen van het BOS-project Hoograven Sportwijk! volg ik de stappen die in Utrecht zijn en worden genomen binnen dit project.

Het tweede sportstimuleringsproject heeft enkele jaren geleden plaatsgehad in Geuzenveld-Slotermeer in Amsterdam. Ten tijde dat dit project liep was de BOS-impuls nog niet van kracht. De keuze voor dit programma is gebaseerd op het feit dat het een hockeyactiviteit betreft.

Om inzicht te krijgen in hoe de samenwerking (het netwerk) rondom de sportstimuleringsprojecten tot stand komt en hoe deze functioneert heb ik de projectleiders de volgende vragen gesteld:

- Wat is de doelstelling van het project en wie heeft deze geformuleerd?
- Met welke andere actoren wordt samengewerkt?
- Hoe komt de samenwerking tot stand?
- Welke belangen en machtsbronnen hebben de deelnemende actoren?
- In welke mate is het slagen van het project afhankelijk van de andere actoren?
- Hoe is de rolverdeling binnen de samenwerking?

Na het uiteenzetten van en het functioneren van de initiatieven wordt per initiatief nagegaan of het tot stand komen van het netwerk overeen komt met het door Oosterwijk ontwikkelde stappenplan. Mogelijk dat hier nog verbeteringen mogelijk zijn. Tot slot volgt een korte samenvatting van mijn bevindingen.

5.1 BOS-impuls

De BOS-impuls is een subsidieregeling van het ministerie van VWS waar gemeenten een beroep op kunnen doen. De tijdelijke stimuleringsregeling buurt, onderwijs en sport is erop gericht gemeenten te ondersteunen bij hun aanpak van achterstanden van jeugdigen van 4 tot 19 jaar.

“Door de inzet van de BOS-impuls wil het ministerie van VWS gemeenten stimuleren om activiteiten te organiseren om de achterstanden bij deze jongeren te verminderen en overlast te bestrijden. Deze activiteiten zijn onderdeel van een samenhangend pakket dat aansluit bij de dagindeling van jeugdigen, arrangementen genoemd. Jeugdigen blijken vaak geïnteresseerd in sport” (BOS-impuls oktober 2004, pag.4)

“Op lokaal niveau kunnen tal van organisaties, verenigingen en instellingen meewerken aan het aanbieden van BOS-arrangementen.” Om in aanmerking te komen voor een subsidie voor een BOS-arrangement, heeft VWS de gemeenten opgedragen concrete en meetbare effecten op te nemen in de aanvraag. “De gemeente moet op basis van een analyse van het projectgebied aangeven welke problemen zij aanpakt, welke arrangementen daarvoor opgezet worden en hoe ze de resultaten meten.” (BOS-impuls oktober 2004, pag.8)

De B uit de BOS-impuls staat voor Buurt. In dit geval gaat het voornamelijk om buurt/wijk organisaties als buurtcentra, jeugd- en jongerwerk, welzijnswerk en vrijwilligersorganisaties. Van deze organisaties wordt verondersteld dat zij de binding tussen bewoners en de buurt kunnen verbeteren, door activiteiten in de buurt te organiseren, en de overlast van jeugdigen kunnen voorkomen.

Onderwijs vertegenwoordigt de O in de BOS-impuls. Scholen, maar ook naschoolse opvang en buitenschoolse opvang vormen de dagelijkse leefomgeving van veel jeugdigen. Deze instellingen kunnen zodoende als vertrekpunt dienen bij het bestrijden van de achterstanden van de jeugd.

De S in de BOS-impuls vertegenwoordigt de Sport. Sportverenigingen, maar ook commerciële sportaanbieders en ongebonden initiatieven kunnen een bijdrage leveren aan het voorkomen van problemen met jeugdigen. Sportaanbieders, in welke vorm dan ook, kunnen jeugdigen in een buurt een zinvolle vrijetijdsbesteding bieden. Sport is goed voor de gezondheid en kan een positief effect hebben op de sociale integratie van de groep.

5.1.1 BOS-project: Hoograven Sportwijk!

In de gemeente Utrecht is in het kader van de BOS-impuls het projectvoorstel: *Hoograven Sportwijk!*, gedaan.

Op basis van de resultaten van de kinderpeiling in 2004 heeft de gemeente eind 2004 besloten om in wijken met een lage sportdeelname van jongeren sportverenigingen meer subsidie gelden te geven dan sportverenigingen in wijken waar deze deelname hoger is. Het onderzoek liet zien dat het lidmaatschap van jongeren van een sportvereniging in Hoograven achterblijft ten opzichte van jongeren in andere wijken in de stad Utrecht.

5.1.2 Doelstellingen en projectleiding

Het doel van het BOS-project *Hoograven Sportwijk!* is “om door een goede infrastructuur op zowel organisatorisch als voorzieningsniveau een breed sportaanbod te realiseren voor de jeugd van 6 -16 jaar” (Utrecht 2004). Door deelname aan de sportactiviteiten wordt de sociale integratie van deze jongeren bevorderd en worden achterstanden teruggedrongen. Het verhogen van de sportdeelname en de doorstroom naar sportverenigingen is wat gerealiseerd moet worden.

Om de doelstellingen te kunnen realiseren moeten alle sportactiviteiten die in de wijk georganiseerd zijn en worden, samengebracht worden. De drie facetten die hierbij van belang zijn, zijn de activiteiten zelf, de organisaties die hierbij betrokken zijn en de voorzieningen die in de wijk aanwezig zijn.

De sportvereniging en het sport- en recreatiepark Liesbosspark dienen hierbij als centraal sportief trefpunt te fungeren.

Utrecht werkt op basis van ervaringen met eerdere sportstimuleringsprojecten, onder andere de Breedtesportimpuls, aan het verder vormgeven van de samenwerking in de ‘Sportieve driehoek’. Deze driehoek wordt ook wel aangeduid als de BOS-driehoek.

De voornaamste actor in het project *Hoograven Sportwijk!* is Vereniging Sport Utrecht (VSU). Zij heeft vanuit de gemeente de leiding over het project toegewezen gekregen. VSU is een door de gemeente gefinancierde organisatie. Een van de kerntaken van VSU is het ondersteunen van verenigingen.

VSU wordt, als projectleider, verantwoordelijk gehouden voor het behalen van de gestelde doelstellingen van het project 2005-2008;

- Stijging van de sportdeelname aan de georganiseerde sport met 8%
- Stijging wijkgebonden sportieve en culturele activiteiten in en op de sportaccommodaties met 10%
- Stijging van deelname aan sportactiviteiten door Marokkaanse meisjes met 3%

5.1.3 Actoren

In het projectvoorstel voor aanvraag van subsidie binnen de BOS-Impuls werden door de gemeente de volgende actoren vermeld als (mogelijke) partners voor VSU bij het realiseren van de gestelde doelen.

De B staat voor Buurt. In het geval van *Hoograven Sportwijk!* gaat het om sportteams van Wijkwelzijnsorganisaties, buurtvaders, leerlingenraad en ‘Jongeren aan zet’.

In 2000 zijn de taken van de gemeentelijke sportconsulenten overgedragen aan de sportteams van de Wijkwelzijnsorganisaties.

Buurtvaders hebben via Hoograven aan zet een vaste plek in de wijk gekregen. Het project ‘Buurt aan Zet’ was onderdeel van het beleid van het Ministerie van Binnenlandse Zaken om de leefbaarheid, veiligheid en sociale cohesie in probleemwijken van de grote steden een

extra impuls te geven. De Marokkaanse buurtvaders zijn aanwezig op straat en benaderen Marokkaanse gezinnen voor informatie en opvoedingsondersteuning. Daarnaast organiseren zij in samenwerking met VV Hoograven en Wijkwelzijnsorganisatie Portes voetbaltoernooien en sportevenementen. Portes is ook een door de gemeente gesubsidieerde/ gefinancierde organisatie.

Binnen het project Veilige Scholen is een leerlingenraad “Verenigde Straten van Hoograven” ontstaan. Deze leerlingenraad bestaat uit vertegenwoordigers uit groep 7 en 8 van elke basisschool in Hoograven. Zij bespreekt zaken die de kinderen bezig houden, zoals veiligheid en spelen in de wijk.

De kadergroep ‘Jongeren aan Zet’ organiseert jaarlijks een eigen festival. Daarnaast organiseren zij nog vele andere activiteiten.

De O in BOS verwijst naar onderwijs. Onderwijsinstellingen, de basisscholen, in de wijk Hoograven zijn al op verschillende manieren betrokken bij programma’s ter stimulering van sportdeelname onder jongeren. Veel van deze scholen zijn aan te duiden als Brede Scholen. Zij bieden naast het reguliere onderwijs nog meer activiteiten aan, vaak in samenwerking met anderen, om de ontwikkeling van leerlingen verder te stimuleren.

De Verlengde schooldag

De Verlengde schooldag wordt als onderdeel van het lokaal achterstandenbeleid op een aantal scholen in Hoograven aangeboden. Kinderen wordt de mogelijkheid geboden om deel te nemen aan diverse activiteiten op cultureel en sportgebied in en rondom de school.

Sport Scoort!

De Wijkwelzijnsorganisatie (WWO) Portes geeft uitvoering aan het reguliere sportbeleid via het programma Sport Scoort! Sport Scoort is als onderdeel van de Breedtesportimpuls ontworpen. In samenwerking met scholen en sportverenigingen worden kinderen via Sport Scoort! naar sportverenigingen geleid. Dit geschiedt door middel van een kennismakingstraject met de sport en de vereniging binnen en buiten de school.

De Verlengde Schooldag +

Eén van de onderdelen van *Hoograven Sportwijk!* is de Verlengde Schooldag+. De VSD+ biedt aan basisschoolleerlingen van groep 7 en 8 sportactiviteiten aan. Naast incidentele activiteiten bestaat het project uit structurele sportactiviteiten op twee middagen in de week. Het sportaanbod varieert per 8 a 10 weken.

De sportverenigingen vertegenwoordigen de S in de BOS driehoek. HKC korfbal, VV Hoograven en UTTC tafeltennis zijn de sportverenigingen uit Hoograven die meewerken.

5.2 Uitvoering van het BOS-project Hoograven Sportwijk!

Om inzicht te krijgen in hoe het project *Hoograven Sportwijk!* in de praktijk handen en voeten krijgt en heeft gekregen heb ik Jan Stellingwerf van VSU geïnterviewd. Hij is namens VSU projectleider van *Hoograven Sportwijk!*

Om de gestelde doelen te bereiken worden activiteiten bedacht en aangeboden die aansluiten bij de wensen van de doelgroep. Daarbij maakt VSU gebruik van de kennis en kunde van andere actoren. Een belangrijke partner hierbij is Portes. Portes beschikt over inzicht in de sportwensen van de doelgroep en het netwerk (scholen, buurthuizen, sportverenigingen, e.d.) in de wijk om de activiteiten te promoten en te kunnen aanbieden.

5.2.1 Inventariseren van sportwensen

Bij het behalen van de doelstellingen is het van belang dat de aangeboden activiteiten binnen het BOS-project aansluiten bij de sportwensen/ voorkeuren van de doelgroep.

Om inzicht te krijgen in de sportwensen en de sportdeelname bij aanvang van het project heeft VSU een nulmeting laten uitvoeren. Deze beginwaarden maken een concrete meting in de loop van het project mogelijk.

5.2.2 Activiteiten organiseren

Wanneer er inzicht is in de sportwensen van de doelgroep neemt de projectleider contact op met organisaties (scholen, sporthal en/sportvereniging) waar deze activiteit aangeboden kan worden. Portes assisteert de projectleider bij het contact met de andere organisaties, die al in het netwerk van Portes zitten.

Als blijkt dat er vraag naar een judoactiviteit is dan regelt de projectleider de (huur van) een zaal en met de hulp van Portes wordt iemand gezocht die de activiteit kan aanbieden, deze persoon kan ook bij Portes zelf werkzaam zijn.

Bij het aanbieden van buitensport activiteiten wordt, in veel gevallen, contact opgenomen met korfbalvereniging HKC. Zij is de enige sportvereniging in Hoograven die een buitensport-accommodatie heeft.

De doorstroom naar verenigingen (toename aan georganiseerde sport) heeft binnen sport-stimulerings-activiteiten zelf geen hele hoge prioriteit. Een belangrijke oorzaak hiervan is dat de activiteiten wijkgericht zijn en er in Hoograven weinig sportverenigingen zijn. Wanneer een sportactiviteit in samenwerking met een vereniging georganiseerd kan worden, wordt hier-naar gestreefd. De medewerking van sportverenigingen kan echter op problemen stuiten. Hier kom ik later op terug.

Om de deelname aan georganiseerde sport te vergroten is onder andere v.v. Hoograven, onder (bege)leiding van VSU v.v. Hoograven, opgericht. Deze voetbalvereniging is door en voor allochtonen in de wijk opgericht. v.v. Hoograven maakt ook gebruik van de accommoda-tie van HKC.

5.2.3 Doelgroep benaderen

Om de doelgroep te benaderen wordt contact gezocht met scholen. Via scholen kan promotie (en inschrijving) voor een bepaalde activiteit verlopen. Daarnaast kunnen zij ook kennis, ma-teriaal en persoonlijke hulp leveren.

Een ander 'hulpmiddel' dat wordt gebruikt om de doelgroep te benaderen is de expertise van Stichting Image Support. Deze stichting wordt niet in het projectvoorstel vermeld maar speelt een belangrijke rol in het proces/ project. Image Support beschikt over de kennis en kunde om Marokkaanse en Turkse jongeren op zo'n manier te benaderen dat zij enthousiast (gaan) deelnemen aan een activiteit.

De doelstellingen van Image Support is het verbeteren van de communicatie en integratie en interculturalisatie tussen verschillende bevolkingsgroepen. Een van de activiteiten van de me-dewerkers van Image is onder meer op pad gaan om jongeren op te sporen en te corrigeren daar waar het nodig is. Zij leren de jongeren professioneel gedrag aan en stomen hen gees-telijk rijp om door hindernissen te breken.

Bij het aanbieden van sportstimuleringsactiviteiten gaat de projectleider te werk volgens een vast patroon. Eerst wordt nagegaan op welke sport de activiteit betrekking kan/moet hebben. Vervolgens wordt nagegaan waar en met welke hulp deze activiteit georganiseerd kan wor-den en worden deelnemers benaderd.

5.3. Netwerkanalyse van Hoograven Sportwijk!

Ik ga nu de gang van zaken met betrekking tot de netwerkvorming binnen het BOS-project *Hoograven Sportwijk!* vergelijken met het stappenplan van Oostervijk. Mogelijk dat er ook aanpassingen en/ of verbetering kunnen plaatsvinden zodat alle doelstellingen (beter) gehaald kunnen worden.

5.3.1 Theorie versus Praktijk

Stap 1: keuze centrale actor en het thema.

De eerste stap in een netwerkanalyse is het bepalen van het thema en de centrale actor. De gemeente heeft de doelstellingen voor het project bepaald en de projectleider aangewezen. Deze handelingswijze rond het BOS-project *Hoograven Sportwijk!* komt overeen met de eerste stap van Oostervijk.

Stap 2: inventariseer de problemen betrokkenen

Het opnemen van actoren, die (mogelijk) voor de projectleider als partner kunnen fungeren bij het behalen van de doelstelling, in het projectvoorstel sluit ook aan bij het stappenplan van Oostervijk. Mijn kritiek op de lijst van actoren is dat deze te beperkt is. Omdat het BOS-project wijkgericht en -gebonden is heeft men alleen actoren uit de wijk genomen. Men is verder gegaan op de voet van al bestaande netwerken (Brede School en BSI).

Naar mijn mening zijn er buiten de wijk ook actoren die een rol kunnen spelen bij het behalen van de doelstelling en moet de aandacht meer naar de sportaanbieders (niet alleen hoofdzakelijk Portes) verschoven worden. Zo kunnen sportverenigingen uit een aangrenzende wijk helpen bij het aanbieden van sportactiviteiten. De wethouder kan voorwaarden verbinden aan subsidies, zodat sportverenigingen gedwongen worden om mee te werken. Daarnaast heeft de wethouder ook invloed op de aanleg van nieuwe sportaccommodaties. Mogelijk dat er meer sportverenigingen in de wijk, waar het project, loopt kunnen worden gevestigd.

Ook sportbonden kunnen benaderd worden voor hulp en inzet bij het laten meewerken van verenigingen en het vestigen van (nieuwe) verenigingen en/of dependance in desbetreffende wijk.

Als laatste voorbeeld wil ik geven dat er landelijk organisaties zijn die zich inzetten voor sportstimulering onder jongeren, onder andere NOC*NSF en de Johan Cruyff Foundation. Daarnaast is het mogelijk om organisaties te benaderen of zij hun naam aan een dergelijk initiatief willen verbinden. Het is mij bijvoorbeeld bekend, dat een bekend frisdrankmerk het project Topscore in Amsterdam steunt bij diverse wijkevenementen en helpt bij diverse communicatie- en promotieactiviteiten van het project.

Wanneer een bredere view wordt gehanteerd bij het samenstellen van een lijst van mogelijke partners dan zijn de oplossingsrichtingen ook minder beperkt, niet enkel binnen en met actoren van in de wijk.

Stappen 3 tot 7

De eerste twee stappen zijn door de gemeente in overeenstemming met het schema van Oostervijk uitgevoerd. Vanaf stap drie wordt het moeilijk om de concrete stappen te onderscheiden. Dit is ondermeer het gevolg van het feit dat vanaf stap drie de invulling van de rest van het proces (deels) over gelaten wordt aan de projectleider. Het handen en voeten geven aan het project in de praktijk gebeurde door de projectleider niet volgens een stappenplan met een systeemkaart, een 'nabijheidanalyse', het bepalen van afhankelijkheidsrelaties en het classificeren van de actoren en het netwerk tegen de maatschappelijke achtergrond plaatsen.

De onderwerpen van de verschillende stappen zijn wel van invloed geweest op de uiteindelijke keuze voor bepaalde actoren.

De projectleider heeft in het begin van zijn aanstelling een afweging gemaakt welke actoren hem zouden kunnen helpen bij het behalen van zijn doelstellingen. Van invloed is hierbij geweest dat de gemeente deze afweging al deels had gemaakt. In het projectvoorstel werd aangegeven welke actoren een belangrijke rol konden/moesten spelen in de uitvoering van het voorstel. In de afweging heeft de gemeente voortgeborduurd op al bestaande (wijkgebonden) netwerken. De voornaamste actoren binnen deze netwerken zouden ook een belangrijke rol moeten spelen bij het BOS-project. Uit eigen werkervaringen, andere netwerken waarin VSU actief is, en ervaringen van (netwerken rondom) belangrijke actoren binnen het BOS-project heeft de projectleider besloten Stichting Image Support te naderen. Het netwerk dat gevormd moest worden, was dus op basis van positieve ervaringen uit het verleden, al min of meer bepaald.

Van de vier belangrijkste actoren met wie de projectleider samenwerkt, wil ik door middel van een systeemkaart laten zien waarom zij een belangrijke rol in het project spelen (Figuur 5.1). Dit moet volgens Oosterwijk bij stap drie voor alle (mogelijke) actoren gedaan worden. De projectleider heeft nooit echt een heel uitgebreide netwerkanalyse gedaan omdat de samenwerking is gebaseerd op positieve ervaringen bij andere projecten en bovendien wijkgeoriënteerd is.

Figuur 5.1 schemakaarten
Portes

Probleemherkenning	Voor/ tegenstander van het project	Handelingsbereidheid	Belangen	Machtsbronnen
Herkent sportachterstand bij wijkbewoners Sport kan het welzijn en de leefbaarheid in de wijk verbeteren	Voorstander; Meer subsidiegeld beschikbaar voor werkzaamheden van de organisatie	Groot,sluit goed aan bij de (kern) werkzaamheden van de organisatie	Naamsbekendheid. Veilig stellen van inkomen; subsidiegelden	Ervaringsdeskundigen Kennis op het gebied van sportactiviteiten organiseren. Netwerk dat bij het project goed van pas komt.

Stichting Image Support

Probleemherkenning	Voor/ tegenstander van het project	Handelingsbereidheid	Belangen	Machtsbronnen
(h)erkent de achterstanden bij de problemen met Turkse en Marokkaanse jongeren	Voorstander, bied een mogelijkheid om achterstanden en overlast te bestrijden	Groot,sluit goed aan bij de (kern) werkzaamheden van de organisatie	Naamsbekendheid. Veilig stellen van inkomen, subsidiegelden	Ervaringsdeskundigen Kennis op het gebied van doelgroepbenadering. Netwerk dat bij het project

				goed van pas komt.
--	--	--	--	--------------------

Basisscholen

Probleem-herkenning	Voor/ tegen-stander van het project	Handelings-bereidheid	Belangen	Machts-bronnen
(h)erkennen de (sport) achter-stand bij hun leerlingen en leefbaarheids-problemen in de wijk	Voorstander, komt de ont-wikkeling van de leerlingen ten goede.	Niet zo groot als Portes, maar willen zeker wel meewerken. Moesten alleen flyers uitdelen, de mogelijkheid tot inschrij-ving bieden.	Wanneer scho-len betrokken zijn bij dergelijke projecten, komt dit de naam van de school ten goede; meer leerlingen	Toegang tot de doelgroep. Mo-gelijkheid om leerlingen te enthousiastmeren/ de activiteit te promoten of juist niet.

Korfbalvereniging HKC

Probleem-herkenning	Voor/ tegen-stander van het project	Handelings-bereidheid	Belangen	Machts-bronnen
(h)erkennen de (sport) achter-stand bij bewo-ners van de wijk (en de proble-men met leef-baarheid)	Voorstander, verbeterd de leefbaarheid in de wijk. Meer jongeren aan het sporten: mogelijk nieu-we leden. Meer gebruik van de accom-mo-datie: in-komsten	Ongeveer net zo groot als scholen. Beschikbaar stellen van de accommodatie. Als deze toch niet wordt ge-bruikt geen probleem	Mogelijk nieuwe leden en extra inkomsten: verhuur veld en barinkom-sten	Beschikbaar stellen van de accommodatie

Naar de mening van de projectleider is de hulp van deze vier actoren nodig om het project dusdanig in te kunnen vullen dat de doelstellingen behaald worden.

5.3.2 Afhankelijkheid

De projectleider blijkt afhankelijk van de hulp van andere actoren. Hoe de afhankelijkheid van de projectleider van de overige belangrijke actoren binnen het BOS-project *Hoograven Sportwijk!* is, wordt hieronder behandeld.

Portes

De projectleider is asymmetrisch afhankelijk van Portes. Portes heeft in het verleden een netwerk opgebouwd waarin het goed kan functioneren. De organisatie heeft het BOS-project niet nodig om haar werkzaamheden te kunnen doen, maar zorgt wel voor extra werk en vergemakkelijkt de werkzaamheden. De projectleider is erg afhankelijk van de kennis en het netwerk van Portes om sportactiviteiten te kunnen aanbieden/ organiseren. Geen enkele andere organisatie beschikt over dergelijke kennis en contacten. De projectleider kan door middel van Bos-geld de werkzaamheden van Portes vergemakkelijken.

Hier wil ik de aantekening maken dat Portes door de gemeente de opdracht heeft gekregen mee te werken, omdat het aansluit bij de taak om het gemeentelijk sportbeleid uit te voeren. Portes is voor inkomsten afhankelijk van de gemeente.

Stichting Image Support

De projectleider maakt gebruik van de kennis en diensten van Stichting Image Support bij het benaderen van Turkse en Marokkaanse. Deze hulp is niet noodzakelijk maar wel erg gewenst bij het aanbieden van sportactiviteiten, het vergroot de kans op succes. De machtsbron van de stichting is kennis. De machtsbron van de projectleider is zeggenschap over het project. De projectleider bepaalt wie wat doet. Voor de stichting is het project een prima mogelijkheid om haar expertise te tonen en naamsbekendheid te verwerven. De kennis van Stichting Image Support is voor de projectleider makkelijker inwisselbaar dan de voordelen die het project biedt voor Image Support. Beide partijen beschikken over machtsbronnen waar de andere partij profijt van kan hebben. De afhankelijkheid van Stichting Image Support van het project is naar mijn mening sterker dan de afhankelijkheid van de projectleider van de kennis van de stichting; asymmetrische afhankelijkheid.

Basisscholen

De projectleider is eenzijdig afhankelijk van de medewerking van basisscholen. Om de doelgroep te bereiken is de projectleider afhankelijk van de medewerking van de basisscholen. Wanneer basisscholen niet mee willen werken kan de projectleider geen acties ondernemen dit toch af te dwingen. De projectleider beschikt niet over machtsbronnen om dit voor elkaar te krijgen. Omdat er meerdere basisscholen in de wijk zijn, hoeft het niet willen mee werken van een school geen gevolgen te hebben voor het slagen van het project. Van één enkele school is de projectleider zwak afhankelijk omdat de inwisselbaarheid van de school redelijk groot is. Wanneer alle scholen niet mee willen werken is dit echter wel problematisch.

Korfbalvereniging HKC

De korfbalvereniging beschikt als enige over een accommodatie waar buiten gesport kan worden. Voor het aanbieden van buitensport activiteiten is de projectleider dus heel erg afhankelijk van de medewerking van de korfbalvereniging. Voor het ter beschikking stellen van de accommodatie kan huur gevraagd worden. Dit kan vanuit de machtsbron, 'BOS-geld', door de projectleider betaald worden. Er is sprake van asymmetrische afhankelijkheid, omdat de projectleider sterker afhankelijk is van HKC dan andersom. HKC beschikt immers over een niet inwisselbare machtsbron.

5.3.3 Strategie

De strategie die de projectleider volgt om de doelstelling te verwezenlijken is een combinatie van coöperatieve en faciliterende strategieën. Enerzijds heeft de projectleider er subsidiegeld voor over om actoren zover te krijgen om mee te werken, dit gaat niet om heel grote bedragen. Anderzijds maakt hij duidelijk dat medewerking voor de actoren goed aansluit bij hun werkterrein en gunstige perspectieven, extra werk en naamsbekendheid biedt.

Wanneer er een breder netwerk gevormd wordt zal de nadruk bij de projectleider meer komen te liggen op de faciliterende strategie. Hij zal de sterke punten van verschillende partijen bij elkaar moeten brengen. Samenwerking tussen Portes, de aanbieder van sportactiviteiten, Stichting Image Support en sportverenigingen en sportbonden kan bijvoorbeeld leiden tot een verbetering van de aangeboden activiteit. De kennis van de sport, leuke en gevarieerde oefeningen (verenigingen en sportbonden), het contact met scholen (Portes) en de inzicht in de manier waarop de doelgroep benaderd moet worden (Image Support), kunnen zorgen dat de activiteit nog beter aanslaat.

De huidige strategie is er opgericht om met zo min mogelijk hulp van andere actoren de doelstellingen te halen. Naar mate het netwerk breder wordt nemen ook de onzekerheden over de uitkomsten toe. Hoe meer actoren er betrokken worden bij het project des te meer belangen er op elkaar afgestemd moeten worden en hoe meer en gecompliceerder de onderlinge afhankelijkheidsrelaties zijn. De belangen van alle betrokkenen moeten binnen de gemeenschappelijke doelstelling passen. Daarnaast verschillen de machtsbronnen en strategieën ook nog per actor. Het zal dus voor de projectleider een afweging worden tussen de toegenomen onzekerheden en het extra werk, en de mogelijkheden op grotere successen.

5.4 Samenvattend

BOS-projecten gaan uit van een samenwerking tussen Buurt, Onderwijs en Sport.

Met buurt worden onder meer wijkwelzijnsorganisaties, jeugd- en buurtcentra en vrijwilligers bedoeld.

Het onderwijs bestaat uit scholen die in de wijk gevestigd zijn. Waarin, in vergelijking met projecten uit het verleden, de nadruk nog meer bij de sport komt te liggen.

Het doel van het BOS-project *Hoograven Sportwijk!* is, om door een goede infrastructuur op zowel organisatorisch als voorzieningsniveau een breed sportaanbod te realiseren voor de jeugd van 6 -16 jaar. Het verhogen van de sportdeelname en de toeleiding naar sportverenigingen is hetgeen gerealiseerd moet worden.

Door deelname aan sportactiviteiten wordt de sociale integratie van deze jongeren bevorderd en worden achterstanden teruggedrongen.

De samenwerking in het project wordt gearrangeerd door de projectleider. VSU is door de gemeente aangewezen als leider van het BOS-project Hoograven Sportwijk!

De doelstellingen die VSU moet halen binnen het project, 2005-2008, zijn:

- Stijging van de sportdeelname aan de georganiseerde sport met 8%
- Stijging wijkgebonden sportieve en culturele activiteiten in en op de sportaccommodaties met 10%
- Stijging van deelname aan sportactiviteiten door Marokkaanse meisjes met 3%

In het projectvoorstel is door de gemeente een voorselectie gemaakt van de mogelijke partners voor VSU. De actoren in deze voorselectie bevinden zich allemaal binnen de grenzen van de wijk Hoograven.

De projectleider wordt de vrijheid, binnen de voorwaarde waarop de BOS-impuls is verstrekt, geboden om naar eigen inzicht de doelstellingen te realiseren. De strategie, een combinatie

van coöperatieve en faciliterende strategie, die hierbij gevolgd wordt is om met de hulp van zo min mogelijk inzet van andere actoren de doelstellingen te behalen. De projectleider van *Hoograven Sportwijk!* maakt gebruik van de kennis en het netwerk van Portes; scholen en sportaanbieders. Daarnaast wordt gebruik gemaakt van de accommodatie van de korfbalvereniging en Stichting Image Support wordt betrokken voor hun kennis over benaderen van de doelgroep.

Daar komt bij dat de beperkte kijk door de gemeente op welke actoren hierbij mogelijk kunnen helpen, in het buurtnetwerk blijven hangen, er toe bijdragen dat de projectleider zijn horizon niet verbreedt. Dit is ook mede het gevolg van het aan de Bos-impuls verbonden vereiste om wijkgeoriënteerd te werken. Het binnen de geëffende paden blijven beperkt echter de mogelijkheden op andere/ betere manieren om de doelstellingen te halen. Het betrekken van actoren van buiten de wijkgrenzen biedt kansen op andere, betere resultaten. Binnen de door de projectleider gevolgde strategie zal het accent verschuiven van coöperatieve samenwerking naar een faciliterende rol. Hierbij rekening houdend dat de toename van het aantal actoren kansen biedt maar ook bedreigingen oplevert. Om een goede inschatting te kunnen maken van verschillende mogelijke partners en de positie van deze actoren is het stappenplan van Oosterwijk een goed instrument.

5.5 Hockey in Geuzenveld-Slotermeer: Sportbuurtclub

Geuzenveld-Slotermeer is een van de weinige wijken waar ervaring opgedaan is met hockeyactiviteiten, ondanks dat er geen hockeyvereniging in de wijk gevestigd is. In deze wijk zijn allochtonen, vooral Marokkanen en Turken, sterk vertegenwoordigd.

Aan de hand van de Sportbuurtclub hockeyactiviteit wil ik nagaan op welke manier hockey aangeboden werd, of het hockeyspelletje enthousiast ontvangen werd en hoe een hockeyvereniging, ondanks niet gevestigd in de wijk, betrokken kan raken bij een dergelijk project.³

Sportbuurtclub kent inmiddels verschillende verschijningsvormen, maar de oorsprong hiervan ligt bij het ontwikkelen van een programma dat binnen de Breedte Sport Impuls pastte; het duurzaam versterken van het lokale sportaanbod en het benutten van sport voor het oplossen van sociale en maatschappelijke problemen.

De meest gangbare vorm van Sportbuurtclub zoals die tegenwoordig gebruikt wordt is voor kinderen van bovenste groepen van het basisonderwijs. Het is er op gericht om kinderen de mogelijkheid te bieden om aan nieuwe/ andere sporten te snuffelen, ervaringen op te doen met verschillende sporten en daarbij aan hun ontwikkeling te werken. Een ander doel van dit project is om kinderen uiteindelijk door te laten stromen naar de sportverenigingen.

Onder begeleiding van een gemeentelijke sportmedewerker van het betreffende stadsdeel worden naschoolse sportactiviteiten organiseert op de scholen die participeren in het project Sportbuurtclub. Gedurende een periode van zeven weken wordt er een sport aan geboden. Na de periode wordt er een afsluitend toernooi gespeeld bij een sportvereniging. De leerlingen kunnen kosteloos lid worden van de Sportbuurtclub. In de loop van de jaren hebben de naschoolse activiteiten een ontwikkeling en verbreding/ verdieping ondergaan. In dit kader wordt er ook veel samengewerkt met Brede Scholen.

³ Claire Jansen, ambtenaar van de sector Welzijn, Onderwijs en Sport en assistent projectleider Sportcentrum Nieuwe Stijl in het stadsdeel Geuzenveld-Slotermeer heeft mij van informatie voorzien over naschoolse opvang en sportstimuleringsprojecten in het Amsterdamse stadsdeel Geuzenveld-Slotermeer.

De Brede School werd vanaf halverwege de jaren negentig een steeds meer beproefd onderwijs concept. De Brede School biedt in het huidige systeem naschoolse activiteiten, sportactiviteiten en andere educatieve vormen zoals onder andere op het gebied van kunst, cultuur e.d. aan. Het verbeteren van de Nederlandse taal onder de jeugd en het leren samenwerken met anderen is een belangrijk doel van dergelijke activiteiten. Door het aanbieden van steeds bredere activiteiten door scholen, vond er meer vervlechting met Sportbuurtclub plaats.

Het "hockeyproject" maakte in 2000 onderdeel uit van Sportbuurtclub. Een uitzendkracht die bij Sportbuurtclub werd ingezet hockeide zelf (bij een vereniging uit het Amsterdamse Bos) en het leek haar leuk om de hockeysport bij Sportbuurtclub te introduceren. Zij verzorgde de trainingen. Omdat er in het stadsdeel Geuzenveld-Slotermeer geen hockeyvereniging aanwezig is, vond de activiteit in een zaal plaats. De zaal werd door Sportbuurtclub gehuurd.

De naschoolse hockeyactiviteit werden gedurende 6 a 7 weken in het kader Sportbuurtclub aangeboden. Na deze weken trainen werd de hockeyactiviteit afgesloten met een toernooitje. De naschoolse sportactiviteit werd door Sportbuurtclub, door middel van affiches, op de basisscholen in Geuzenveld-Slotermeer aangekondigd. De scholieren konden zich dan voor deze activiteit opgeven. De drie basisscholen waarvan de leerlingen zich konden inschrijven zijn zogenaamde zwarte scholen. Het percentage allochtone leerlingen op deze scholen ligt tussen de 80 en 90%. De animo om een keertje te gaan hockeiden werd met de week groter. Opmerkelijk is wel dat de hockeytrainingen door aanzienlijk meer jongens dan meisjes werden bezocht (Figuur 5.2).

Figuur 5.2 Presentielijst Sportbuurtclub hockey

Presentielijst Sportbuurtclub seizoen 2000-2001

	Timotheusschool		Immanuëlschool		Burg. de Vlugschool		toernooi	onderdeel
	Jongens	meisjes	jongens	Meisjes	Jongens	meisjes		
week 40	5	3	4	Geen	3		hockey	intro
week 41	5	3	9		1			hockey
week 42	6	3	10		3			hockey
week 43	herfsvakantie							
week 44	8	2	14		6			hockey
week 45	6	3	7		13			hockey
week 46	7	3	14		11	3		hockey
week 47	11	3	18		20	4		hockey
week 48	9	3	18		20	6	66	hockey
week 49	9	3	25		14	6		Hockey
week 50	6	2	22		21	5		Spelletjes
week 51								
week 52	kerstvakantie							

In de praktijk blijkt dat deze verhouding tussen jongens en meisjes bij veel andere activiteiten te vergelijken is met de verhouding bij de hockeyactiviteit. De deelname van meisjes is alleen groter bij typische meisjes activiteiten, als streetdance en zwemmen. Meisjes bereik je makkelijker door activiteiten alleen voor meisjes te organiseren en onder begeleiding van een dame.

De hockeyactiviteit was een groot succes, het aantal deelnemers werd groter naarmate de activiteit langer liep. Dit deed de medewerkster aan Sportbuurtclub besluiten contact te zoeken met haar hockeyclub uit het Amsterdamse Bos om te praten over het eventueel vestigen van een dependance in het Stadsdeel Geuzenveld-Slotermeer. De hockeyvereniging is hier nooit heel serieus op in gegaan. Als (mogelijke) redenen voor het niet van de grond komen van het initiatief kunnen financiën, onder meer wie gaat de (professionele) trainer(s) betalen, het gebrek aan kader bij de hockeyvereniging om een dergelijk project (mede) te begeleiden en de locatie waar de vereniging gevestigd zou worden, als belangrijke oorzaken aangedragen worden. Dit zijn belemmerde factoren zoals in hoofdstuk twee vermeld.

Jansen vertelde mij dat er geen cijfers beschikbaar zijn over het aantal deelnemers van sportstimuleringsprojecten dat doorstroomt naar sportverenigingen. Zowel de projectleiders als de sportverenigingen houden dit niet bij. Algemeen kan gesteld worden dat de doorstroom van deelnemers aan sportstimuleringsprogramma's naar verenigingen heel erg beperkt is.

5.6 Netwerkanalyse van het hockeyproject

Bij het aanbieden van de hockeyactiviteit in Geuzenveld-Slotermeer binnen Sportbuurtclub heeft vooraf en tijdens de activiteit geen netwerkanalyse plaatsgevonden. De inschrijving voor de activiteit liep volgens een vast patroon, via de basisscholen in de wijk. De samenwerking met de scholen bestond al enige tijd. Vervolgens werd de activiteit door een medewerkster van Sportbuurtclub geleid. Nadat bleek dat de activiteit een succes was, is er contact gezocht met een hockeyvereniging uit het Amsterdamse Bos. Het aanbieden van een hockeyactiviteit was een goed idee, maar over doorstroming naar een hockeyvereniging was van te voren niet nagedacht. De keuze voor desbetreffende vereniging was ingegeven door het feit dat de Sportbuurtclub medewerkster daar hockeyde.

De werkwijze van Sportbuurtclub bij de hockeyactiviteit was om met zo min mogelijk inspanning en de hulp van andere actoren resultaten te behalen. Als Sportbuurtclub het zelf niet kon organiseren werd de hulp van anderen ingeroepen. Toen de situatie zich voor deed dat de hockeyactiviteit een succes was, ging men op zoek naar de voor hen makkelijkste oplossing om dit een vervolg te kunnen geven. Het niet willen meewerken aan het opstarten van een dependance betekende het einde van de initiatief om de hockeysport een plekje in de wijk te geven.

Het maken van een netwerkanalyse, volgens het stappenplan van Oosterwijk, en het ontwikkelen van strategie had de kans op doorstroom van deelnemers aan de hockeyactiviteit naar een hockeyvereniging kunnen vergroten. Het oprichten van een dependance (of een hockeyvereniging) is niet alleen afhankelijk van één bepaalde vereniging. Er zijn nog meer hockeyverenigingen in het Amsterdamse Bos. Bij het oprichten van een nieuwe hockeyvereniging spelen de KNHB en de gemeente (het college) een belangrijke rol. De maatschappelijke achtergrond, de hockeysport groeit hard en de KNHB streeft er naar de komende tien jaar zestig nieuwe verenigingen op te richten, is gunstig. De wethouder van sport kan nog een rol vervullen. Bij het analyseren van hockeyverenigingen en hun afhankelijkheidsrelaties met anderen komt naar voren dat veel hockeyverenigingen gebruik maken van subsidiemogelijkheden van de gemeente. De wethouder zou, op advies van Sportbuurtclub, mogelijk voorwaarden aan de subsidies kunnen verbinden, bijvoorbeeld inzet bij sportstimuleringsactiviteiten.

Wanneer aan de hand van de netwerkanalyse bepaald is welk actoren een rol kunnen spelen bij het bereiken van de doelstelling doorstroom naar de sportvereniging is het de taak van de

projectleider (Sportbuurtclub) om deze actoren zover te krijgen om mee te werken. Als de hulp van de wethouder (voorwaarde aan en verstrekking van subsidies) nodig is om dat te bereiken is het van belang dat er tussen hen goede, duidelijke afspraken gemaakt worden waar de grens ligt tussen de verantwoordelijkheid van de projectleider (BOS-impuls) en de wethouder (andere subsidies), zodat de wethouder niet zonder toestemming van de projectleider BOS-geld gaat uitgeven.

De strategie van de projectleider (Sportbuurtclub) zou er niet op gericht moeten zijn om zelf, met zo min mogelijk hulp van anderen, de doelstellingen te bereiken. De belangrijkste taak van de projectleider zou moeten zijn het samenbrengen van verschillende machtsbronnen en belangen binnen een gemeenschappelijk doel: toename sportdeelname (binnen verenigingen).

5.7 Samenvattend

Het hockeyproject was onderdeel van Sportbuurtclub in Geuzenveld-Slotermeer. Sportbuurtclub paste binnen het beleid om jongeren zich, door middel van sport, beter te laten ontwikkelen en de doorstroom naar sportverenigingen te bevorderen.

De hockeyactiviteit was bedacht en werd uitgevoerd door een medewerkster van Sportbuurtclub. Omdat er in de wijk geen hockeyvereniging aanwezig was werd de activiteit in een zaal aangeboden. De activiteit was een succes, veel deelnemers. Om een vervolg aan de hockeyactiviteit werd de hockeyvereniging, waar de activiteitleidster lid van was, benaderd of zij een dependance wilde starten in Geuzenveld-Slotermeer. Toen dit niet het geval was, betekende dit het einde van het initiatief.

De strategie van Sportbuurtclub was er opgericht om met zo min mogelijk inspanning en hulp van anderen de doelstellingen te behalen, zo veel en lang mogelijk go-alone. Wanneer het echt niet anders kon werd de makkelijkste weg naar mogelijk oplossingen gekozen. Het benaderen van de hockeyvereniging waar de activiteit(bege)leidster lid was.

Het maken van een netwerkanalyse had inzicht gegeven in de belangen, machtsbronnen en afhankelijkheidsrelaties van de hockeyvereniging. Aan de hand van het uiteindelijke totaalplaatje van actoren die betrokken hadden kunnen worden om een dependance te starten, had een strategie ontwikkeld kunnen worden die meer kans op succes had gehad. Hierbij is niet onbelangrijk, de maatschappelijke achtergrond, dat de hockeysport (sterk) groeit.

5.8 Samenvatting sportstimuleringsprojecten

In dit hoofdstuk is nagegaan welke rol de verschillende actoren binnen sportstimuleringsprojecten hebben. Sportstimuleringsprojecten zijn er opgericht om de sportdeelname te bevorderen en vinden over het algemeen plaats in achterstandswijken. De projecten zijn over het algemeen wijk gebonden en gaan uit van samenwerking tussen de buurt, het onderwijs en sportaanbieders/- verenigingen.

De eindverantwoordelijkheid is in handen van de gemeente. De gemeente bepaalt de doelstellingen en (vraagt subsidiegelden bij het ministerie van VWS aan en) versterkt subsidiegelden aan de projectleiders, die hij/zij naar eigen inzicht kan besteden. In de praktijk houdt de gemeente de uitvoering in eigen hand (via wijkkantoren e.d.) of laat het aan door de gemeente gesubsidieerde/ gefinancierde organisaties over. Dit zijn New Public Management

maatregelen die passen binnen de doctrine van het primaat van de politiek. De projectleider werkt echter meer volgens het principe van democratische bemiddeling, hoewel de projectleider nog wel enigszins boven de partijen staat. De projectleider neemt contact op met actoren, waaronder scholen en sportverenigingen, waarvan hij/ zij verwacht dat zij een positieve bijdrage kunnen leveren aan het behalen van de doelstelling(en) van het project. Scholen worden benaderd om de doelgroep te bereiken. Via de scholen worden de sportstimuleringsprojecten gepromoot. Ook kunnen scholen gevraagd worden om medewerking van leerkrachten bij de programma's. Voor scholen kan medewerking aan dergelijke programma's een positieve invloed hebben op de ontwikkeling van de leerlingen en op de marktpositie van de school.

De projectleider kan sportverenigingen benaderen om gebruik te kunnen maken van hun accommodatie. Sportverenigingen kunnen ook gevraagd worden om inzet van trainers bij het begeleiden van sportactiviteiten. In de wijken waar sportstimuleringsprojecten georganiseerd worden is er vaak sprake van sportachterstand. De aanwezigheid van (veel verschillende) sportverenigingen is niet vanzelfsprekend.

Naast scholen en sportverenigingen kan de projectleider ook nog gebruik maken van kennis en kunde van andere partijen. De kennis en kunde van deze partijen kan ingezet worden bij het benaderen van de doelgroep en voor informatie over de wensen en voorkeuren van de doelgroep.

Het liefst houdt de projectleider een stevige invloed. De projectleider wordt immers afgerekend op het behalen van de doelstellingen. Om de doelstellingen te bereiken wordt bij voorkeur in een zo'n klein mogelijke kring samengewerkt. Dit beperkt het aantal actoren waarvan de projectleider afhankelijk is bij het behalen van de doelstelling. De partners zij daarnaast over het algemeen soortgelijke, gemeentelijke of door de gemeente gesubsidieerde/ gefinancierde, organisaties, met dus (deels) dezelfde belangen; inkomsten genereren en veiligstellen door mee te werken aan gemeentelijke projecten. Als het echt niet anders kan wordt een beroep gedaan op andere actoren. De medewerking van deze andere actoren is afhankelijk of de kosten-baten balans voor hen positief uitlaat. Wanneer de tijd en energie die verbonden is aan medewerking te weinig het eigenbelang dient dan zal van medewerking worden afgezien. De keuze van de projectleider voor actoren berust vaak op al bestaande samenwerkingsverbanden uit het verleden. Het maken van een netwerkanalyse waarin de belangen, machtsbronnen en onderlinge afhankelijkheidsrelaties van alle mogelijke betrokkenen in kaart worden gebracht is niet vanzelfsprekend. Wanneer dit gebeurt, is deze analyse bovendien erg wijkgeoriënteerd. Deze wijkgebondenheid wordt ingegeven doordat er samenwerking binnen de wijk is vereist, maar levert niet altijd de gewenste resultaten op, bijvoorbeeld door de afwezigheid van een bepaalde sportvereniging. Het maken van een netwerkanalyse en het vormen van een netwerk dat ook buiten de wijkgrenzen gaat biedt nieuwe mogelijkheden om de doelstellingen te behalen. Naast nieuwe kansen, ontstaan er bedreigingen en onzekerheid. De rol van de projectleider moet er opgericht zijn om alle verschillende belangen binnen één centrale doelstelling te vatten. De projectleider moet de onderlinge afhankelijkheidsrelaties, machtsbronnen op zo'n manier bij elkaar brengen dat alle actoren zich achter de centrale doelstelling scharen (faciliterende strategie). Gedurende het proces moet goed in de gaten gehouden worden dat er geen stagnatie optreedt door onderlinge spanningen of conflicten. Mocht dit zo zijn dat wordt een bemiddelde rol van de projectleider verwacht.

Hoofdstuk 6 Ervaringen uit het veld met sportstimulering onder allochtonen

In dit hoofdstuk ga ik ervaringen uit de praktijk behandelen. Het uiteindelijke doel is integratie, bij voorkeur directe participatie, van allochtone jongeren in hockeyverenigingen. Sportstimuleringsprojecten kunnen hier (mogelijk) een bijdrage aan leveren. De belangrijkste vragen aan de ervaringsdeskundigen waren:

- Met welke aspecten dient rekening gehouden te worden bij het aanbieden van sportactiviteiten binnen sportstimuleringsprojecten?
- Wat zijn de ervaringen met het aanbieden van hockeyactiviteiten?

Door mailcontact en (telefonische) interviews heb ik informatie verzameld.

De belangrijkste bevindingen en aandachtspunten zijn hieronder uitgewerkt.

6.1 Deelnemers aan sportstimuleringsprojecten

Het eerste punt dat aandacht verdient, is de samenstelling van de deelnemersgroep aan sportstimuleringsprojecten. Hierbij gaat het voornamelijk om sociaal-effectieve aspecten; met wie wil men samen sporten.

Wanneer voornamelijk meisjes de doelgroep van een (sport)activiteit zijn heeft dit gevolgen voor de manier waarop de activiteit aangeboden dient te worden.

Uit de ervaring met het hockeyproject in Amsterdam Geuzenveld-Slotermeer blijkt dat jongens over het algemeen meer deelnemen aan sportstimulerende activiteiten dan meisjes. Meisjes zijn enthousiaster naarmate de activiteiten specifiek op meisjes zijn gericht en onder begeleiding staan van een vrouw. Sekse van zowel deelnemers als activiteitbegeleiders zijn dus van belang bij het aanbieden van een sportactiviteit en de keuze voor een sport. Hans Groothuis (Watergraafsmeer) en Seger Wagenaar (noord Amsterdam) bevestigden dit.

“De inschrijvingen van jongens is altijd veel groter. Meisjes doen relatief weinig mee met de activiteiten. Alleen meidensporten zoals streetdance, zwemmen en hadden een groter percentage deelnemers. Meiden bereik je sneller wanneer je bijv. de activiteit alleen richt op meisjes met een vrouwelijk trainer.”
Claire Jansen, Sportbuurtclub, Geuzenveld-Slotermeer

6.2 Benaderen van allochtone jongeren

Naast sekse heeft ook de etniciteit van de activiteit(bege)leider invloed op het succes van de activiteit. Allochtone jongeren blijken ontvankelijker te zijn voor informatie/ (bege)leiding van een allochtoon persoon dan van een autochtoon persoon. Gesprekken met Paul Verweel en Shams Raza hebben mij dit duidelijk gemaakt. Wanneer een autochtoon persoon hen “de les leest” of uitleg geeft dan hebben zij er meer moeite mee om dit te accepteren dan wanneer een allochtoon persoon (het liefst met dezelfde etniciteit) dit doet. Een autochtoon kan als een betweter over komen, een allochtoon daarentegen kan zich (veel) beter in de positie van de allochtone deelnemers verplaatsen en hen begripvoller informeren/ overtuigen.

Het gebruikmaken van diensten van allochtone personen is niet alleen bij de (sport)activiteiten raadzaam, maar ook bij het mogelijke vervolgtraject. Wanneer het nagestreefde vervolg van een sportactiviteit lidmaatschap van een sportvereniging is, dan kan een allochtoon “tussen” persoon zeer waardevol zijn. Zowel het contact met de (potentiele) nieuwe leden als met de ouders van hen kan zeer veel baat hebben bij de inzet van een allochtone intermediair. Wanneer het informeren over het “Nederlandse” verenigingsleven door een blanke Nederlander gebeurt kan er sprake zijn van een zekere mate van vijandigheid. Daar-

naast kan er sprake zijn van een groot cultureel verschil dat tot onwetendheid en mogelijk tot onbegrip kan leiden. Hulp vanuit een etnische minderheidsgroepering, als intermediair, komt het proces zeker ten goede. De in hoofdstuk twee genoemde factoren, etniciteit, (het gebrek aan) informatie en cultuur (verschillen), verdienen zonder meer ook aandacht bij sportstimulatie van allochtone jongeren.

6.3 Doorstroom naar verenigingen

Een belangrijke doelstelling bij sportstimuleringsprojecten is dat deelname aan sportactiviteiten leidt tot doorstroom naar verenigingen, directe/ participatorische integratie. De doorstroom van deelnemers van sportstimuleringsprojecten naar verenigingen wordt over het algemeen niet bijgehouden. Vanuit het veld, projectleiders (o.a. Claire Jansen; Geuzenveld-Slotermeer en Hans Groothuis; Watergraafsmeer), wordt aangegeven dat de doorstroom echter minimaal is.

Eén van de voornaamste oorzaken hiervan is dat de stap van de sportstimuleringsactiviteit naar de vereniging te groot is. Sportactiviteiten worden lang niet in alle gevallen aangeboden op de accommodatie waar een vereniging van de desbetreffende sport zit. Daarnaast worden de activiteiten in veel gevallen niet verzorgd door trainers/ kader van de desbetreffende sportvereniging. Wanneer een deelnemer enthousiast over een sport is dan is de stap naar de sportvereniging groot, omdat men op een heel nieuwe locatie komt, de weg niet kent, en ook geen vertrouwde gezichten tegenkomt.

De verenigingen zouden meer betrokken moeten worden bij de sportactiviteit van 'hun' sport. Dit is moeilijk omdat verenigingen over het algemeen geen trainers/ kader ter beschikking hebben om dergelijk activiteiten te steunen. Het alles naar wens laten verlopen op de eigen vereniging is al moeilijk genoeg. Ook de beschikbaarheid van de accommodatie na schooltijd is een probleem. Op verenigingen wordt na schooltijd door de leden zelf getraind.

Om de doorstroom van deelnemers naar verenigingen te bevorderen moeten verenigingen een grotere rol gaan spelen tijdens de sportactiviteit zelf. Zij kunnen dit echter niet geheel op eigen kracht, zij hebben hierbij ondersteuning (van de overheid en sportbonden) nodig.

Een ander groot probleem dat zich voordoet is dat allochtone ouders niet bekend zijn met het Nederlandse verenigingsleven. Ouders van jongeren uit etnische minderheidsgroepen zijn onbekend met het verenigingsleven in Nederland en wat de waarde van een lidmaatschap, onder meer sociaal-culturele integratie, kan zijn. Zij zijn niet op de hoogte van wat hen verwacht wordt, waaronder contributie betalen, rijbeurten en/of bardiensten, wanneer hun kind lid wordt van een vereniging.

"...al snel bleek dat dit niet onze doelgroep is, hoewel alle kinderen welkom zijn. Wij vragen echter ook een inbreng van de ouders (rijdienst, begeleiding). Dat gaf grote problemen. Kinderen hadden vaak geen vervoer, ouders vaak onbekend met verenigingsleven. Kortom, het bleef bij een kennismakingsbezoek/training."

Ditty van Dijk, Secretaris AH&BC

Om allochtone jeugdleden te kunnen behouden zullen de ouders van hen (bij voorkeur door een allochtoon) geïnformeerd moeten worden over het Nederlandse verenigingsleven en overtuigd moeten worden van wat de (meer)waarde van lidmaatschap van een sport/ hockeyvereniging is. Het benaderen van (allochtone) ouders is een erg energieverblindende en tijdrovende inspanning. (hockey)Verenigingen hebben al moeite om hun vrijwilligersbestand op een dusdanig niveau te krijgen of te houden om de vereniging draaiende te houden. Daarnaast groeien de meeste hockeyverenigingen (erg) hard zodat zij energie moeten gaan

stoppen in accommodatie voorbereiding. Bestuursleden van verschillende hockeyverenigingen gaven aan dat zij hun handen vol hebben aan interne aangelegenheden als het in stand houden en/of voorbereiden van het vrijwilligersbestand en de capaciteit van de accommodatie.

Het werven van nieuwe (allochtone) leden heeft bij veel verenigingen geen prioriteit. Dit bleek uit de strategische sessie bijeenkomst die ik in november heb bijgewoond, het interview met de heer Bartels en gesprekken met Shams Raza en Paul Verweel.

Een andere oorzaak voor de zeer beperkte doorstroom van deelnemers aan sportstimuleringsactiviteiten naar sportverenigingen is dat dergelijke activiteiten over het algemeen in sociaal en economische achterstandswijken worden aangeboden. De kosten van lidmaatschap van een sportvereniging zijn voor deze mensen een aanzienlijke kostenpost. Van subsidies en fondsen die lidmaatschap van een sportvereniging financieren zijn deze mensen vaak niet op de hoogte (Hans Groothuis).

Voor allochtonen geldt bovendien dat zij niet (erg) bekend zijn met het Nederlandse verenigingsleven.

De kosten van een lidmaatschap, onbekendheid met de Nederlandse sportcultuur zijn, naast het gebrek aan betrokkenheid van verenigingen bij sportstimuleringsactiviteiten, oorzaken van een beperkte doorstroom van deelnemers naar verenigingen.

6.4 Allochtone verenigingen

In de praktijk blijkt het moeilijk te zijn voor 'witte' hockeyverenigingen om allochtone leden te behouden. Daarnaast blijkt uit onderzoek dat sommige groepen allochtonen er de voorkeur aan geven om binnen de eigen groep te sporten. In de voetbalsport is het niet ongebruikelijk dat verschillende etnische groeperingen allochtone verenigingen oprichten (competitieve integratie). Hoewel dit niet de meest vergaande en wenselijke vorm van integratie is, mag de waarde hiervan niet onderschat worden.

Paul Verweel is van mening dat allochtone verenigingen (competitieve integratie) integratie meer bevorderen dan vaak verondersteld wordt. Hij komt tot de conclusie dat, in tegenstelling tot de overheersende opvatting dat sport in eigen kring verenigingen slecht zou zijn voor de integratie in Nederland, allochtone sportclubs weldegelijk inburgering bevorderen. De leden van allochtone verenigingen zijn vaak van verschillende etnische afkomst en sociale lagen. Met elkaar bespreken zij problemen waar zij in het dagelijkse leven tegen aanlopen.

Daarnaast is het naar de mening van Verweel verstandig, wanneer er voor gekozen wordt om een allochtone vereniging op te richten, hen niet met "tweede hands" spullen tevreden te stellen. Uit het voorzien in een goede accommodatie spreekt respect en geeft de gebruikers hiervan een zekere verantwoordelijkheid. Dit zal de inzet en betrokkenheid van de leden vergroten.

In de praktijk is echter wel gebleken dat het van belang is dat nieuwe allochtone verenigingen ondersteuning krijgen om zich het Nederlandse verenigingsleven, met zijn geschreven en ongeschreven regels, eigen te maken.

Wanneer door problemen met acceptatie of een sterke voorkeur voor sporten binnen de eigen kring het oprichten van allochtone verenigingen door allochtonen wenselijk wordt geacht dan moet dit serieus overwogen worden. Ook competitieve integratie is een vorm van integratie.

6.5 Hockey binnen sportstimuleringsprojecten

Naast deze algemene ervaringen met sportstimuleringsprojecten is er ook ervaring met specifieke hockeyactiviteiten opgedaan. De hockeysport maakt over het algemeen geen deel uit van sportstimuleringsprojecten. Sportstimuleringsprojecten/-activiteiten vereisen in veel geval-

len een samenwerking op wijk/buurt niveau. In de wijk aanwezige sportverenigingen worden benaderd om deel te nemen/ hun medewerking te verlenen aan deze projecten. Over het algemeen zijn er geen hockeyverenigingen gevestigd in wijken waar sportstimuleringsprojecten worden georganiseerd.

“Het is tot slot in eerste instantie niet mogelijk om hockey te betrekken bij het BOS project in Gein, omdat we eerst de lokale sportorganisaties willen betrekken. Hockey heeft nog geen plek in ZO. Wanneer de scholen en jongeren wel graag willen hockeyen dan zoeken we contact.”

Chris Kaper, junior beleidsmedewerker sport & recreatie, zuidoost amsterdam

“Bijkomend feit is dat er in het centrumgebied geen hockeyvelden/verenigingen zijn.”

Maaïke van Elteren, Coördinatiebureau Centrum Rotterdam

Uit ervaring met hockey in het kader van Sportbuurtclub in het stadsdeel Geuzenveld-Slotermeer werd duidelijk dat voor het welslagen van het (vervolg) project/ traject een hockeyvereniging vereist was.

“...uit onze ervaring is gebleken dat er in de buurt een vereniging zal moeten zijn, dan kan hockey voor de jeugd aangeboden worden.”

Claire Jansen, Stadsdeel Geuzenveld-Slotermeer.

Wanneer er wel een hockeyvereniging (F.I.T) in een wijk/ stadsdeel is (Amsterdam-Noord) waar sportstimuleringsprojecten worden georganiseerd, wordt er wel gebruik gemaakt van de accommodatie, maar zelden wordt er ook daadwerkelijk hockey binnen het programma aangeboden. De vraag is er niet naar.

“wij organiseren incidenteel hockey-activiteiten op scholen. De vraag is er niet.”

Seger Wagenaar, Sportbuurtwerk, noord amsterdam

Dat allochtonen niet (snel) vanuit zichzelf gaan/ willen hockeyen, valt ook af te leiden uit het feit dat de aanwezigheid van hockeyverenigingen, bijvoorbeeld FIT, in wijken met veel allochtonen niet leidt tot een (vanzelfsprekende) toename van het aantal allochtone leden binnen deze verenigingen.

In enkele wijken hebben sportprojectleiders op eigen initiatief hockey aangeboden. Wanneer hockey aangeboden wordt binnen sportstimuleringsprojecten dan blijkt de hockeysport wel (goed) aan te slaan.

“Wij hebben op straat wel veel hockey-activiteiten gedaan en die slaan wel goed aan bij deze groep. Opvallend is wel dat de activiteit snel gaat vervelen en er dan vervelend gedrag gaat ontstaan. Dat kan met een stick al snel uit de hand lopen.”

Seger Wagenaar, Sportbuurtwerk, noord amsterdam

“Ik weet wel dat bv. uni-hockey enigszins aanslaat bij jongeren.”

Richard Makkinga, DMO Utrecht

De sport hockey is een succes geweest...

Claire Jansen, Stadsdeel Geuzenveld-Slotermeer

Paul Verweel en Shams Raza gaven aan dat zij verwachten dat wanneer allochtone jongeren in contact gebracht worden met hockey, de hockeysport aan zal slaan bij de jongeren. Jonge-

ren vinden het over het algemeen leuk om te sporten. De voorkeur voor bepaalde sporten heeft, volgens Verweel en Raza, vaak te maken met de sportcultuur in het land van herkomst, de aanwezigheid van sporthelden met dezelfde etniciteit en onbekendheid met andere sporten.

6.6 Samenvattend

Deelnemers aan sportstimuleringsactiviteiten zijn voornamelijk jongens. Wanneer allochtone meisjes bereikt moeten worden dan is het aan te raden om de activiteit te laten (bege)leiden door een (allochtone) vrouw.

Hockey wordt niet vaak aangeboden binnen sportstimuleringsprojecten. De voornaamste oorzaken hiervan zijn, dat er geen vraag naar hockeyactiviteiten is en dat er maar weinig hockeyverenigingen in wijken, waar de sportstimuleringsprojecten lopen, gevestigd zijn. Wanneer hockey aangeboden wordt blijkt deze activiteit wel aan te slaan.

De doorstroom van deelnemers aan sportstimuleringsactiviteiten naar verenigingen, vaak een doel van de programma's, is erg beperkt. Een oorzaak hiervan is dat de stap van deelname aan een sportactiviteit naar de vereniging te groot is. Onbekendheid van allochtone ouders met het Nederlandse verenigingsleven en subsidies en fondsen, die geld ter beschikking stellen om tegemoet te komen in de kosten van lidmaatschap, is een andere oorzaak van de beperkte doorstroom van (allochtone) jongeren doorstromen naar lidmaatschap van een vereniging. Een aantal in hoofdstuk twee genoemde belemmerende factoren, informatie, cultuur en kosten, voor sportdeelname onder allochtonen komen hier duidelijk naar voren.

In de praktijk, bijvoorbeeld bij het voetballen, geven bepaalde groepen allochtonen aan dat zij liever in de 'eigen kring' sporten. Het oprichten van allochtone verenigingen (competitieve integratie), met ondersteuning van een 'Nederlandse' vereniging, biedt hiervoor een oplossing. Ook deze allochtone verenigingen leveren een bijdrage aan de integratie van allochtonen.

Hoofdstuk 7 Conclusie en aanbevelingen

In dit hoofdstuk geef ik antwoord op de vraag of sportstimuleringsprogramma's van de overheid de integratie binnen de hockeysport kunnen bevorderen. Het antwoord op deze vraag is gebaseerd op de verkregen inzichten per deelvraag.

7.1 Conclusie

De eerste deelvraag luidde *Hoe staan "witte" hockeyverenigingen tegenover (het werven van) allochtone leden?*. Wanneer er naar gestreefd wordt om meer allochtonen lid te laten worden van een hockeyvereniging is de houding van de "witte" hockeyverenigingen ten opzichte van allochtone leden(werving) van belang.

Algemeen kan geconcludeerd worden dat hockeyverenigingen in principe niets tegen allochtone leden hebben, maar dat zij niet erg enthousiast zijn om energie en tijd te stoppen in het werven en behouden van hen.

Omdat de hockeysport groeit, is er voor hockeyverenigingen geen noodzaak om zich op nieuwe doelgroepen te richten om het ledenbestand op peil te houden. Daarnaast zorgt de groei ervoor dat het voor hockeyverenigingen vaak al een hele opgave is om alles binnen de eigen vereniging goed draaiende te houden.

Om integratie van allochtonen in de hockeysport te bevorderen moeten hockey verenigingen van hun kant ook mee werken aan de integratie van allochtonen. Van hen wordt dan verwacht dat zij zich 'open' stellen voor allochtonen en actief hun best doen om hen als leden te werven en te behouden; sociaal-culturele integratie om structurele integratie te bewerkstelligen. Zij kunnen en/of willen dit op dit moment (nog) niet.

Wat zijn de (hockey)sportvoorkeuren van allochtone jongeren? was de tweede deelvraag.

Uit de enquête is naar voren gekomen dat de sportdeelname onder allochtone meisjes, in het bijzonder Turkse meisjes, achter blijft bij die van allochtone jongens en autochtone jongeren. Onder de mannelijke respondenten waren het ook Turken die het minst aan sport doen. De voornaamste reden om niet aan sport te doen is tijdgebrek.

Onder sportende allochtone jongeren, zowel bij jongens als meisjes, is voetbal heel populair. Voor jongens, ongeacht etniciteit, is het goed zijn in een sport, een structureel aspect van sociale integratie in sport, een heel belangrijke reden om desbetreffende sport te beoefenen. Voor meisjes is, het sociaal-affectieve aspect van sociale integratie in sport, gezelligheid belangrijker dan het goed zijn in de sport.

Ondanks enkele aanwijzingen wordt het beeld, dat uit andere onderzoeken naar voren komt, dat bepaalde groepen allochtonen een voorkeur hebben voor het sporten in eigen kring niet duidelijk bevestigd.

Allochtone jongens, voornamelijk Turken en Marokkanen, sporten het meest van alle groepen op straat. Allochtone meisjes sporten echter zelden op straat, maar zijn relatief vaak lid van een sportvereniging. Dit laatste wordt niet door andere onderzoeken onderschreven.

Een groot deel van de respondenten heeft weleens gehockeyd. In veruit de meeste gevallen was dit tijdens de gymles op school. Het merendeel van hen, zowel onder de autochtonen als de allochtonen, vond het leuk. Over het algemeen vonden de jongens het hockeyen leuker dan de meisjes en de allochtonen het leuker dan de autochtonen. Onder Turkse meisjes was echter relatief de grootste groep die aangaf het hockeyen niet leuk gevonden te hebben. Wanneer naar etniciteit gekeken wordt dan waren de Surinamers het meest enthousiast.

Redenen waarom er dan, ondanks dat veel allochtone respondenten aangeven hockey leuk te vinden, weinig allochtonen lid zijn van een hockeyvereniging komen overeen met de belemmerende factoren voor sportdeelname van allochtonen. Onbekendheid van allochtonen met hockey, het ontbreken van allochtone hockeyhelden, de verwachting dat zij zich niet thuis zullen voelen of niet welkom zijn op "witte" hockeyverenigingen of zelfs helemaal niet in de hockeywereld, hebben hier allemaal mee te maken. Het zijn dus voornamelijk sociaal-culturele aspecten die hierbij een rol spelen.

Om de hockeysport onder allochtonen te promoten wordt door de respondenten aangeraden om meer aandacht in de media te krijgen, opendagen op hockeyverenigingen te organiseren en hockey tijdens de gymles en buurtactiviteiten aan te bieden.

De derde deelvraag luidde *Welke rol hebben de verschillende actoren binnen sportstimuleringsprogramma's?*

De eindverantwoordelijkheid voor sportstimuleringsprogramma's is in handen van de gemeente. De gemeente laat de uitvoering van de projecten doorgaans over aan aangewezen projectleiders; New Public Management. Dit zijn vaak wijkkantoren of wijkwelzijnsorganisaties. Deze laatste hebben een financiële afhankelijkheidspositie van de gemeente.

De centrale actor binnen sportstimuleringsprojecten is de projectleider. Het is de taak van de projectleider om verschillende actoren bij elkaar te brengen die een bijdrage kunnen leveren aan het behalen van de doelstelling(en) van het project/programma.

Scholen worden gevraagd mee te werken om de doelgroep te benaderen en/ of de inzet van leerkrachten bij activiteiten.

Sportverenigingen worden benaderd om gebruik te mogen maken van de accommodatie en de inzet van trainers bij activiteiten. Sportverenigingen geven in veel gevallen aan echter geen trainers te willen/ kunnen leveren.

Naast scholen en sportverenigingen kan de projectleider ook andere partijen benaderen, die over deskundigheid beschikken, die kunnen bijdragen aan betere resultaten.

De projectleiders houden graag zoveel mogelijk controle over de uitvoering van het programma. Zij worden immers afgerekend op de resultaten. Samenwerking vindt over het algemeen in een dergelijk klein mogelijke kring plaats. Partners zijn in de meeste gevallen gemeentelijke of door de gemeente gesubsidieerde organisaties. Van hen wordt verwacht dat zij zonder problemen meewerken.

Sportstimuleringsprogramma's zijn daarnaast vaak in principe gebaseerd op samenwerking op wijkniveau tussen de buurt, onderwijs en sport. In de wijken waar de programma's lopen zijn doorgaans maar weinig sporten vertegenwoordigd. Door de wijkgericht maken sporten die niet in de wijk gevestigd zijn geen onderdeel uit van het programma. Door ook buiten de wijkgrenzen te (mogen) kijken kunnen nieuwe mogelijkheden/ kansen ontdekt worden.

Het sportaanbod is over het algemeen bovendien vraag gerelateerd. Het op eigen initiatief aanbieden van sporten kan echter ook goed aanslaan en mogelijkheden bieden om jongeren aan het sporten te krijgen.

Een uitgebreide netwerkanalyse biedt nieuwe mogelijkheden/ kansen, maar zorgt echter ook voor onzekerheden en bedreigingen. Meer partijen, met verschillende belangen en machtsbronnen, betekent meer en andere onderlinge afhankelijkheidsrelaties. De projectleider moet er zorg voor dragen dat alle actoren zich in de centrale doelstelling kunnen vinden en dat eigen belangen voldoende gediend worden. Het proces/project mag niet stagneren door onderlinge spanningen/ tegenstrijdigheden. Dit kan bereikt worden door een combinatie van coöperatieve en faciliterende strategieën.

De laatste deelvraag was *Wat zijn de ervaringen in de praktijk met initiatieven om allochtonen in sport te laten integreren?*

Het zijn voornamelijk jongens die deelnemen aan sportstimuleringsprogramma's. Allochtone meisjes zijn het best te bereiken door een activiteit alleen voor meisjes te organiseren en onder leiding van een (allochtone) vrouw te laten plaatsvinden.

Sportstimuleringsprojecten zijn in principe wijkgericht. Daarnaast zijn de sporten die binnen sportstimuleringsprojecten worden aangeboden vraag gerelateerd. Naar hockey is in de praktijk weinig vraag en hockeyverenigingen zijn maar zelden in dergelijke wijken gevestigd. Wanneer hockey aangeboden wordt blijkt de activiteit wel goed te worden bezocht.

De doorstroom van deelnemers aan sportstimuleringsactiviteiten naar sportverenigingen, vaak een vooraanstaand doel van de programma's, is erg beperkt. Een belangrijke oorzaak hiervan is dat de stap van deelname aan de activiteit naar lidmaatschap van een sportvereniging te groot is. Onbekendheid van allochtone ouders met het Nederlandse verenigingsleven en subsidies en fondsen zijn hier mede debet aan. Daarnaast moeten sportverenigingen, om integratie in en door middel van sport te laten slagen, hun kant van integratie actiever en beter invullen.

Wanneer gemengd sporten niet haalbaar is of de voorkeur uitgaat naar in eigen kring sporten, dan bieden allochtone verenigingen een oplossing. Deze verenigingen leveren ook een positieve bijdrage aan de integratie van de allochtonen.

In de praktijk blijken inderdaad de in hoofdstuk twee genoemde belemmerende factoren voor sportdeelname onder allochtone een rol te spelen. Om allochtonen aan het sporten te krijgen moet er veel aandacht zijn voor sociaal-culturele aspecten.

Mijn conclusie met betrekking tot de hoofdvraag *Kunnen sportstimuleringsprogramma's van de overheid de integratie van allochtone jongeren in de hockeysport bevorderen?* is: Sportstimuleringsprogramma's van de overheid kunnen de integratie van allochtone jongeren in de hockeysport bevorderen, maar dit gebeurt in de praktijk niet. De voornaamste oorzaken hiervan zijn:

- Hockey wordt zelden binnen sportstimuleringsprojecten aangeboden.
- De stap van deelname aan een sportactiviteit naar lidmaatschap van een sportvereniging is (te) groot.

7.2. Aanbevelingen

Om de integratie, het lidmaatschap van een hockeyvereniging, van allochtonen in de hockeysport te bevorderen kom ik met aanbevelingen. De aanbevelingen hebben betrekking op meer dan alleen de sportstimuleringsprogramma's zelf. Zo is het van belang dat de vraag naar hockey gestimuleerd wordt. De sporten die immers binnen sportstimuleringsprogramma's worden aangeboden zijn over het algemeen vraag gerelateerd en naar hockey is weinig vraag.

Om directe participatie van allochtone jongeren binnen (hockey)verenigingen te bereiken moet er ook aandacht zijn voor de doorstroming van allochtone deelnemers aan sportstimuleringsprogramma's naar verenigingen.

Na het geven van aanbevelingen voor het gehele traject van kennismaking met hockey, om de vraag te stimuleren, tot de werven van allochtone deelnemers aan sportstimuleringsprogramma's als lid, behandel ik per actor wat van hen verwacht wordt. Tot slot geef ik een overzicht.

7.2.1 Eerste kennismaking met hockey

Om de vraag naar hockey binnen sportstimuleringsprogramma's te bevorderen moeten allochtonen kennis maken met hockey. Dit kan tijdens gymnastiek lessen op school. Veel respondenten, zowel allochtonen als autochtonen, geven aan dat zij hockey tijdens de gym leuk vinden. Meer aandacht in de media voor hockey kan de vraag naar hockey tijdens bij de gymlessen vergroten. Allochtone respondenten verwachten dat meer media-aandacht de vraag naar hockeyactiviteiten kan bevorderen.

Ook kan er vanuit de KNHB meer aandacht gericht worden op (basis)scholen.

7.2.2 Hockeyactiviteit binnen een sportstimuleringsproject

De sporten die binnen sportstimuleringsprojecten worden aangeboden, zijn over het algemeen vraag gerelateerd. Naar hockey is over het algemeen weinig/ geen vraag. Projecten waarbij hockey op eigen initiatief is aangeboden, blijken goed aan te slaan.

De hockeyactiviteit kan bijvoorbeeld bestaan uit gedurende zes a zeven weken wekelijks een uurtje hockeytraining/ wedstrijdje. Vooraf aan de ongeveer zeven weken durende cyclus dienen scholieren zich in te schrijven. Dit voorkomt vrijblijvendheid en zorgt ervoor dat de ouders benaderd kunnen worden. De activiteit dient (mede) begeleid te worden door een trainer van en, bij voorkeur, op een hockeyvereniging in de (dichtbijzijnde) buurt. Als het mogelijk is (in samenwerking met een) tophockeyer. Dat er weinig hockeyverenigingen in wijken zijn waar veel allochtonen wonen vormt hierbij een obstakel. Bij het oprichten van nieuwe hockeyverenigingen en/of dependances van bestaande verenigingen kan hier rekening mee gehouden worden.

Als er allochtone meisjes bereikt willen worden dan is het verstandig om de activiteit alleen voor meisjes te organiseren en door een vrouw (mede) te laten begeleiden. Het meest ideaal is een vrouw van allochtone afkomst. Een (mede) begeleider van allochtone afkomst verdiend overigens altijd de voorkeur. Voor de hockeyactiviteit zal het moeilijk zijn een allochtone trainer te vinden. Er zijn immers maar weinig allochtone hockeyers. Iemand van allochtone afkomst die tijdens de activiteit helpt is in dit geval dan heel sterk aan te raden.

Wanneer de activiteit ten einde loopt moeten de ouders van de deelnemers geïnformeerd worden over lidmaatschap van een (hockey)vereniging. Welke meerwaarde een lidmaatschap van een vereniging heeft voor een kind, maar ook wat van hen, als ouders, verwacht wordt. Het stimuleren van ouders om te participeren wordt ook in het programma *Meedoen allochtone jeugd door sport* genoemd. Daarnaast moeten de ouders op de hoogte gebracht worden van bestaande subsidies en fondsen die tegemoet kunnen komen in de kosten van een lidmaatschap. Dit kan het best gedaan worden door iemand van allochtone afkomst.

7.2.3 Doorstroom naar een hockeyvereniging

Doordat de vereniging nauw betrokken wordt bij de activiteit is de stap naar de vereniging minder groot. Voor de deelnemers aan de hockeyactiviteit die overwegen om lid te worden van de hockeyvereniging, kan een rittenkaart ingesteld worden. Gedurende enkele weken trainen zij dan mee met een team van de hockeyvereniging dat qua niveau het dichtst bij hen in de buurt komt. Tijdens deze periode maken zij kennis met hoe het er op de vereniging aan toe gaat. Na deze weken van meedoen met trainingen moet dan besloten worden of deze persoon al dan niet lid wil worden en of ouders willen voldoen aan wat van hen verwacht wordt.

Ik realiseer mij dat dit binnen de hockeysport lastig is. Ten eerste werken veel hockeyverenigingen met wachtlijsten. Daarnaast is het niet mogelijk om midden in een seizoen lid te worden. Maar wanneer er nieuwe verenigingen/ dependances in wijken waar veel allochtonen wonen worden opgericht biedt dit mijn inziens toch mogelijkheden. De kans op wachtlijsten bij deze nieuwe verenigingen/ dependances is klein(er). Voor het probleem van het niet (volledig)lid kunnen worden midden in een seizoen, biedt trainingslidmaatschap voor de rest (van het lopende) seizoen mogelijk een oplossing.

7.3 Aanbevelingen per actor

Nu ga ik per actor aangeven wat van hen verwacht wordt om de integratie van allochtone jongeren in de hockeysport mogelijk te maken.

7.3.1 Hockeyverenigingen

Om allochtonen structureel te integreren, te laten participeren, in de hockeysport is de inzet van de hockeyverenigingen vereist. Ten eerste wordt van hen verwacht dat zij een actieve rol spelen bij de sportstimuleringsactiviteiten. Daarnaast wordt van de hockeyverenigingen verlangd dat zij ook energie en tijd stoppen in het werven en behouden van allochtone leden.

Doorstroom van deelnemers aan een hockeyactiviteit naar de vereniging kan vergroot worden door hockeyverenigingen nauw te betrekken bij de activiteit. De bijdrage van een hockeyvereniging bestaat nu, over het algemeen, hoogstens uit het (tegen vergoeding) beschikbaar stellen van de accommodatie voor andere sportactiviteiten. Hockey wordt immers niet vaak aangeboden binnen sportstimuleringsprojecten. Wanneer een hockeyactiviteit wordt aangeboden, wordt deze, over het algemeen, door een (sport)medewerker(s) van de gemeente of van een organisatie, die gesubsidieerd wordt door de gemeente, geleid. Wanneer mensen van een hockeyvereniging hierbij helpen en de activiteit op een hockeyvereniging

wordt georganiseerd, dan wordt de stap naar lidmaatschap van de vereniging verkleind. Hockeyverenigingen moeten openstaan voor sportstimuleringsprojecten en aangeven dat zij mee willen werken aan sportstimuleringsactiviteiten.

Het informeren en overtuigen van ouders van (potentiele) nieuwe leden, van de waarde van lidmaatschap van een vereniging, is ook van belang gebleken bij de doorstroom naar lidmaatschap van een vereniging. Van verenigingen wordt verwacht dat zij ook hier een actieve rol vervullen.

Het werven van allochtone leden bestaat niet enkel uit het informeren en overtuigen van de waarde van een lidmaatschap. Om allochtonen daadwerkelijk als lid te kunnen verwelkomen zullen zij zich welkom en thuis moeten voelen (zie hoofdstuk 4). Aan het zich niet thuis voelen van allochtone (nieuwe) leden kan de hockeyvereniging wat doen door met deze leden in gesprek te treden en naar oplossingen voor eventuele problemen te zoeken, waar beide partijen zich in kunnen vinden. Voor de vereniging is het immers van belang dat nieuwe leden, maar ook de oude leden het naar hun zin hebben. Op jongere leeftijd zal het zich niet thuis voelen van allochtone leden minder ter sprake komen dan op oudere leeftijd. Het op jonge leeftijd beginnen met hockeyen bij een hockeyvereniging kan het zich thuis voelen op oudere leeftijd vergemakkelijken. De allochtonen kunnen dan de ontwikkeling van de vereniging beïnvloeden en andersom heeft de vereniging ook invloed op de ontwikkeling van allochtone leden. Voorwaarde hierbij is wel dat er van beide kanten rekening met elkaar gehouden wordt.

Als allochtonen aangeven dat zij zich niet thuis (zullen) voelen op een hockeyvereniging kan dit deels te maken hebben met onbekendheid. De allochtone respondenten gaven aan dat onbekend met de sport een belangrijke reden is dat allochtonen niet hockeyen. Daarnaast hebben de allochtonen die wel eens gehockeyd hebben alleen in schoolverband gehockeyd. Wanneer allochtonen het hockeyspelletje wel kennen, is het niet vanzelfsprekend dat zij ook de hockeycultuur kennen. Mogelijk dat hockey dichterbij de allochtonen brengen, meer media-aandacht, zichtbaarheid in de wijk (hockeyvereniging en/of meer hockeyactiviteiten begeleid door hockeyers) en open dagen op verenigingen de onbekendheid met hockey en de hockeycultuur kunnen verminderen.

Wanneer allochtonen zich echt niet thuis voelen op een hockeyvereniging of liever in de eigen kring sporten bestaat de mogelijkheid nog van allochtone hockeyverenigingen, competitieve integratie. De voorkeur hierbij gaat dan uit naar een dependance. Op deze manier wordt de 'nieuwe' vereniging bijgestaan door de 'moeder' vereniging die hen wegwijs kan maken en ondersteunen.

Een andere, wat minder vergaande, mogelijkheid voor het in eigen kring sporten is het samenstellen van een allochtoon team binnen een bestaande hockeyvereniging, organisatorische integratie. Het in eigen kring sporten wordt belangrijker naarmate de leeftijd hoger wordt.

Wanneer een (hockey)sportvereniging nauw betrokken is bij de organisatie/ het (bege)leiden van de activiteit is het beter na te gaan of er doorstroming plaats vindt. Directe integratie vindt alleen plaats als de verenigingen tijd en energie steken in het wegwijs maken van en het blijven communiceren met de nieuwe allochtone leden. Wanneer de verenigingen de sportstimuleringsactiviteit (mede)begeleiden dan zijn de resultaten van het beleid met het doel doorstroom naar verenigingen ook beter meetbaar.

Van verenigingen wordt veel verwacht. Zij geven echter aan dat zij hier geen tijd en mankracht voor hebben. Bovendien levert het hen (te) weinig op, in verhouding met de energie

die erin gestopt wordt. Om de verenigingen toch zover te krijgen dat zij meewerken, kunnen de gemeenten van belang zijn.

7.3.2 Projectleider, gemeente en centrale overheid

De overheid, projectleiders, gemeenten en de centrale overheid, kunnen een rol spelen bij de integratie van allochtonen in de hockeysport. Om allochtonen meer te laten participeren in sportverenigingen zijn de verenigingen de spil. In wijken waar sportstimuleringsprojecten lopen zijn over het algemeen minder sportverenigingen dan in andere wijken. Om over hockeyverenigingen in deze wijken maar te zwijgen. Bij het aanbieden van sportactiviteiten moet aan de hand van een netwerkanalyse nagegaan worden welke sporten er bij de projecten aangeboden kunnen worden. Per sport moet deze analyse opnieuw uitgevoerd worden, onder meer omdat de (maatschappelijke) context, (o.a. ledenaantallen en groeipotentie) per sport kan verschillen. Bij de keuze van een sport en de netwerkanalyse dient rekening gehouden te worden met de vraag van de doelgroep, maar ook met ervaringen met deze, maar ook met 'onbekende' sporten bij andere projecten. Aan de hand van de netwerkanalyse kan dan een strategie ontwikkeld worden die de meeste kans op succes biedt.

De rol van gemeentelijke projectleider moet er in belangrijke mate op gericht zijn verenigingen zover te krijgen dat zij willen meewerken. De strategie zal een combinatie van coöperatieve en faciliterende strategieën zijn. Enerzijds zijn er subsidiegelden beschikbaar om de kosten, verbonden aan de deelname voor verenigingen, (deels) te vergoeden. Anderzijds kunnen in het netwerk actoren op genomen worden waarmee een vereniging een sterke afhankelijkheidsrelatie heeft en die de verenigingen kan overtuigen/'dwingen' mee te werken. Mocht een vereniging niet mee willen werken dan kan, in het geval van hockey, de projectleider de KNHB inschakelen. De KNHB hecht immers waarde aan het stimuleren van (hockey)sport deelname onder allochtonen.

Daarnaast kan de projectleider de gemeente (wethouder van sport) verzoeken voorwaarde te stellen bij het verstrekken van subsidies en/ of financiering van (accommodaties) van verenigingen. Wanneer een vereniging een nieuw veld wil en daarbij (financiële) hulp van de gemeente nodig heeft, dan kan de wethouder van sport als voorwaarde stellen dat de vereniging zich inzet voor een sportactiviteit in de (dichtst bijzijnde) wijk. Wanneer de hulp van de wethouder wordt ingeschakeld, moeten er wel goede afspraken over subsidiegelden/-potjes gemaakt worden tussen de wethouder en de projectleider.

De wethouder van sport heeft, naast onder andere de wethouder van ruimtelijke ordening, ook een belangrijke stem in de aanleg van nieuwe accommodaties. Aangezien de KNHB zestig nieuwe verenigingen in de komende tien jaar er bij wil, liggen hier sturingsmogelijkheden (richting wijken met veel allochtonen) voor de gemeente.

De centrale overheid, het ministerie van VWS, doet er goed aan om de sterke nadruk die er ligt op de wijkgebondenheid enigszins te verminderen. De wijkgebondenheid beperkt de keuze in het aantal sporten dat aangeboden kan worden binnen sportstimuleringsprojecten. Het accent binnen de samenwerkingsverbanden wordt echter wel steeds meer richting de sport verschoven.

Daarnaast kunnen er convenanten gesloten worden met sportbonden en -koepels om de sportdeelname onder allochtone te bevorderen.

Wanneer verenigingen mee (willen) werken moet de projectleider overstappen naar een meer faciliterende strategie. De verenigingen moeten de spil binnen de activiteit zijn en de gemeente moet zorgen dat de randvoorwaarden in orde zijn. Zij moeten bijvoorbeeld de

inschrijvingen via scholen regelen. Vooraf inschrijven voorkomt vrijblijvendheid. Daarnaast beschikt men over adresgegevens die bij het benaderen van ouders van belang zijn. Ook bij het informeren en/of overtuigen van allochtone ouders over het nut van lidmaatschap van een vereniging en het informeren over subsidiemogelijkheden moet de gemeentelijke projectleider mogelijk zelf ondersteuning verzorgen of dit door andere actoren uit het netwerk laten doen.

7.3.3 De KNHB

De KNHB kan op verschillende manieren een bijdrage leveren om allochtonen aan het hockeyen te krijgen.

Ten eerste kan de KNHB verenigingen ondersteunen. De KNHB kan mensen in dienst nemen die zich gaan bezig houden met het (helpen) verzorgen van hockeyactiviteiten binnen sportstimuleringsprogramma's. De voorkeur gaat hierbij uit naar allochtonen, zowel mannelijke als vrouwelijke. De taak van de activiteit(be)geleider is het bijbrengen van kennis van en over hockey (leuke oefeningen) zelf, informatie verstrekken over welke subsidies en fondsen er zijn om contributiekosten te vergoeden en wat van leden en ouders op verenigingen wordt verwacht. Allochtone ouders moeten overtuigd worden van de waarde van lidmaatschap voor hun kind. De activiteit(be)geleider moet ook fungeren als contactpersoon tussen (potentiële) nieuwe leden, hun ouders en de vereniging. Deze persoon neemt een aantal functies, die in de netwerkanalyse van de projectleider naar voren komen, voor zijn/ haar rekening. De KNHB kan er voor kiezen om deze functies in de eigen organisatie in te bedden zodat deze specifiek op de hockeysport kunnen worden afgestemd. Binnen verenigingen en onder andere actoren in het netwerk, rondom sportstimuleringsactiviteiten, is de kans immers klein dat er allochtonen zijn die een hockeyactiviteit kunnen leiden. Om zich al deze kennis en kunde eigen te maken moeten zij gebruik maken van de kennis en ervaringen van organisaties die hierin gespecialiseerd zijn.⁴

Mogelijk dat de KNHB ook hockeyinternationals zo ver kan krijgen dat zij hun medewerking willen verlenen aan hockeyactiviteiten. Bijvoorbeeld tegen de tijd dat activiteit ten einde loopt één keer een training laten verzorgen.

Daarnaast heeft de KNHB inzicht in welke verenigingen nog groei mogelijkheden hebben en is zij betrokken bij het oprichten van nieuwe verenigingen. De KNHB kan in overleg met gemeenten nagaan waar hockeyactiviteiten in het kader van sportstimuleringsprogramma's kunnen worden aangeboden, mogelijk in combinatie met een nieuw op te richten vereniging. Naast de verenigingsondersteuning zet de KNHB zich al in voor meer media-aandacht en het promoten van hockey (tijdens gymlessen) op (basis)scholen.

7.4 Samenvattend

De projectleiders, over het algemeen gemeentelijke instellingen, moeten voor het begeleiden van sportactiviteiten meer de hulp van hockeyverenigingen inschakelen. Het liefst de leiding aan de vereniging overlaten. Wanneer er aandacht besteed wordt aan de belemmerende factoren voor sportdeelname van allochtonen; de ouders van de deelnemers ook nog goed geïnformeren over en overtuigen van het nut van lidmaatschap dan kan het doel van doorstroming naar verenigingen (directe/ participatorische integratie) beter verwezenlijkt worden.

⁴ Wanneer de KNHB iemand in dienst neemt/ opleidt, van wie de werkzaamheden gericht zijn op het vergroten van de participatie van allochtonen binnen de hockeysport, raad ik de KNHB aan hiervoor een subsidieaanvraag in te dienen.

Dit sluit aan bij het programma *Meedoen allochtone jeugd door sport* waarin enerzijds van de bestaande sportinfrastructuur gevraagd wordt zich meer 'open' te stellen, rekening te houden met sociaal-culturele aspecten. Anderzijds wordt de allochtone jeugd gestimuleerd om aan sport deel te nemen en samen met hun ouders, actief in sportorganisaties te participeren. De (hockey)sportverenigingen geven aan geen tijd en kader te hebben om de spil binnen een sportactiviteit te kunnen zijn. De gemeenten/projectleiders en KNHB kunnen hierbij verenigingen ondersteuning bieden.

7.5 Aandachtspunten

Zoals eerder aangegeven zijn naar mijn mening, naast de hockeyactiviteit binnen sportstimuleringsprogramma's, nog twee andere zaken groot van belang. Door kennismaking met hockey kan de vraag naar hockey binnen sportstimuleringsprogramma's bevorderd worden. Ook de doorstroming van deelnemers aan sportstimuleringsprogramma's naar verenigingen is in mijn ogen een belangrijk aandachtspunt.

1. Eerste kennismaking met hockey (hockey tijdens de gymnastiekles)

- Door meer media-aandacht kan de vraag naar hockeyactiviteiten toenemen
- Uitgewerkte hockey-gymlessen aan scholen aanbieden, zodat het niet gaat vervelen.

2. Hockeyactiviteit binnen een sportstimulerings-programma's

- Mocht er geen vraag naar hockey zijn, bij de projectleider aangeven dat de hockeysport een activiteit wil begeleiden/ organiseren. (KNHB en/of vereniging)
- Netwerkanalyse en netwerkvorming (projectleider)
- Inschrijving verzorgen (projectleider)
- Onder leiding (van mensen) van een hockeyvereniging
- Bij voorkeur op een hockeyvereniging
- Allochtone (mede)begeleider (voorkeur vereniging of KNHB, anders projectleider)
- Als het mogelijk is ondersteund door tophockey(st)er
- Doelgroep: allochtone meisjes. Activiteit alleen voor meisjes en onder begeleiding van een (allochtone) vrouw
- Programma/ oefeningen ontwikkelen. (KNHB)
- Wanneer het programma ten einde loopt ouders informeren/ overtuigen over de waarde maar ook over de verplichtingen van verenigingslidmaatschap. Daarnaast moeten ouders op de hoogte gebracht worden van subsidies en fondsen (bijvoorbeeld Jeugdsportfonds) die de contributiekosten kunnen vergoeden. Bij voorkeur door de allochtone (mede)begeleider eventueel ondersteunt door andere allochtone (tussen) personen. (Samenwerking tussen projectleider (gemeente), vereniging en KNHB)

3. Doorstroom naar verenigingen

- Activiteitbegeleider/contactpersoon tussen (ouders van) doorstromers en vereniging.
- Mogelijkheid van proefperiode/trainingen (tienrittenkaart) op vereniging. Op deze wijze kunnen beide partijen beter met elkaar kennismaken.
- Allochtone ouders betrekken bij (nieuwe) vereniging, kaderfuncties.

Per Actor

Hockeyverenigingen:

- Houding ten aanzien van sportstimuleringsprogramma's veranderen. In plaats van de nadruk te leggen op de problemen, onmogelijkheden (het gebrek aan kader e.d.), moet er een instelling komen van samen met andere actoren deze problemen zien op te lossen. Positieve houding.
- Door opendagen te organiseren de hockeysport promoten en (onder ander) allochtonen de mogelijkheid te bieden om kennis te maken met de hockeysport
- (potentiele) Nieuwe leden en hun ouders informeren over het verenigingsleven en hen te betrekken bij de vereniging. Communicatie is noodzakelijk om met elkaars gewoonten en verwachtingen om te kunnen gaan. Bij voorkeur door een allochtoon persoon.
- Wanneer eenmaal betrokken bij een activiteit: tophockeyers (dames 1 en heren 1) bij de activiteit inzetten.
- Doorstroom bijhouden.

Projectleider, gemeente en centrale overheid

- Projectleider: Een (bredere) netwerkanalyse voor iedere sportactiviteit uitvoeren.
- Projectleider: Een netwerk vormen, dat ook actoren van buiten de wijk bevat.
- Projectleider: Nadruk leggen op faciliterende rol: Het samenbrengen en op elkaar afstemmen van verschillende partijen, belangen, machtsbronnen e.d. en procesbewaking
- Projectleider: Verzorgen van zorgvuldige inschrijving.
- Projectleider: Sport/ hockeyverenigingen heel nauw betrekken bij de activiteiten. Bij voorkeur de activiteit door sport/ hockeyverenigingen laten (bege)leiden en niet alleen maar gebruik maken van de accommodatie.
- Gemeente (wethouder(s)): Bij de aanleg van nieuwe sportaccommodaties rekening houden met sportachterstand in bepaalde wijken.
- Gemeente (wethouder(s)): Aan het verstrekken van subsidies voorwaarden (inzet bij sportstimuleringsprojecten) verbinden.
- Gemeente (wethouder): Meer bekendheid geven aan sportsubsidies en –fondsen.
- De centrale overheid, het ministerie van VWS, moet de wijkgebondenheid als subsidievoorwaarde minder strikt hanteren.
- De centrale overheid, o.a. VWS, BZK, Vreemdelingenzaken en Integratie, OCW, moeten onder meer met sportbonden en sportkoepels convenanten opstellen om sportdeelname onder allochtone jongeren op een integrale wijze te bevorderen. Op die manier hebben projectleiders meer mogelijkheden om sportverenigingen bij projecten te betrekken.

- Ontwikkelen en stimuleren van hockeygymlessen
- Ondersteunen van hockeyverenigingen door de inzet van een door de KNHB opgeleid 'hockeysportstimuleringsactiviteitenbegeleider', bij voorkeur een allochtoon.
- Medewerking van internationals bewerkstelligen.
- Bij gemeenten kenbaarheid geven van voornemen om nieuwe verenigingen (mogelijk in wijken waar ook veel allochtonen wonen: achterstandswijken) op te richten en deel te nemen aan sportstimuleringsprogramma's.
- Proberen (nog) meer media-aandacht voor de sport te krijgen.

7.6 Slotbeschouwing

De belangrijkste voorwaarde voor structurele integratie van allochtone jongeren in de hockeysport met behulp van sportstimuleringsprojecten is dat hockey aangeboden wordt binnen sportstimuleringsprojecten. Hockey wordt zelden aangeboden, maar allochtone jongeren geven wel aan hockey leuk te vinden. Enerzijds moet de vraag naar hockey gestimuleerd worden. Anderzijds kan hockey ook op eigen initiatief binnen een sportstimuleringsproject aangeboden worden.

Wanneer een (hockey)sportactiviteit aangeboden wordt is het belangrijk om de sportvereniging erbij te betrekken. Dit vergt veranderingen ten opzichte van de huidige gang van zaken binnen sportstimuleringsprojecten, zowel van de kant van de hockeyverenigingen als van de overheid.

Hockeyverenigingen moeten aangeven dat zij open staan voor en mee willen werken aan sportstimuleringsprojecten. Hierbij wel rekening houdend met het feit dat zij ondersteuning nodig hebben.

De door de gemeente aangestelde of aangewezen projectleider moet, aan de hand van een uitgebreide netwerkanalyse, actoren van buiten het vaak vertrouwde, wijkgebonden, netwerk bij het programma betrekken. De subsidies voor sportstimuleringsprojecten worden, na aanvraag door gemeenten, door de centrale overheid aan gemeenten uitgekeerd. Gemeenten kunnen, binnen de grenzen van het projectvoorstel, invloed uitoefenen op waar het geld naar toe gaat. Wanneer gemeenten een voorselectie maken van te betrekken actoren, dan moeten zij een heel uitgebreide netwerkanalyse maken. Zij moeten zoveel mogelijk actoren in kaart brengen die (mogelijk) belang hebben of over een machtsbron beschikken die bij het project betrokken kan worden. Op deze manier wordt de projectleider gedwongen/ gestimuleerd om dit voorbeeld te volgen. Daarnaast kan een gemeente door middel van haar subsidiebeleid sportverenigingen verplichten zich in te zetten bij sportstimuleringsprogramma's.

De centrale overheid moet de verplichte sterke wijkgebondenheid bij subsidieverstrekking verminderen, anders blijven gemeenten en projectleiders hier ook aan vast houden en dit ontnemt mogelijkheden op succes.

De horizon verbreding houdt ook in dat actoren van buiten de wijkgrenzen bij sportstimuleringsprojecten betrokken worden. De wijken waar sportstimuleringsprojecten lopen zijn vaak achterstandswijken. In deze wijken is het sportaanbod, het aantal sportverenigingen, vaak zeer beperkt. Door sportverenigingen in aangrenzende wijken te betrekken en (nieuwe) verenigingen in dergelijke wijken te vestigen kan het sportaanbod binnen sportstimuleringsprojecten vergroot worden. Op de vestiging van nieuwe verenigingen heeft de gemeente invloed.

Daarnaast zijn er buiten de wijk mogelijk organisaties die een machtsbron en/ of belang hebben, bijvoorbeeld sportbonden/- koepels en allochtone organisaties, die van waarde kunnen zijn bij het project. Een groter netwerk biedt meer kansen op succes, maar vergroot ook de

pluriformiteit en de onderlinge afhankelijkheidsrelaties. De strategie, een combinatie van facilitatie en coöperatie, van de projectleider moet er opgericht zijn om de verschillende belangen en machtsbronnen op een dergelijk manier aan elkaar te koppelen dat iedere partij, ondanks verschillend eigen belang, zich toch inzet voor de centrale doelstelling. Voor iedere betrokken actor moet een positieve kosten-baten balans bereikt zien te worden. Het eigen belang van de betrokkenen moet voldoende gediend worden.

Sportverenigingen moeten actief betrokken zijn bij het aanbieden van een sportactiviteit. Dit is van groot belang om de stap van deelname aan een sportactiviteit naar een sportvereniging te kunnen maken. Het lidmaatschap van een sportvereniging, directe integratie, is immers het uiteindelijke doel, omdat dit een bijdraagt aan de integratie in de maatschappij. De stap van deelname aan sportstimuleringsprogramma's naar lidmaatschap van een vereniging is voor allochtonen groot. Dit heeft te maken met de sportbelemmerende factoren; de (sport)cultuur in het land van herkomst, het gebrek aan informatie, de kosten en bij sommige sporten acceptatie en imago. Allochtone jongeren en hun ouders zijn onbekend met het Nederlandse verenigingsleven. Door betrokkenheid van de verenigingen en het verstrekken van informatie kan de onbekendheid met het Nederlandse verenigingsleven verminderd worden en de stap naar lidmaatschap verkleind worden. Bovendien moeten verenigingen laten zien dat allochtonen leden welkom zijn door beter in te spelen op de wensen van de (potentiële) allochtone leden. Verenigingen moeten aantonen dat zij van hun (sociaal culturele) kant ook hun best doen om allochtonen te integreren.

Deelnemers aan sportstimuleringsprojecten komen vaak uit gezinnen die het financieel niet breed hebben, zodat contributie en de aanschaf van sportmateriaal een groot obstakel kunnen zijn voor lidmaatschap. Fondsen en subsidies kunnen dit obstakel weg nemen. Dit zijn over het algemeen gemeentelijke subsidies en fondsen. Gemeenten moeten hier meer bekendheid aan geven in achterstandswijken.

Bij het organiseren van sportactiviteiten zelf dient rekening gehouden te worden met de etniciteit, sekse en de cultuur van de gewenste deelnemers.

De factor etniciteit en de daaraan verbonden factor cultuur kan leiden tot de wenselijk onder allochtonen om in eigen kring te sporten. Wanneer dit het geval is mag deze vorm van (competitieve) participatie niet van de hand gewezen worden. De keuze voor in eigen kring sporten verdient de voorkeur boven helemaal niet sporten. Daarnaast dragen allochtone verenigingen bij aan het vergemakkelijken voor de leden om deel te nemen aan de maatschappij. Op jonge leeftijd speelt de wens om in eigen kring sporten echter een beduidend minder grote rol dan op oudere leeftijd. Directe integratie van deelnemers aan sportstimuleringsprogramma's binnen sportverenigingen is naar mijn mening dus nastrevenswaardig.

Als met de genoemde punten rekening gehouden wordt dan is de verwachting dat binnen niet al te lange tijd allochtone jeugdleden bij verschillende verenigingen te verwelkomen zijn; directe participatie (structurele integratie). Om hen te behouden moeten verenigingen aandacht blijven besteden aan sociaal-culturele aspecten van sociale integratie in sport en de communicatie met de allochtone leden. Als er in geslaagd wordt om hen te behouden, dan zijn er waarschijnlijk binnen enkele jaren allochtone hockeyhelden in Nederland.

Literatuur

- Bal, Jaap (2005). In hockeymagazine (14 november 2005) *Allochtonen gaan op hockey bij Abcoude; de kinderen zijn niet moeilijk, hun omstandigheden wel*. Zwolle: Tijl Offset.
- Breedveld, K. Sociale cohesie: de relatie tussen sportdeelname en sociaal kapitaal, in *Rapportage Sport 2003*, Hoofdstuk 10. Den Haag: SCP.
- Duyvendak J.W. & Veldboer L. (red.) (2001). *Meeting point Nederland; over samenlevingsopbouw, multiculturaliteit en sociale cohesie*. Amsterdam: Boom.
- Elling, A (2002). *'Zij zijn er niet voor gebouwd'; In- en uitsluiting in de sport naar sekse en etniciteit*. Nieuwegein: Arko Sports Media.
- Gemeente Utrecht (december 2004). *Hoograven sportwijk!; Projectvoorstel van de gemeente Utrecht in het kader van de BOS-impuls*. Utrecht.
- Hutschaemaers, F. & Zarouali, Z. (1991). *Als je het mij vraagt; Turkse en Marokkaanse meisjes aan het woord (in verhaal en onderzoek) over hun verleden, heden en toekomst*. Tilburg: Centrum Buitenlandse Vrouwen.
- Janssens, J. & Hettema, E. van (1997). *Nieuwe leden; werving en behoud van allochtone leden*. Uitgave van NISB. Alphen aan den Rijn: oIC.
- Kickert W.J.M. e.a. (1993). *Verandering in management en organisatie bij de overheid*. Alphen aan den Rijn 1993: Samsom H.D. Tjeenk Willink.
- Knop, P. de & Elling, A (2000). *Samenleving en Sport; Gelijkheid van kansen en sport*. Brussel: Luc TAYART de BORMS.
- Koppenjan, J. & Klijn, E-H. (2004). *Managing uncertainties in Networks*. London: Routledge (Taylor & Francis Group).
- Mast, W.M. & Ten Brummeler, L. (1994). *Organisatienetwerken in de non-profit sector: de dynamiek van netwerken aan de hand van vijf relevante dimensies*. Utrecht: SWP
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (april 2004). *Samenwerken aan de krachtige Stad; uitwerking van het stelsel Grotestedenbeleid 2005-2009 (GSB III)*. Den Haag.
- Ministerie van Volksgezond, Welzijn en Sport (september 2005). *Tijd voor sport; Bewegen, Meedoen, Presteren*. Den Haag.
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (oktober 2004). *BOS-impuls; tijdelijke stimuleringsregeling buurt, onderwijs en sport*. Den Haag.
- Ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport (1996). *Wat sport beweegt; Contouren en speerpunten voor het sportbeleid van de rijksoverheid*. Den Haag: Sdu.
- Oosterwijk, H. (1995). *Netwerken van organisaties; hulpmiddelen bij het bestuderen en ontwerpen van netwerken in een interorganisationale omgeving*. Utrecht: LEMMA.

Peters, L. (2001). Nederlands Instituut voor Gezondheidsbevordering en Ziektepreventie/ Centrum voor Review & Implementatie. *De netwerkbenadering; studie in opdracht van Nederland in beweging!* Woerden.

Rijkschroeff, R, Duyvendak, J.W. en Pels, T (2003). Verwey-Jonker Instituut. *Bronnenonderzoek integratiebeleid*. Utrecht, April 2003.

Rosenthal, U e.a. (1996). *Openbaar Bestuur; beleid, organisatie en politiek*. Alphen aan den Rijn 1996: Samsom H.D. Tjeenk Willink.

Sociaal en Cultureel Planbureau (2005). *De sociale staat van Nederland 2005*. Den Haag, september 2005. Antwerpen: Maklu-distributie.

Steenbergen e.a. (1998). *Waarden en normen in de sport: analyse en beleidsperspectief*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Tijdelijke Commissie Onderzoek Integratiebeleid (2004). *Bruggen Bouwen: eindrapport*, 's-Gravenhage: Sdu uitgevers.

Verweel P., Janssens. J. en Roques C. (2005). Kleurrijke zuilen. Over de ontwikkeling van sociaal kapitaal door allochtonen in eigen en gemengde sportverenigingen. In *Vrijtijdstudies* nummer 4, 2005.

Bijlagen

Vraag 1

Wat is je leeftijd?

☐	11
☐	12
☐	13
☐	14
☐	15
☐	16
☐	17
☐	18
☐	19
☐	20

Vraag 2

Jij bent een

☐	Vrouw
☐	Man

Vraag 3

Jij bent geboren in

☐	Nederland
☐	Suriname
☐	Nederlandse Antillen
☐	Turkije
☐	Marokko
☐	Anders, namelijk ...

Toelichting:

Vraag 4

Jouwmoeder is geboren in?	
☐	Nederland
☐	Suriname
☐	Nederlandse Antillen
☐	Turkije
☐	Marokko
☐	Anders, namelijk ...
Toelichting:	

Vraag 5

Jouw vader is geboren in?	
☐	Nederland
☐	Suriname
☐	Nederlandse Antillen
☐	Turkije
☐	Marokko
☐	Anders, namelijk ...
Toelichting:	

Vraag 6

Doe jij aan sport?	
☐	Ja (= > Pagina 10)
☐	Nee

Vraag 7

De belangrijkste redenvoorjou om niet aansport te doen is?	

	Toelichting:
--	--------------

De op 1 na belangrijkste redenvoorjou om nietaan sport te doen is?	
	☐ Ik heb er geen tijd voor (=> Pagina 24)
	☐ De sport die ik het leukst vind, kan ik bij mij in de buurt niet doen
	☐ Mijn vrienden doen ook niet aan sport (=> Pagina 24)
	☐ Kan/ mag niet in verband met mijn geloof (=> Pagina 24)
	☐ Ik vind het te duur (=> Pagina 24)
	☐ Mijn ouders vinden het te duur (=> Pagina 24)
	☐ Ik heb problemen met mijn gezondheid (=> Pagina 24)
	☐ De sport die ik leuk vind, wordt niet door mijn vrienden beoefend (=> Pagina 24)
	☐ Ik heb geen zin om te sporten (=> Pagina 24)
	☐ Mag niet van mijn ouders (=> Pagina 24)
	☐ Anders, namelijk ... (=> Pagina 24)
	Toelichting:

Vraag 9

De sport die jij bij jou in de buurt niet kan doen is?	

Toelichting:

Vraag 10

**Hoeveel uur per week besteed jij
gemiddeld aan sportbeoefening?**

☐

0-1 uur

☐

1-2 uur

☐

2-3 uur

☐

3-4 uur

☐

4-5 uur

☐

meer dan 5 uur

Vraag 11

**Welke sport beoefen jij het meest/
vaakst?**

	Toelichting:
--	--------------

Vraag 12

Waar beoefen jij deze sport (je mag meerder antwoorden aankruizen)	
	☐ Vereniging ☐ Sportschool/ Sportcentrum ☐ Straat/ park ☐ Buurthuis ☐ Thuis ☐ Anders, namelijk ...
	Toelichting:

Vraag 13

Welke sport beoefen jij het op 1 na meest/ vaakst?	

Toelichting:

Vraag 14

Waar beoefen jij deze sport (je mag meerder antwoorden aankruizen)

- ☐ Vereniging
- ☐ Sportschool/
Sportcentrum
- ☐ Straat/ park
- ☐ Buurthuis
- ☐ Thuis
- ☐ Anders, namelijk ...

Toelichting:

Vraag 15

Wat zijn voor jou de voornaamste redenen om de sport te doen die jij **het vaakst** beoefent?

- ☐ Vrienden/ vriendinnen beoefenen deze sport ook
- ☐ Familieleden beoefenen deze sport ook
- ☐ Ik ben er goed in
- ☐ Op televisie gezien en deze sport leek mij leuk
- ☐ Ik vind het gezellig
- ☐ Tijdens de gymles op school heb ik deze sport gedaan en ik vond het leuk
- ☐ De sportvereniging is dichtbij
- ☐ Ik moest van mijn ouders op deze sport
- ☐ Anders, namelijk ...

Toelichting:

Vraag 16

--	--

☐
☐
☐
☐

Tussen 5 en 20 jaar
Tussen 20 en 40 jaar
Tussen de 40 en 60 jaar
Alle leeftijden

☐
☐
☐
☐

Arm
Modaal (gemiddeld)
Rijk
Alle inkomensgroepen

☐
☐
☐

Aardig
Arrogant
Zowel aardig als arrogant

☐
☐
☐

Sociaal
Egoïstisch
Zowel sociaal als egoïstisch

☐
☐
☐
☐
☐
☐

Mensen met een vmbo/ mavo opleiding
Mensen met een vmbo/ mavo of havo opleiding
Mensen met een havo opleiding
Mensen met havo of vwo opleiding
Mensen met een vwo opleiding
Mensen met alle hierboven genoemde opleidingen

☐
☐
☐
☐

Niet gelovig
Nauwelijks gelovig
Redelijk gelovig
Streng gelovig

Vraag 17

Zijn de sportvoorzieningen in jouw buurt naar

wens?

☐

Ja (= > Pagina 20)

☐

Nee

Vraag 18

Wat is de belangrijkste reden dat jij niet tevreden bent over de sportvoorzieningen bij jou in de buurt?

☐

Ik mis een sportvereniging/
sportschool waar ik mijn
favoriete sport kan
beoefenen (= > Pagina 19)

☐

Ik mis een plein/ park waar
ik mijn favoriete sport kan
beoefenen (= > Pagina 19)

☐

Ik wil uit meerdere sporten
kunnen kiezen (= > Pagina
20)

☐

ik wil sportspullen kunnen
lenen (= > Pagina 20)

☐

anders, namelijk ... (= >
Pagina 20)

Toelichting:

Vraag 19

De sport die jij in jouw buurt niet kan doen (mist) is

Toelichting:

Vraag 20

De mensen met wie jij sport hebben

voornamelijk etnische
achtergrond

Met etnische achtergrond wordt hier bedoeld uit
welk land jouw ouders oorspronkelijk komen.

☐

één bepaalde etnische
achtergrond (= > *Pagina*
21)

☐

verschillende etnische
achtergronden (= > *Pagina*
22)

Vraag 21

Jij sport alleen met

☐

Nederlanders

☐

Surinamers

☐

Turken

☐

Marokanen

☐

Antillianen

☐

Anders, namelijk...

Toelichting:

Vraag 22

Jij sport (voornamelijk) gemengd met (je mag
meerdere antwoorden aankruizen)

☐

Nederlanders

☐

Surinamers

☐

Turken

☐

Marokanen

☐

Antillianen

☐

Anders, namelijk...

Toelichting:

Vraag 23

Sport jij liever met vrienden (ongeacht hoe goed zij zijn) of met jongeren die ongeveer net zo goed zijn in sport als jij?	
☐	Liever met vrienden
☐	Alleen met vrienden
☐	Jongeren die ongeveer even goed zijn

Vraag 24

Heb jij wel eens gehockeyd?	
☐	Ja
☐	Nee (= > Pagina 32)

Vraag 25

Ben jij lid van een hockeyvereniging?	
☐	Ja (= > Pagina 35)
☐	Nee

Vraag 26

In welk verband heb jij weleens gehockeyd / hockey jij? (Je mag meerdere antwoorden invullen)	
☐	Tijdens de gymnastiek-les
☐	Op straat/ In het park
☐	Schoolhockeytoernooi
☐	Tijdens sportactiviteiten in de buurt
☐	Met vriendjes/ vriendinnetjes mee
☐	Anders, namelijk...
Toelichting:	

Vraag 27

Wat vind jij van hockey?	
☐	Een leuke sport (= > Pagina 30)
☐	Geen leuke sport

Vraag 28

Wat is de belangrijkste reden dat jij hockeyen niet leuk vindt/ vond?

☐

Geen leuke oefeningen,
het ging vervelen (=>
Pagina 33)

☐

Te moeilijk (=> *Pagina 33*)

☐

Ik vind de mensen die
hockeyen niet leuk/ aardig
(=> *Pagina 33*)

☐

Anders, namelijk ... (=>
Pagina 33)

Toelichting:

Vraag 29

Heb jij er weleens over nagedacht om lid te worden van een hockeyvereniging?

☐

Ja

☐

Nee (=> *Pagina 33*)

Vraag 30

Wat is de belangrijkste reden dat jij geen lid bent geworden van een hockeyvereniging?

Toelichting:

Vraag 31

Jij gaat (eerder) een keer hockeyen als

- ☐ Vrienden en/ of vriendinnen ook (gaan) hockeyen
- ☐ Er een (kunst)grasveldje met hockeyspullen in de buurt aanwezig is
- ☐ Er een hockeyvereniging (in de omgeving) een opendag zou houden
- ☐ Er tijdens de gymles gehockeyd wordt en ik het leuk vind
- ☐ Ik een (kennismakings-)training zou krijgen van iemand die in het Nederlands elftal hockeyt
- ☐ Iemand van mijn etniciteit een tophockeyer is
- ☐ Er tijdens buurtfestiviteiten hockeyactiviteiten georganiseerd worden
- ☐ Ik wil helemaal niet hockeyen
- ☐ Anders, namelijk ...

Toelichting:

Vraag 32

Ken jij een hockeyvereniging bij jou in de buurt / stad?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

Vraag 33

Ken jij mensen die hockeyen? (je mag meerdere antwoorden aankruizen)

- ☐ Ja, mensen uit de buurt
- ☐ Ja, klasgenoten
- ☐ Ja, vrienden/ vriendinnen
- ☐ Ja, familie
- ☐ Nee
- ☐ Ja, anders namelijk ...

Toelichting:

Vraag 34

Heb jij wel eens een hockeywedstrijd op televisie gezien?		
☐	Ja	
☐	Nee	

Vraag 35

Weet jij namen van speler(sten)s uit het Nederlands hockeyelftal		
☐	Nee	
☐	Ja, namelijk ...(max. 3)	

Vraag 36

Wat is naar jouw mening de belangrijkste reden voor de zeer beperkte hockeydeelname onder etnische minderheden.		
☐	Etnische minderheden zijn onbekend met de hockeysport	
☐	Er zijn weinig/ geen hockeyhelden behorend tot een etnische minderheid	
☐	De hockeysport is (te) duur	
☐	Mensen uit etnische minderheidsgroepen voelen zich niet thuis op hockeyverenigingen	
☐	Er weinig hockeyverenigingen in buurten zijn waar veel etnische minderheden wonen	
☐	Er geen etnische minderheden hockeyclubs zijn (hockeyclubs voor etnische minderheden)	
☐	Anders, namelijk ...	
Toelichting:		

Vraag 37

Wat is naar jouw mening de op 1 na belangrijkste reden voor de zeer beperkte hockeydeelname onder etnische minderheden.		

Toelichting:

Vraag 38

Wat is naar jouw mening de beste manier om hockey te promoten/ populairder te maken onder etnische minderheden in Nederland?

- ☐ Meer media aandacht
- ☐ Tijdens de gymles hockeyen
- ☐ Tijdens buurtfestiviteiten hockeyactiviteiten organiseren
- ☐ Opendagen op hockeyverenigingen
- ☐ Kennismakingstrainingen bij plaatselijk hockeyverenigingen
- ☐ Kennismakingstrainingen bij plaatselijke hockeyverenigingen door tophockeys
- ☐ Hockeyvereniging hun best gaan doen om etnische minderheidsleden te werven, clubcultuur aanpassen
- ☐ Etnische minderheden hockeyverenigingen oprichten
- ☐ De hockeysport minder duur maken
- ☐ Anders, namelijk ...

Toelichting:

Wat is naar jouw mening de op 1 na beste manier om hockey te promoten/ populairder te maken onder etnische minderheden in Nederland?

Toelichting:

Vraag 39

Wat zullen, naar jouw mening, de 'witte' hockeyer(ster)s ervan vinden als er meer mensen uit etnische minderheidsgroepen gaan hockeyen?

☐

Een verrijking/ aanwinst voor hockeyverenigingen/ de hockeysport

☐

Prima, als zij hun eigen verenigingen maar oprichten

☐

Geen aanwinst, dat zal de hockeysport/ -cultuur geen goed doen

☐

Goed, zo kan de hockeysport een bijdrage leveren aan het bevorderen van integratie van etnische minderheden

☐

Anders, namelijk ...

Toelichting:

Vraag 40

Tot slot nog twee algemene vragen:

In welke stad woon jij?

☐

Amsterdam

☐

Utrecht

☐

Anders, namelijk ...

Toelichting:

Vraag 41

jij volgt een opleiding

☐

vmbo

☐

havo

☐

vwo